

Multikulturalnost Istre kao nematerijalna kulturna baština

Oplanić, Andrej

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:151097>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE
I KULTUROLOŠKE STUDIJE
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

ANDREJ OPLANIĆ

**MULTIKULTURALNOST ISTRE KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA**

Diplomski rad

Pula, 2021.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE
I KULTUROLOŠKE STUDIJE
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KULTURE I TURIZMA

ANDREJ OPLANIĆ

**MULTIKULTURALNOST ISTRE KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303080116, izvanredni student

Smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Nematerijalna kulturna baština

Mentor: red. prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Andrej Oplanić, kandidat za magistru kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištenje bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli 30. kolovoza 2021.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, ANDREJ OPLANIĆ, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava korištenja, da moj diplomski rad pod nazivom „Multikulturalnost Istre kao nematerijalna kulturna baština“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjelovit tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenog, slobodnog pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 30. kolovoza 2021.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. KULTURA – pojam i definicija.....	3
1.1. Kulturna baština	4
1.1.1. Nematerijalna kulturna baština.....	6
1.2. Mjere zaštite i očuvanja.....	8
1.3. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske	9
2. MULTIKULTURALIZAM - određenje pojma.....	10
2.1. Teoretičari multikulturalizma	13
2.2. Interkulturalizam, transkulturalizam, plurikulturalizam.....	16
2.2.1. Interkulturalizam	16
2.2.2. Transkulturalizam.....	17
2.2.3. Plurikulturalizam ili kulturni pluralizam	18
2.3. Globalizacija.....	18
2.3.1. Globalizacija i državljanstvo	19
2.4. Europska unija i multikulturalizam	20
2.5. Regionalizam i europeizacija	23
3. ISTRA: geografski položaj.....	25
3.1. Povijesni kontekst.....	25
3.2. Specifičnost istarskih identiteta.....	28
3.3. Istarska orijentacija.....	30
4. O MULTIKULTURALNOSTI ISTRE	33
4.1. Identitet.....	33
4.1.1. Nacionalne manjine	36
4.2. Regionalnost i pojam <i>Istrijan</i>	39
4.3. Religija	41
4.3.1. Uloga religije u definiranju nacija u Istri.....	42
4.4. Višejezičnost i višekulturalnost u Istri	44
4.4.1. Demografsko-lingvistički čimbenici	47
4.4.2. Dvojezičnost u Istri ili suživot (<i>convivenza</i>) Talijana i Hrvata	47
5. PROMOCIJA MULTIKULTURALNOSTI U ISTRI.....	50
5.1. Festival multikulturalnosti u Puli	50
5.2. Dječji festival multikulturalnosti u Istri	51
6. SWOT ANALIZA	53

7. ISTRA U OČIMA DRUGIH.....	56
8. MULTIKULTURALNA KANADA – primjeri dobre prakse u svijetu.....	59
8.1. Toronto.....	62
9. ZAKLJUČAK.....	64
LITERATURA.....	66
POPIS SLIKA.....	72
SAŽETAK.....	121
ABSTRACT.....	122

UVOD

Multikulturalnost u Istri dugi je niz godina tema o kojoj se raspravljalo i još uvijek se raspravlja u različitim krugovima i na različitim mjestima. U ovome radu pokušali smo prikazati, ali i shvatiti „specifičnu“ situaciju na istarskom poluotoku glede kulture, nekada i sada, identiteta i utjecaja globalnih tekovina na lokalnu zajednicu, na običaje, jezik, dijalekte... Upravo prepoznatljivost Istre kao regije u kojoj su vrijednosti poput tolerancije, mirnog suživota kultura, vjera, priznavanja drugih i drugačijih, pozicionirale ovaj poluotok visoko na karti poželjnih mjesta za život i uvelike podižu ne samo kvalitetu života, već stvaraju i idealnu turističku destinaciju za odmor. U tom je kontekstu multikulturalnost itekako dobra i za turizam, i za ekonomiju jednog grada, jedne regije, stoga i jedne zemlje.

Svrha rada jest istražiti, za početak, pretpostavku o postojanju multikulturalnosti u Istri, uvidjeti radi li se o urbanome mitu i mogućnosti postojanja na relativno malom prostoru. Provedbom istraživanja na nekolicini ispitanika (iz različitih dijelova poluotoka) i dobivenim rezultatima uvidjeti misle li da je multikulturalnost moguća, je li identitet jednog naroda, jednog jezika njome ugrožen ili se radi o prilici za razvijanjem, bogaćenjem ili nečim drugim te može li se tako malu regiju sa specifičnim identitetom staviti u registar nematerijalne kulturne baštine s ciljem njezine zaštite, ali i veće prepoznatljivosti.

Cilj je ovoga rada utvrditi i prikazati multikulturalnost Istre danas, očima ljudi koji na ovom prostoru oduvijek žive (i koji su prošli nekoliko različitih vlasti i politika) ili onih koji su se iz različitih razloga doselili.

Znanstvene metode korištene u radu su metoda indukcije, analize, dokazivanja, metoda kompilacije, uzoraka te deskriptivna metoda.

Rad smo podijelili u osam poglavlja. Prvo se poglavlje bavi pojmom kulture te definiranjem nematerijalne kulturne baštine, kao i mjerama zaštite i registrom. U drugom smo poglavlju definirali pojam multikulturalizma, nabrojali neke od važnijih teoretičara te se bavili globalizacijom i pozicijom multikulturalizma unutar Europske unije. Treće poglavlje donosi povijesni kontekst i razvoj Istre, geografski položaj i prisustvo triju naroda zbog kojih i dolazi do višekulturalnosti te razvoj istarskog identiteta i naglašavanje regionalnosti. Četvrto i najvažnije poglavlje rada pod naslovom *Multikulturalnost Istre* donosi rezultate istraživanja

na temu identiteta, religija, odnosno vjeroispovijesti, nacionalnih manjina, regionalnosti, višejezičnosti te suživota Talijana i *Istrijana*. U petom smo se poglavlju bavili promocijom multikulturalnosti u Istri kroz različite festivale i manifestacije. U šestom smo poglavlju, prema dobivenim rezultatima istraživanja, napravili SWOT analizu u kojoj smo prikazali jače strane Istre kao regije za život, prikazali smo i slabije strane, opasnosti, ali i mogućnosti. Sedmo poglavlje prikazuje Istru u očima drugih, gdje smo za primjer uzeli poznate ličnosti s područja bivše države koji su odlučili živjeti u Istri, ali i doseljenike koji su se odlučili nastaniti u Istri te spoznati zašto su ovaj poluotok uzeli za svoj novi dom. Osmo i posljednje poglavlje donosi pregled funkcioniranja multikulturalizma u svijetu na primjeru Kanade, odnosno grada i regije Toronto.

Rad završava zaključkom, popisom literature, popisom ilustracija te provedenim anketama.

1. KULTURA – pojam i definicija

Kada bismo kulturu mogli ukalupiti ili definirati na način da je svima lako shvatljiva i pamtljiva, najbolje bi je bilo definirati kao kultura = život. Kultura je sve ono što je čovjeka odvojilo od životinjskog svijeta, kultura je sve ono za što se čovjek kroz stoljeća borio, ponekad i ginuo samo kako bi kroz naraštaje sačuvali i prenijeli materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, kako bi ta ostavština mogla jednoga dana svjedočiti i o njihovom postojanju na ovoj planeti, a ne samo o beznačajnom prolasku, tj. življenju kroz vrijeme.

Godine 1952. Kroeber i Kluckhohn na osnovi brojnih definicija značenja kulture, njih čak 164, dali su definiciju kulture koja bi trebala biti sveobuhvatna: „kulturu čine obrasci, eksplicitni i implicitni, ponašanja, i u vezi ponašanja, stečeni i preneseni putem simbola koji čine distinktivna postignuća ljudskih skupina, uključujući njihova utjelovljenja u artefaktima; bitna jezgra kulture sastoji se od tradicionalnih (tj. povijesno izvedenih i odabranih) ideja i posebno njima pripadajućih vrijednosti; kulturni sustavi mogu se, na jednoj strani, smatrati proizvodom djelovanja, na drugoj kao uvjetujući element budućeg djelovanja.“¹

Nikola Skledar smatra kako je kultura univerzalan ljudski fenomen, antropološka datost i bitna generička značajka čovjeka kao društvenoga i individualnoga, duhovnoga i stvaralačkog bića. Stoga se i može reći da nema nijednoga društva u povijesti bez određenoga stupnja kulture u najširem smislu te riječi, tj. kao organizacije i načina opstanka, a niti pojedinca (normalnoga) pripadnika konkretnoga društva, koji osnovne obrasce supripadne kulture, procesima socijalizacije i interiorizacije nije usvojio. „Od prvotnoga značenja pojma kulture (lat. *cultus, colere*) kao gajenja i obrađivanja zemlje (*cultus agri, agri-cultura*) kultura kasnije dobiva značenje obrade i njegovanja duha (duhovna kultura, tj. kultura u užemu smislu). Kultura je najširi pojam koji obuhvaća sve što ljudski svijet i život dijeli od animalnoga, pa stoga i nema ljudskoga društva bez određene kulture. Može se slobodno reći da je to cjelokupnost i rezultat materijalnoga i duhovnoga proizvođenja i stvaralaštva (*poiesis*) te njihovih rezultata i tvorevina, kojima čovjek kultivira svoje življenje.“²

¹ Kroeber, A., Kluckhohn, C.: *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*, New York: Vintage Books, 1967., str. 357.

² Skledar, N.: „Pojedinac, kultura, identitet“, u: *Kultura, drugi, žene*, ur. Jasenka Kodrnja, Svenka Savić, Svetlana Slapšak, Institut za društveno istraživanje u Zagrebu, Hrvatsko filozofsko društvo, Plejada, Zagreb, 2010., str. 61.

1.1. Kulturna baština

Prema Ministarstvu kulture i medija, kulturnu baštinu dijelimo na materijalnu i nematerijalnu. Nadalje naglašava se kako je to zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Ministarstvo kulture i medija razvija mehanizme i uspostavlja mjere zaštite kulturne baštine s ciljem osiguranja njezine održivosti, što podrazumijeva identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, održavanje, zaštitu, korištenje, kao i promicanje njezinih vrijednosti.

Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja: arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru; nematerijalni oblici kulturne baštine i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti, kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima. Vrijednosti kulturne baštine prepoznajemo kao starosne, povijesne, kulturne, umjetničke i autentične.³

Definirajući kulturnu baštinu svakako moramo imati u vidu i sastavnice toga pojma „kultura“ i „baština“, same po sebi vrlo široke, ponekad komplicirane. Povjesničar umjetnosti i kulture Tomislav Marasović definira kulturu kao ukupnost „tvorbi ili pojava u materijalnom i duhovnom životu svakoga naroda i čovječanstva u cjelini, dok na baštinu Marasović gleda kao ostavštinu - nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima.“⁴ Slijedeći autorovu misao, za kulturnu baštinu može se slobodno reći da je to ostavština, da su to dostignuća koja su preci ostavili za buduće naraštaje u različitim oblicima. Kada govorimo o oblicima tu su ona opipljiva – materijalna (pokretna i nepokretna), ali i ona - neopipljiva, duhovna koja se prenose tradicijom, jezikom, običajima, glazbom, vjеровanjima, itd.

Marasović nas podsjeća kako kulturna baština suvremenom čovjeku i društvu otkriva mnoge vrijednosti te razlikujemo dvije skupine: s obzirom na njihove osobine i vrijednost i s obzirom na ulogu kulturne baštine u današnjem društvenom životu. U prvoj skupini razlikujemo kulturna dobra koja imaju povijesnu, umjetničku, urbanističku, ambijentalnu i umjetničku vrijednost; vrijednost izvornosti, vrijednost rijetkosti, vrijednost reprezentativnosti i vrijednost

³ <https://min-kulture.gov.hr/?id=349>, preuzeto 5. lipnja 2021.

⁴ Marasović, T., *Kulturna baština*, sv. I., Split, 2001., str. 9.

cjelovitosti. U drugoj skupini razlikujemo znanstvenu, odgojno-obrazovnu, kulturnu, kulturnu te gospodarsku vrijednost.

S obzirom na navedeno, Trpimir Šošić ističe „da je kulturna baština važan element identiteta užih i širih ljudskih zajednica. Tako je kulturna baština pojavom nacionalnih država u velikoj mjeri poslužila kao značajni faktor u izgrađivanju zasebnog nacionalnog identiteta, no i u užim manjinskim, vjerskim ili jezičnim zajednicama kulturna dobra redovito imaju simbolično značenje za očuvanje njihova specifičnog kolektivnog identiteta.“⁵

Već smo spominjali da pojam kulturne baštine obuhvaća ne samo materijalne oblike kulturnog nasljeđa nego također i nematerijalna dostignuća ljudske kulture. Prema tome, prihvaćanjem pojma kulturne baštine, na vrlo jasan način dolazi do izražaja suvremeno shvaćanje da pored tradicionalne zaštite spomenika kulture treba također zaštititi i očuvati određene tradicije, vještine, običaje i rituale. Materijalna kulturna baština se redovito dijeli na pokretna i nepokretna kulturna dobra, no ta podjela danas više nema konstitutivni značaj budući da ne utječe na svojstvo objekta kao kulturnog predmeta vrijednog zaštite.

U pokretna kulturna dobra mogu spadati gotovo svi predmeti koji imaju neku poveznicu s ljudskom kulturom, a svakako tu treba ubrojiti umjetnine, poput slika i kipova, ali također i predmete primijenjene umjetnosti i obrta, poput nakita, posuđa i liturgijskih predmeta, zatim stari novac, stare knjige i tome slično.

Nepokretna kulturna dobra su, pored povijesnih građevina, primjerice i arheološka nalazišta, no prema suvremenom shvaćanju zaštitom se obuhvaćaju također čitave graditeljske cjeline (npr. srednjovjekovne jezgre gradova), a zaštita se proširuje i na okoliš objekta, tj. prostorni kontekst u kojem se nepokretno kulturno dobro nalazi. Nematerijalnu baštinu, pak, čine primjerice plesovi i druge umjetničke izvedbe, glazba, običaji, tradicionalna znanja i vještine, vjerski rituali itd.

⁵ Šošić, T., M.: „Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, 4/2014., str. 840.

1.1.1. Nematerijalna kulturna baština

UNESCO-va Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine definira je na sljedeći način: „Pod tim nazivom razumijevaju se izrazi, umijeća, znanja, predstavljanja – kao i instrumenti, predmeti i kulturni prostori – koje društva, skupine, katkad i pojedinci, prepoznaju kao dio vlastite kulturne baštine.“⁶

Mirela Hrovatin u članku *Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj* objašnjava kako se „dokumentiranje, evaluacija i očuvanje tradicijske baštine provodi u sklopu redovne etnološko-etnografske djelatnosti od kraja 19. stoljeća. Ističe da su nositelji baštine i stručnjaci nastojali, osim istraživanja, ukazivati i na potrebu daljnjeg očuvanja tradicijskih znanja i umijeća. Najčešće su naglašavali postojanje opasnosti od nepovratnog nestajanja pojedinih tradicija. Tijekom 20. stoljeća, uz uobičajeno prenošenje tradicije izravno u obitelji i zajednici, u okviru djelovanja raznih udruženja, ponajprije kulturno-umjetničkih društava i raznih udruga, a kasnije i institucija (muzeja i u novije vrijeme pučkih učilišta), provodile su se razne mjere očuvanja od dokumentiranja do organiziranja tečajeva i radionica u sklopu kojih se prenosilo tradicijom stečeno znanje. Djelomice je to bio rezultat utjecaja braće Radić (posebice Antuna Radića, utemeljitelja hrvatske etnologije), koji su poticali razne aktivnosti očuvanja tradicijskih vrijednosti i osnivanje društava. Zahvaljujući, u većini slučajeva, kontinuiranoj aktivnosti nositelja tradicijske baštine na području čitave Hrvatske, mnoga su se znanja, običaji i umijeća koje su generacije stoljećima prenosile s koljena na koljeno očuvali do danas.“⁷ Takvo je stanje predstavljalo dobar preduvjet za valorizaciju i upisivanje tradicijske baštine na nedavno oblikovane popise „nematerijalne kulturne baštine“.

Termin „nematerijalna kulturna baština“ prvi je put službeno korišten 1982. u sklopu UNESCO-ovog sastanka, a uže definiran 2003. u Konvenciji za očuvanje nematerijalne kulturne baštine. Sastavljanju Konvencije prethodilo je osmišljavanje pristupa očuvanju nematerijalne baštine u sklopu UNESCO-a tijekom tri desetljeća, od 1970-ih do početka 21. stoljeća. Te aktivnosti UNESCO-a redovito su se pratile i u Hrvatskoj i utjecale su na promišljanje pravnog statusa tradicijske baštine u Hrvatskoj. Tako je, inicirano stavom stručnjaka, termin „nematerijalna kulturna baština“ uvršten 1999. u Zakon o zaštiti kulturnih

⁶ UNESCO. Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>, preuzeto 6. lipnja 2021.

⁷ Hrovatin, M.: „Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No. 36, 2012., str. 125.-126.

dobara, čime je nematerijalna baština i službeno u Hrvatskoj dobila status kategorije kulturne baštine uz postojeću kategoriju materijalne baštine.⁸

Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine prihvaćena je pri UNESCO-u na 32. Općoj skupštini 2003., a Hrvatska ju je ratificirala 2005. „Ovom se Konvencijom i njezinom ratifikacijom Republika Hrvatska obvezala na unaprjeđivanje mjera i aktivnosti bolje zaštite i očuvanje nematerijalne kulturne baštine.“⁹ Hrovatin napominje kako su „stupanjem na snagu Konvencije iz 2003., dodana tj. oblikovana dva popisa nematerijalne baštine svijeta - Reprezentativni popis i Popis hitne zaštite, pa su i kriteriji za upis tijekom 2009. bili ponešto promijenjeni te se otvorila mogućnost upisivanja tradicija koje su važne lokalnoj zajednici, a kojih ima u raznim oblicima i u ostalim zemljama svijeta ili koju dijeli više zemalja“¹⁰

Pri Ministarstvu kulture djeluje Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu, čiji su članovi stručnjaci iz odgovarajućih muzeja i znanstvenih ustanova, u suradnji s kojima se odabiru i predlažu dobra za upis na nacionalni popis (Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske) i eventualni upis u spomenute popise UNESCO-a.

Slobodno možemo reći da je ona sveprisutna, ali unatoč tome ne cijeni je se dovoljno ili uopće ne prepoznaje. Živa baština stoga u potpunosti opravdava sinonim za nematerijalnu kulturnu baštinu jer govorimo o nečemu živome, krhkom, nečemu što treba dobro upoznati, za što se treba brinuti i paziti kako bi preživjelo i održalo za daljnje naraštaje kao dokaz identiteta naroda.

Rut Carek objašnjava da „nematerijalna baština po svojoj definiciji obuhvaća običaje, vjerovanja, znanja, vještine i pojavnosti duhovnog stvaralaštva koje se prenose predajom, a društva, grupe ili pojedinci prepoznaju ih kao svoju baštinu.“¹¹ Glavne su sastavnice nematerijalne kulturne baštine jezik, govor, dijalekti, usmena književnost, tradicijski obrti, razna umijeća te folklorno stvaralaštvo na području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja i dr.

⁸ Na i. mj.

⁹ Čaplar, A. i dr.: *Blaga Hrvatske: neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013., str. 193.

¹⁰ Hrovatin, M.: „Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No. 36, 2012., str. 126.

¹¹ Carek, R.: „Nematerijalna kulturna baština – UNESCO i njegova uloga“, *Informatica museologica*, 35, 3-4, 2004., str. 69.

Sukladno članku 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03, Ispravak) „Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.¹²

1.2. Mjere zaštite i očuvanja

„Očuvanje nematerijalne kulturne baštine u Hrvatskoj provodi se sustavno, u nastojanju da se u različite aktivnosti uključe različiti sektori i sve razine društva u cjelini, uz aktivno sudjelovanje lokalne zajednice i nositelja u planiranju i provođenju mjera zaštite. Svake godine Ministarstvo kulture putem javnih poziva podupire brojne aktivnosti, osiguravajući dugotrajno uključivanje nematerijalne baštine u formalnu i neformalnu edukaciju, razvojne projekte, adekvatnu ponudu tradicijskih proizvoda na tržištu, različita istraživanja i dokumentiranje, planiranje održivoga razvoja, razvijanje kreativnih pristupa baštini i drugo.¹³

Republika Hrvatska provodi sljedeće mjere zaštite:

- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske
- Zaštitni radovi na nematerijalnim kulturnim dobrima.

Kada govorimo o učincima nematerijalne kulturne baštine na turizam, tj. njezino komercijaliziranje, svakako valja napomenuti da je ona izrazito bitan resurs u kreiranju turističkog proizvoda koji ne samo što obogaćuje već i daje dodatnu vrijednost samoj destinaciji te nerijetko od usputne atrakcije postaje razlog zbog kojeg se dolazi i ostaje.

¹²<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-kulturna-bastina-i-procedure-upisa-na-popise/16442>, preuzeto 6. lipnja 2021.

¹³ <https://min-kulture.gov.hr/print.aspx?id=19524&url=print>, preuzeto 6. lipnja 2021.

1.3. Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske

Trenutno je u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske upisano nešto malo manje od 190 nematerijalnih kulturnih dobara. Kada govorimo o načinu upisa nematerijalnih kulturnih dobara na raspolaganju nam stoje dvije liste:

- Lista zaštićenih kulturnih dobara i
- Lista preventivno zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Ukupan broj zaštićenih dobara konstantno se mijenja i povećava pa je tako među novoupisanim istarskim dobrima upisana labinska cakavica. Dugogodišnje prikupljanje dokumenata, kao i dugotrajno istraživanje, omogućili su nastajanje liste. Pritom treba imati u vidu da sam proces prikupljanja nije nimalo jednostavan posao, ali je zato krajnji rezultat vidljiv dokaz tradicije i identiteta određenih područja. Kako je tema ovog rada vezana za područje Istre, valja spomenuti i dobra s tog područja:

- istrorumunjski govor,
- žminjski govor,
- izrada pazinskih cukerančića,
- konjička igra Trka na prstenac,
- rovinjska bitinada,
- umijeće izgradnje rovinjske batane,
- umijeće suhozidne izgradnje i dr.

Potencijala za napredak nematerijalne kulturne baštine Istre ima mnogo, kako za ulazak na UNESCO-vu listu, tako i za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske jer je turizam budućnosti usko vezan za kulturu, za autentični doživljaj, za osjećaje, tradicije ili u slučaju ovog rada za lokalitete gdje vlada tolerancija, priznavanje drugoga i drugačijeg, gdje će se gost osjećati opušteno i ispunjeno.

2. MULTIKULTURALIZAM - određenje pojma

Multikulturalizam, kao i njegova pridjevska izvedenica multikulturalan, relativno su nov pojam u raspravama o karakteru suvremenih društava, kako u akademskom tako i političkom svijetu. Nerijetko se koncepti kulturnog pluralizma, plurikulturalizma ili interkulturalizma poistovjećuju s multikulturalizmom kao sinonimom, stvarajući veliku konfuziju oko termina te ga pojedinci u znanstvenim krugovima čak i odbijaju koristiti. Godine 1976. *The Oxford Supplement* prvi put uvodi pridjev multikulturalan, s obrazloženjem da se pojavio 1941. u New Yorku, u značenju protivno pojmovima nacionalizam i nacionalna predrasuda. Enciklopedijski rječnik *Grand Robert* prvenstvo uporabu riječi multikulturalizam pripisuje kanadskom premijeru P. Trudeauu, koji je u govoru iz 1971. rekao: „Termin bikulturalizam ne odslikava dovoljno dobro naše društvo. Riječ multikulturalizam je u tom pogledu preciznija.“ Francuski *Le Petit Robert* datira pojavu pojma iste godine, u značenju „suživota nekoliko kultura u jednoj zemlji“. Potom se riječ multikulturalizam može naći u *Le Grand Larousse* iz 1984., ali i ne u nekim drugim rječnicima naknadnog izdanja. Tek 1990. u klasifikaciji Kongresne biblioteke u Washingtonu, pojam je definiran kao „uvjet u kojoj etničke, vjerske i druge kulturne grupe koegzistiraju unutar jednog društva“. Prema *The Harper Collins Dictionary of Sociology* iz 1991., multikulturalizam veliča i teži zaštititi kulturne raznolikosti, primjerice manjinskih jezika, ali istodobno on u svoje žarište stavlja često nejednaki odnos manjinskih u odnosu na glavne kulture.“¹⁴

Prema popisu harvardskih knjižnica iz 70-ih i 80-ih godina, skoro svaka tiskana knjiga koja je koristila termin multikulturalizam dolazila je iz zemalja kao što su Kanada i Australija. Multikulturalizam kao pojam, barem u političkom smislu, najčešće vežemo uz promoviranje nove kanadske politike koja se zalagala za reguliranje međuetničkih odnosa kasnih 60-ih i početka 70-ih godina.¹⁵ U raznim raspravama oko multikulturalizma, posebice u SAD-u i Njemačkoj, dolazi do pomaka u shvaćanju osnovne definicije drugosti pa tako osim rase i etniciteta naglašavaju se i druge kulturalne kategorije, primjerice feminizam i rod. Važno je naglasiti kako multikulturalizam kao kontekst i termin koji mi znamo ili mislimo da znamo ne ovisi samo o globalnom, već i lokalnim, nacionalnim, povijesnim, političkim, socijalnim i institucionalnim kontekstima u kojima se pojavljuje.

¹⁴ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 55.-56.

¹⁵ Kao jedna od zanimljivosti veže se teorija da su multikulturalizam izmislili kanadski Slaveni na Prvoj konferenciji kanadskih Slavena 1965. protestirajući protiv naziva savezne Kraljevske komisije o dvojezičnosti te upozoravajući da je Kanada dom više jezika i kultura, a ne samo engleske i francuske kulture.

Tijekom godina mnogi su autori pokušali uokviriti, definirati multikulturalizam i na tom su putu nerijetko ulazili u sukobe. Iluzorno je misliti kako različitih mišljenja i sukoba neće biti kad se u obzir uzmu druge kulture, svjetonazori, političke silnice, vjerske različitosti i ostale „zapreke“ u interpretiranju ovog recentnog fenomena nazvanog multikulturalizam. Ipak su neki, poput Christine Inglis, pokušali definirati multikulturalizam kao „odgovor demokratske politike na kulturne i socijalne različitosti.“¹⁶ Kad bi ga se promatralo u svojoj srži multikulturalizam bi predstavljao kulturu kao esenciju ljudskoga života, gdje se nastoje osvijestiti posuđivanja između različitih kultura. Javlja se sve veća potreba za uključivošću nasuprot isključivosti u društvu, ali isto tako pojavljuju se određeni strahovi od različitog i različitih u vidu rodnih diskriminacija, ekstremizma, terorizma koji u nekim sferama društva i nekim dijelovima svijeta znatno otežavaju i onemogućuju multikulturalna društva potencirajući nacionalizam i negativne učinke drugih vjera i kultura.

Paul Kelly drži da „problem multikulturalizma ne nastaje zbog same činjenice postojanja plurikulturalnih društava, nego s tvrdnjom da okolnosti multikulturalizma dovode u pitanje sposobnost tradicionalnih ideologija ili političkih teorija da na njih odgovore.“¹⁷

Kod etiketiranja nekih politika ili nacija kao multikulturalne treba se podsjetiti kako su one nastale, u kojim povijesnim okruženjima i kojim političkim kulturama. Tako je američki multikulturalizam vezan uz „tlačenje“ Afroamerikanaca, starosjeditelja i Latinoamerikanaca, a multikulturalizam Njemačke i Velike Britanije vežemo uz problem integracije poslijeratnih imigranata. Upravo je problem integracije imigrantskih zajednica goruće pitanje proširenja državljanstva i politike prepoznatljivosti. Prema Stephenu Castlesu „imigranti ne mogu jednostavno biti inkorporirani u društvo kao pojedinci. U mnogim slučajevima u velikom postotku imigranti i njihovi neposredni potomci povezuju se u klastere, dijele zajedničku socioekonomsku poziciju, razvijaju svoje vlastite socijalne strukture i idu za tim da održe svoje jezike i kulture. To je dijelom problem kulturnoga afiniteta, ali je, iznad svega, reakcija na iskustva rasizma i na marginalizaciju.“¹⁸ Nije teško zaključiti kako je multikulturalizam danas na velikoj kušnji zbog sve veće fluktuacije stanovništva koja prisilno ili samo iz potrebe za boljim životom (u ekonomskom smislu) napušta svoje matične domove noseći sa sobom vlastita politička i kulturna uvjerenja koja se nerijetko kose s politikama zemalja koje

¹⁶ Inglis, C.: „Multiculturalism: New Policy Responses to Diversity“, *Management of Social Transformations (MOST)* – UNESCO, Policy Paper – No. 4, 2003., str. 2.

¹⁷ Kelly, P.: „Introduction: Between Culture and Equality“, u Paul Kelly (ed.), *Multiculturalism Reconsidered, Culture and Equality and its Critics*, Polity Press, 2002., str. 2.-4.

¹⁸ Castles, S.: „Democracy and Multiculturalism in Western Europe“, *Journal of Area Studies*, Vol 8, 1996., str. 54.-55.

imigrante prihvaćaju i integriraju u svoje društvo. Multikulturalizam zasigurno ne treba gledati kao na problem, već kao na priliku za boljim životom, tolerantnijim društvom, kulturno obogaćivanje, a da pritom ne ponavljamo uvijek iste pogreške iz povijesti i ne gubimo vlastiti identitet i vlastitu kulturu, već da stvorimo zdrave temelje za pozitivnu kohabitaciju s drugim i drugačijim.

Europski istraživači i kulturni praktičari koji se bave pitanjima afirmacije kulturnih različitosti multikulturalizam shvaćaju vrlo jednostavno kao priznavanje činjenice kulturnoga (etničkoga) pluralizma i prava različitih društvenih grupa (novih imigranata) na zadržavanje svojih kulturnih specifičnosti. Gledaju ga iz perspektive da on može biti pozitivan samo ako nasuprot isključivosti i (prisilne) asimilacije zagovara suživot manjinskih i deprivilegiranih grupa s dominantnim društvom. Ukoliko ga se promatra s druge strane može ga se olako optuživati za nazadno, esencijalističko podržavanje kulturne zatvorenosti, pa čak i izolacije i segregacije tih istih grupa, kao i za konzerviranje njihovih unutarnjih, često neliberalnih odnosa koji počivaju ponajprije na tlačenju žena.¹⁹ Politika interkulturalizma suprotan je pandan takvome multikulturalizmu koja se usmjerava ka otvorenim modelima kulture, poticanju njihovih kontakata i prožimanju, a u radikalnim inačicama čak i transkulturalizmu.

Važno je naglasiti potrebu za primjerenijim prezentiranjem povijesti, postignuća, kulturnih dobara i vrednota nezapadnih kultura.

Oštre debate u društvu vode se između desnice i ljevice i njihovih pogleda i shvaćanja multikulturalizma, gdje ga desnica osporava zbog dijeljenja nacije, a ljevica zbog dijeljenja na pogrešan način vertikalno duž etničkih, umjesto horizontalnih – klasnih linija. Mesić napominje kako u najširem smislu jednog novog „izma“ multikulturalizam predstavlja pogled na svijet, koji ističe da su ljudska bića (i) kulturno određena, odnosno da njihova kulturna pripadnost uvelike uvjetuje njihove načine života i svjetonazore, pa je valja „priznati“ kao konstitutivni čimbenik njihovih (jednakih) ljudskih prava – čime, neizbježno dolazi u sukob s vladajućim monokulturalizmom.²⁰

¹⁹ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 67.

²⁰ Isto, str. 70.-71.

2.1. Teoretičari multikulturalizma

Najistaknutiji teoretičari multikulturalizma, kad govorimo o najvažnijim radovima, svakako su Charles Taylor, Will Kymlicka, Bhikhu Parekh te Iris Marion Yong.

Među navedenima svakako je najpoznatiji Charles Taylor koji je napisao raspravu *Politika priznavanja* iz 1994., gdje je iz povijesno-filozofijske pozicije pokušao razjasniti proces nastajanja navedenog koncepta te ključne probleme koje postavlja pred (liberalnu) teoriju društva. U svojoj raspravi navodi dvije bitne povijesne društvene promjene koje su modernom društvu, svojim međusobnim djelovanjem, nametnule neizbježno bavljenje identitetom i priznavanjem. U prvoj Taylor naglašava odnos manjine prema većini u društvu u pitanju časti, tj. jedni (manjina) mogli su imati čast nasuprot drugih (većina) koji nisu imali pravo na to ili nisu bili osviješteni da bi je tražili. Drugu nam situaciju Taylor obrazlaže kao moderni pojam digniteta nasuprot časti ili dobro na koje svi imaju pravo i jednako ga mogu dijeliti, a Taylor ga još i naziva idealom „autentičnosti“. Ključna je razlika što se prije čovjek morao osloniti na neki vanjski izvor potvrde, najčešće Boga, a sada je potvrda u njemu samome.

Kako bismo bolje shvatili blisku povezanost između identiteta i priznavanja, bitno je shvatiti kako se otkrivanje vlastitog identiteta ne zbiva u izolaciji, nego u interakciji, tj. pregovaranju s drugima, jednim dijelom otvoreno, a drugim unutar sebe samoga.²¹

Charles Taylor je svakako „jedan od rijetkih teoretičara multikulturalizma koji se bavi i pojedincem. Većina drugih teoretičara multikulturalizma zaokupljena je ponajprije kolektivima (manjine, etničke grupe, društveni pokreti) i afirmacijom njihovih kulturnih različitosti. Oporavatelji multikulturalizma nisu ga propustili optužiti za utapanje pojedinca u kolektiv, odnosno za gušenje individualne autonomije kao temelja modernoga građanskog (liberalnog) društva.“²²

Sljedeći najistaknutiji teoretičar Will Kymlicka pojavio se u političkoj filozofiji kao jedan od najvatrenijih branitelja manjinskih kulturnih prava, no to samo po sebi ne bi izazvalo toliku pozornost znanstvene i političke javnosti, da taj stav, tj. obranu nije pokušao izvesti iz temeljnih načela liberalizma. Njegova najpoznatija djela su *Liberalizam, zajednica i kultura* te *Multikulturalno građanstvo* iz 2003. koje slovi za njegovo najznačajnije djelo.

²¹ Taylor, C.: „The Politics of Recognition“, u: Amy Gutmann (ed.), *Multiculturalism, Examining the Politics of Recognition*, Princeton University Press, 1994., str. 34.

²² Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 77.

Autor „nastoji dokazati, unatoč 'prihvaćenoj mudrosti' prema kojoj liberali moraju ukomponirati svakom zahtjevu za samoupravom, da je takvo mišljenje pogrešno. Prema njegovom sudu liberalna teorija može uključiti poštovanje osobe kao pripadnika posebnog kulturnog grupiranja, a da ta ne ide na štetu poštovanja osobe kao člana političke zajednice.²³“ Kymlicka naglašava kako se u suvremenim društvima razlikuju kulturna i politička zajednica. Politička se odnosi na grupiranje 'unutar koje pojedinci ostvaruju prava i odgovornosti stečene u okviru liberalne pravde', a kulturna je ona u kojoj je grupiranje „unutar koje pojedinci oblikuju i preispituju svoje ciljeve i ambicije“. Uz kulturu njezini članovi dijele jezik i povijest.²⁴ Autor nas podsjeća kako sloboda nije važna samo zbog činjenice što neposredno omogućava ljudima vlastite izbore u pogledu načina života, nego možda još više kao sredstvo samopoštovanja. Kymlicka razlikuje multinacionalne i polietničke države kao različite tipove multikulturalnosti. Prvi se odnosi na koegzistenciju više od jedne nacije, shvaćene u smislu povijesnih zajednica koje zauzimaju dani teritorij, dijeleći zajednički jezik i kulturu. Za primjer uzima SAD, koji je inkorporirao nekoliko nacionalnih manjina: Indijance, Portorikance, Chicanose, ali to ne znači da njihovi građani ne mogu sebe smatrati pripadnicima jednog političkog naroda kao što su npr. Švicarci. Drugi je izvor kulturnog pluralizma useljavanje, primjerice zemlje poput SAD-a, Australije i Kanade koje nakon Drugog svjetskog rata primaju veliki broj imigranata i izbjeglica, od kojih se do 1960-ih očekivalo da se što prije i bezuvjetno asimiliraju u društvo, no već iduće desetljeće obilježeno je zahtjevima raznih manjina, posebice etničkih, za priznavanje njihovih kulturnih različitosti.²⁵

Bhikhu Parekh proslavio se teorijom multikulturalizma u njegovom najpoznatijem djelu *Rethinking Multiculturalism, Cultural Diversity and Political Theory*. Prema njemu multikulturalizam se ne tiče različitosti i identiteta *per se*, nego onih koji su utjelovljeni u kulturi i s kulturom se održavaju. Autor kulturu shvaća kao korpus djelovanja i praksi u smislu po kojem grupa ljudi razumije sebe i svijet, te organizira svoj život. „Prema Parekhu multikulturalno društvo sastoji se od dvije ili više kulturnih zajednica. Autor naglašava kako društvo može odgovoriti na svoju kulturnu raznovrsnost na dva načina (s nekoliko inačica); tako da je pozdravlja i veliča, poštujući posebne kulturne zahtjeve manjinskih zajednica i, štoviše, da njihovoj integraciji pridaje središnje značenje u svom samorazumijevanju. S druge

²³ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 83.

²⁴ Kymlicka, W.: *Liberalizam, zajednica i kultura*, Deltakont, Zagreb 2004., str. 135.-138.

²⁵ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 90.

strane, ono može nastojati asimilirati te zajednice u središnju kulturu. U prvom slučaju društvo je *multikulturalističko*, a u drugome multikulturno ili *multikulturalno*. Oba su multikulturalna, ali samo jedno je multikulturalističko. Izraz 'multikulturalan' odnosi na činjenicu kulturne raznovrsnosti, a izraz 'multikulturalizam' na normativni odgovor na tu činjenicu.²⁶ Nadalje, Mesić zaključuje da je multikulturalizam prema Bhikhu Parekhu najbolje zamisliti ne kao političku doktrinu s programatskim sadržajem, niti kao filozofijsku teoriju čovjeka i svijeta, već kao pogled na ljudski život. Tri su njegova središnja gledišta: prvo ljudska bića su kulturno ukopana, u smislu da odrastaju i žive unutar kulturno strukturiranog svijeta. Drugo, razne kulture predstavljaju različite sustave značenja i vizije dobrog života. Treće sve – osim najprimitivnijih kultura - inherentno su pluralne i predstavljaju stalnu konverzaciju između raznovrsnih tradicija i struja mišljenja. To znači da je njihov identitet pluralan i fluidan.

Dobar primjer širega shvaćanja multikulturalizma nalazimo u članku iz 1989. „Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal Universal Citizenship“, gdje se autorica Iris M. Young bavi drugačijim modelom građanstva vrlo različitih deprivilegiranih i marginaliziranih društvenih grupa, a ne samo kulturno-etničkih. „Autorica razlikuje opća prava, kao klasu prava koja trebaju imati sve osobe, od klase prava koja su namijenjene kategorijama u koje ulaze osobe vezane posebnim okolnostima. Ova distinkcija odnosi se samo na razine općosti, gdje 'posebno' znači samo 'specifično'. Nažalost 'specijalna prava' za sobom često povlače negativnu konotaciju izuzetnih, tj. posebno žigosanih i devijantnih u odnosu na normu. Young želi naglasiti da njihov cilj nije kompenzacija za nedostatke kako bi se takvim ljudima pomoglo biti 'normalnim', nego baš denormalizacija, tako da u stanovitim kontekstima i razinama apstrakcije svatko ima 'specijalna' prava. Suvremeni pokreti potlačenih grupa, međutim, reafirmiraju njihove grupne značajke, odnosno identitete u pozitivnom značenju.²⁷“

²⁶ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 95. - 96.

²⁷ Young, M., I.: „Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal of Universal Citizenship“, *Ethics*, 99, 1989., str. 272.-273.

2.2. Interkulturalizam, transkulturalizam, plurikulturalizam

Osim pojma multikulturalizam svakako je važno ukratko objasniti i pojmove poput interkulturalizma, transkulturalizma i plurikulturalizma koji se međusobno nadopunjuju i nerijetko preklapaju.

2.2.1. Interkulturalizam

Kad govorimo o razlikama između multikulturalizma i interkulutralizma uočavamo kako se radi o dvama različitim, iako međusobno nadopunjujućim pristupima kulturnim raznolikostima gdje se ističe važnost kulturno održivog razvitka. Semantički gledano dva se pojma razlikuju u samim prefiksima „multi“ i „inter“, a koji „pokrivaju i samu bit tih dvaju pojmova“: primjerice izraz 'multi' (lat. multus - mnogo) implicira tek istodobno postojanje više elemenata, u danom kontekstu – više kultura, a izraz 'inter' (lat. inter – među) upućuje na dinamiku, prepletanje i suodnos.²⁸ Tako gledano, multikulturalizam je „moguće tumačiti na dva posve oprečna načina; s jedne strane, on označava plemeniti projekt da se izađe iz zatvorenosti vlastite kulture i da se spozna različitost kultura i civilizacija, te se to značenje nadovezuje na stari humanistički ideal bogatstva i tolerancije različitosti; dok s druge strane, tim se izrazom može označavati supostojanje partikularizama koji se međusobno ignoriraju i koji su jedino podložni pravilu da se direktno ne sukobljavaju.“²⁹ Upravo se zbog te dvojbenosti značenja „sugerira model interkulturalnih odnosa, koji naglašava primat dijaloške dimenzije multikulturalnog stanja, te se interkulturalnost koja istovremeno obuhvaća kulturnu raznolikost i stalni dijalog kultura vidi kao model održivog kulturnog razvoja u multikulturalnom svijetu.“³⁰

Prema Sanjinu Dragojeviću kulturna se različitost temelji na četiri ključna pristupa i to kroz društvenu pozadinu, teorijsku osnovu i metodološke pristupe. Termin multikulturalizam veže uz osiguranje istih društvenih i kulturnih mogućnosti svim kulturama koje sačinjavaju neku zemlju. „Prema tome niječe se njihova hijerarhizacija i vertikalni raspored. Radi se o procesu

²⁸ Čačić-Kumpes, J.: Politike reguliranja kulturne i etničke različitosti: o pojmovima i njihovoj upotrebi, *Migracijske i etničke teme*, Vol. 20, br. 2 - 3, 2004., str. 150.

²⁹ Kalanj, R.: Argumenti za sociologiju kulture, Pogovor knjige Franca Crespia *Sociologija kulture*, Politička kultura, Zagreb, 2006., str. 207.

³⁰ Na i. mj.

razmjene kulturnih vrijednosti i postignuća.³¹ Autor smatra kako se radi o statičkom pristupu jer podrazumijeva da već uspostavljena hijerarhija kultura unutar neke zemlje ne može bitno biti promijenjena ili transformirana te se nalgasak ne stavlja na razmjenu vrijednosti i postignuća među kulturnima, već na njihovoj zaštiti (radi se o pozitivnoj diskriminaciji, kulturnoj autonomiji i manjinskim pravima u najširem smislu). S druge strane interkulturalizam nastaje kao kritika vezana upravo uz statičku narav multikulturnog pristupa pa je tako „prvenstvena zadaća toga pristupa definiranje potencijalnih dinamičkih međudnosa te uzajamnog utjecaja različitih kultura uglavnom unutar jedne zemlje.“³² Prvotno je osnovna svrha termina bila označiti međudnose različitih kultura na nacionalnoj odnosno međunarodnoj razini, no 80-ih godina njegovo značenje sve se više vezuje isključivo uz međunarodnu razinu. „Na toj razini obično iskazuje dinamiku bilateralnih i multilateralne kulturnih odnosa u dugom vremenskom luku - od prošlosti do budućnosti.“³³

2.2.2. Transkulturalizam

Radi se o pojmu koji je pod utjecajem procesa globalizacije. „Transkulturalizam traži i zalaže se za dosljedno pridržavanje i poštivanje najviših dostignutih vrijednosti i standarda unutar svakog kulturnog međudnosa i unutar bilo kojeg vida kulturne suradnje.“³⁴ Istovremeno taj pristup smatra da kulturno stvaralaštvo određuju vrijednosti koje nisu vezane samo ili poglavito uz jednu posebnu kulturu, već da uvijek reprezentira i prenosi vrijednosti koje temeljem europske tradicije i imaju univerzalnu vrijednost. Autor navodi kako je „tendencija da se termin sve više veže uz nastanak i brzo širenje tzv. transnacionalnih kultura, ali i transnacionalne kulturne orijentacije. U oba slučaja akteri u svome djelovanju upravljani su preko nacionalnih granica i to prema vrlo velikim kulturnim tržištima – europskom odnosno globalnom.“³⁵ Moglo bi se reći da se termin istovremeno koristi kako bi označio da se gubi na važnosti tzv. nacionalna crta pojedinih umjetničkih djela ili kulturnih proizvoda kao njihova primarna vrijednost – poglavito u unutar europske kulture - dok sve više preteže recepcijska otvorenost i komunikativnost.

³¹ Dragojević, S.: Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulutralizam, plurikulutralizam: supotstavljani ili nadopunjujući koncepti, u: *Kultura, etničnost, identitet* priredila Jadranka Čačić-Kumpes, Institut za migracije i narodnosti, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999., str. 81.

³² Dragojević, S.: Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulutralizam, plurikulutralizam: supotstavljani ili nadopunjujući koncepti, u: *Kultura, etničnost, identitet* priredila Jadranka Čačić-Kumpes, Institut za migracije i narodnosti, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999., str. 82.

³³ Na i. mj.

³⁴ Isto, str. 84.

³⁵ Na i. mj.

2.2.3. Plurikulturalizam ili kulturni pluralizam

Kulturni pluralizam prema Dragojeviću jedna je od osnovnih vrijednosti i postignuća suvremenih demokratskih i razvijenih društava te u sebi podrazumijeva i omogućuje sve ostale oblike pluralizma. Smatra kako je „opći okvir strogo pridržavanje demokratskih načela, pravila i procedura. Pored toga, njime se svaka kultura promatra kao dinamička cjelina koja je također obilježena pluralističkim karakterom (različitošću stavova vrijednosti artefakata i obrazaca ponašanja). Poštivanje plurikulturne naravi suvremenih društava predstavlja ključni indikator njihova ukupnog razvoja.“³⁶ Obzirom na taj indikator ona mogu biti uključena u međunarodnu zajednicu ili isključena iz nje jednako kao i iz različitih oblika europskih i međunarodnih oblika suradnje.

Mada se iz prethodno navedenih pristupa može zaključiti kako su oni nerijetko suprotstavljeni oni su u svojoj biti komplementarni i nadopunjujući.

2.3. Globalizacija

Uz multikulturalizam globalizacija je drugi ključni pojam, u posljednje vrijeme i predmet rasprava, koji zaokuplja imaginaciju u znanstvenim krugovima, ali je i sveprisutan u široj javnosti. Peter Kivisto drži da, unatoč tomu, ljudi u naprednim postindustrijskim liberalnim demokracijama imaju jasne barem dvije predodžbe o svojoj sadašnjosti.³⁷ Prvo, da su njihova društva daleko etnički raznovrsnija, i time multikulturalnija nego što su bila. Drugo, da su ona sada više međusobno povezana i međuovisna, što je posljedica rastuće globalizacije.

Uzevši u obzir da živimo u svijetu koji je sve više globalan, ali istovremeno je i lokaln, tu paradoksalnu uvjetovanost neki istraživači, poput Urlicha Becka i Zygmunta Baumana, označavaju novom kovanicom pod nazivom „glokalizacija“. Valja spomenuti kako se ovdje radi o dualnim procesima koji nastaju kao posljedica migracija, što radnih što izbjegličkih, širenja tokova kapitala transportnim i tehnološkim revolucijama, pogotovo u ovo digitalno doba. Život je to u kojemu sve više ljudi živi u okolinama koje prelaze nacionalne granice, a koji je nekada bio luksuz i privilegija viših klasa poslovnih ljudi i intelektualaca. Potrebno je reći kako tisak, televizija, radio – moderne komunikacije – nisu kako se nekada

³⁶ Dragojević, S.: Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulutralizam, plurikulutralizam: supotstavljeni ili nadopunjujući koncepti, u: *Kultura, etničnost, identitet* priredila Jadranka Čačić-Kumpes, Institut za migracije i narodnosti, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999., str. 87.

³⁷ Kivisto, P.: *Multiculturalism in a Global Society*, Blackwell Publishing, 2002., str. 1. – 2.

pretpostavljalo samo asimilirajuće sile, već su to i alati kojima se čovjek koristi kako bi očuvao posebne grupne identitete u nekom stranom okruženju. Za primjer tu su brojne radio i televizijske postaje na španjolskom jeziku u Kaliforniji, u Njemačkoj turske postaje te brojne druge etničke medije prisutne za područje Kanade i Australije. Klaus Milich i Jeffrey Peck zaključuju: „Što je za jedne prilika, drugima izgleda kao prijatna.“³⁸

Posljedica globalizacije moderniteta ogleda se u transformaciji i ujednačavanju svakodnevne egzistencije (*Lebenswelta*) ljudi diljem svijeta. No, za mnoge, suprotno od onoga što bi se moglo očekivati, globalizacija moderniteta popraćena je povećanom sviješću i privrženosti posebnim kulturama i kulturno specifičnim vrednotama. Globalizacija se tako nudi ne samo kao homogenizacija, nego i rastuća fragmentacija i pluralizacija.³⁹

2.3.1. Globalizacija i državljanstvo

Tradicionalni koncept državljanstva stavljen je pred ozbiljan izazov i to ponajviše rastućim diverzitetom unutar samih (suvremenih), država kao i masovnom pokretljivošću ljudi preko granica. Multikulturalizam tako djelomično možemo shvatiti kao posljedicu neuspjelog projekta moderne nacionalne države koja je u prvi plan stavljala, tj. naglašavala, jedinstvo i sličnost (homogenost), dok multikulturalizam potiče i (re)afirmira različitost. Iz toga proizlazi kako valja tražiti novi model građansko-državnih prava koji uzima u obzir kolektivne identitete i činjenicu da mnogi ljudi sada pripadaju više nego jednome društvu. Kako naglašava Stephen Castles, moguće je uočiti tri glavne posljedice globalizacije za nacionalnu državu. Prvo, globalizacija slama teritorijalni princip, vezu između moći i mjesta. Dinamika ekonomskog života prelazi nacionalne granice i nacionalne vlade ih više ne mogu kontrolirati. Drugo, globalizacija potkopava ideologiju relativno autonomnih nacionalnih kultura. One su uvijek bile mit jer je virtualno svaka nacionalna država bila stvorena od stanovitog broja etničkih kultura, s distinktivnim jezicima, tradicijama i poviješću.

Za naglasiti je kako je napredak u transportu i komunikacijama doveo do kulturne razmjene u razmjerima bez presedana. Primjeri poput Hollywooda koji kao globalna kulturna tvornica širi specifične vrijednosti povezane s konzumerizmom i individualizmom tipične su za američki stil života.

³⁸ Milich, K., Peck, M. (eds): *Multiculturalism in Transit, A German-American Exchange*, New York-Oxford, Berghahn Books, str. 6.

³⁹ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb 2006., str. 52.

Kao oporba globalnim kulturnim tvornicama javlja se trend *reetnizacije kulture* na podnacionalnoj razini. Taj trend pojavljuje se kao neka vrsta otpora, kako nacionalizaciji, tako i globalizaciji kulture. Treći aspekt globalizacije jest rastuća pokretljivost ljudi preko nacionalnih granica u raznim vidovima: privremenim i trajnim seljenjima; radnim migracijama i izbjegličkim tokovima. Te migracije dovele su do heterogenijeg, kulturno raznolikijeg stanovništva u gotovo svim visokorazvijenim zemljama i u mnogim dijelovima manje razvijenih regija. Zapadnjački model napretka u dominiranju svjetskom periferijom sada dovodi u pitanje nacionalnu državu jer je doveo do veza koje su omogućile kretanje kapitala i roba, ali također i ljudi i ideja – u oba smjera. Taj je dramatični proces postavio ključno pitanje: mogu li se ti (fizički i kulturno) Drugi podvrgnuti procesu akulturacije (kao što je bio slučaj s nekadašnjim unutarnjim manjinama) i tako postati građani-državljeni ili je takav proces nezamisliv u eri globalizacije, s njezinim višestrukim identitetima i dijasporским zajednicama?⁴⁰

2.4. Europska unija i multikulturalizam

Slogan Europske unije jest „Jedinstvo u različitosti“ (*Unity in Diversity*), stoga nije ni čudno što se Istra priključuje toj sintagmi, s obzirom na to da ju se ističe kao višejezičnu i višekulturalnu regiju. Kada govorimo o Europskoj uniji nerijetko ćemo naići na zaključke brojnih znanstvenika koji ističu kako se radi o nedovršenom projektu, poneki će je shvaćati kao „mrežu u mreži“ ili čak (ne)državnom, no iako je prate različiti problemi svakako joj se ne može umanjiti „privlačnost“ kojoj ne odolijevaju brojne države, uključujući i Hrvatsku. Ono što EU čini zanimljivom, osim privlačnosti i moći, jest u procesu europeizacije kojom se zahvaćaju sve države Europe, ne samo zemlje članice. Nerijetko se može čuti da je važno razlikovati europeizaciju od procesa europske integracije. Politolog Claudio M. Radaelli je u svojem radu upozorio na činjenicu gdje proces europeizacije nije samo proces promjena u političkome sustavu, već se radi o tome da te promjene, zbog implementacije odluka EU, dovode do promjena na razini identiteta. Smatra kako se radi o svojevrsnom „procesu konstrukcije, difuzije i institucionalizacije formalnih i neformalnih pravila, procedura, političkih paradigmi, stilova, načina rada i zajedničkih vjerovanja te normi koje su prvo

⁴⁰ Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 296. - 297.

definirane i konsolidirane u donošenju odluka EU, a zatim inkorporirane u logiku domaćih diskursa, identiteta, političkih struktura i javnih politika.“⁴¹

Europska je unija u početku bila zamišljena kao ekonomska zajednica. Početkom 60-ih godina prošloga stoljeća javila se potreba za stvaranjem tzv. europskog naroda, što je rezultiralo poduzimanjem nekoliko akcija kako bi se stvorio osjećaj europskog identiteta i osjećaj pripadnosti. Navedene su se akcije počele događati u 80-im godinama i to publiciranjem dvaju dokumenata:

- Report on European Union (CEC 1976.) – Građanska Europa i
- Solemn Declaration on European Union (1989.)

Oba dokumenta naglašavaju da se suradnja unutar EU mora nastaviti i na kulturnom području. Znanstvenici poput Brigid Laffan, Crisa Shorea te Senke Božić u svojim su se radovima doticali pojma stvaranja europske kulture - tijekom 90-tih godina prošloga stoljeća – što je postalo jednom od važnijih strategija, na koju se pozornost skretala u brojnim dokumentima (*Addonino Committee, Committee for a People's Europe, 1985.*), čiji je zadatak bio da ojačaju i promoviraju identitet Zajednice i njezin *image* za građane, ali i za ostatak svijeta. Upravo se oko kulturne dimenzije izgradnje europskoga identiteta, ističe Olga Orlić, razvilo nekoliko pristupa. Sociologinja Monica Sassatelli pod pojmom „jedinstvo“ naglašava zajedničku europsku kulturu, ali i kulturu temeljenu na vrijednostima poput grčke i rimske antičke civilizacije, rimskoga prava, kršćanstva, prosvjetiteljstva i industrijske revolucije – vrijednostima koje kao proizvodi europskog kontinenta otkrivaju europocentristički pristup.

Drugi je označen pojmom „različitost“ (*Diversity*), gdje ne postoji jedna zajednička europska kultura te je zbog toga europski identitet moguće konstruirati samo kao građanski identitet, temeljen na „društvenom ugovoru“, gdje bi se naglasak stavio na vrijednosti poput ljudskih prava. Treći pristup, predložen sloganom EU „Jedinstvo u različitosti“, nastoji na neki način pomiriti prethodna dva pristupa te se temelji na pretpostavci da je europska kultura

⁴¹ Radaelli, M., C.: „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change“, *European Integration online Papers* 4/8, 2000.
https://www.researchgate.net/publication/26386856_Whither_Europeanization_Concept_Stretching_and_Substantive_Change, preuzeto 13. lipnja 2021.

jedinstvena (i jedna) upravo po harmoničnom supostojanju brojnih različitih kultura (i naroda).⁴²

Ta raznolikost, prema Orlić, „postaje vrijednost po kojoj je europska kultura jedinstvena i upravo je taj slogan EU, koji implicira multikulturalnost, bio polazišna točka u analizi istarske multikulturalnosti. Brojne aktivnosti i projekti Europske komisije usmjereni su na poticanje multikulturalnosti, višejezičnosti i međukulturnog dijaloga. U isto vrijeme praksa pokazuje da se multikulturalnost i međukulturni dijalog shvaćaju vrlo proizvoljno. Upravo zbog toga brojni autori ukazuju na ambivalentnost slogana *Unity in Diversity*. Tako je, primjerice, EU za jedne (članove EU) Europa bez granica, Europa sa slobodnim protokom roba, informacija i ljudi, dok za druge (a to se uglavnom odnosi na imigrante i stanovnike zemalja koje nisu članice EU) ta je EU tvrđava (Anderson, J. & O'Dowd 1999.) u koju je vrlo teško prodrijeti.“⁴³

Procesi nacionalne homogenizacije svakako su prisutni i u našoj državi, pogotovo kad se osvrnemo na nedavne događaje Domovinskoga rata, gdje su bili jako izraženi i gdje se vrlo brzo javila težnja za ulaskom u Europsku uniju kako bismo mogli biti dio europskog identiteta, europskog naroda – težili smo za osjećajem pripadnosti. Nerijetko se na televiziji moglo čuti „pitanje ulaska Hrvatske u Europsku uniju“ političarima kojima su takva pitanja bila od izuzetne važnosti zbog dobivanja političkih bodova, odnosno glasova. borili za glasove birača, stoga su im takva pitanja bila od izuzetne važnosti. Orlić napominje kako je u različitim diskursima na hrvatskoj političkoj sceni i u hrvatskim medijima (TV, radio, novine, internetske stranice) ta težnja prikazana kao hrvatski nacionalni cilj. Hrvatski su političari stoga vrlo često isticali činjenicu o "povratku Europi" ili "pripadanju Europi" oduvijek.“⁴⁴

Težnja za ulaskom u Europsku uniju osobito se intenzivno iskazuje u predizbornome razdoblju. Tako su prije posljednjih parlamentarnih izbora, održanih 25. studenog 2007., novinari Jutarnjeg lista upitali vođe dviju najjačih stranaka u Hrvatskoj (HDZ i SDP), dr. Ivu Sanadera i Zorana Milanovića, petnaest identičnih pitanja, između ostalog i o „prioritetu ulaska Hrvatske u Europsku uniju. I dok je tada aktualni (a i poslije izbora također) premijer na to pitanje odgovorio potvrdno, novoizabrani vođa SDP-a istaknuo je kvalitetu pregovora o

⁴² Sassatelli, M.: „Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy“, *European Journal of Social Theory* 5/4, 2002.

⁴³ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 41.

⁴⁴ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 40.

ulasku kao prioritet.⁴⁵

S obzirom na zemljopisni položaj i nedavnu prošlost, u hrvatskom je javnom diskursu „prisutan strah od Balkana i povratka u balkanske integracije.“⁴⁶ Velikonja ističe da i Hrvatska proživljava svoju „eurozu“ vrlo slično kao i npr. susjedna Slovenija prije ulaska u EU. Diskurs EU o multikulturalnosti proklamira i predstavlja multikulturalnost kao jednu od temeljnih vrijednosti EU. Procesi europeizacije u Hrvatskoj, vidljivi usvajanjem „politike kulture“ EU, utječu na usvajanje retorike multikulturalnosti u cijeloj Hrvatskoj, pa tako i u Istri.

2.5. Regionalizam i europeizacija

Brigid Laffan upravo „nove regionalizme“, koji su se počeli javljati već od 1960-tih godina, „smatra jednom od ključnih pojava i novom arenom za analizu i razumijevanje novog europskog poretka.“⁴⁷ Markus Perkman uputio je na „procvat euroregija u 1990-tim godinama i na sve veći broj euroregija koje sudjeluju u radu krovne organizacije Skupštine europskih regija (*Assembly of the European Regions*)“⁴⁸, a Olaf Löfgren piše o skandinavskim prekograničnim regijama i stvaranju regionauta. „Regionaute (termin je posuđen od Thomasa O’Della) Löfgren je podijelio u dvije kategorije – prvu kategoriju čine entuzijasti, graditelji (u njegovim primjerima su to graditelji mostova koji spajaju spomenute prekogranične regije), političari i konzultanti (idejni i konstruktivni stvaratelji prekogranične regije), a drugu, novu generaciju regionauta čine ljudi koji svojim kontaktima i kretanjem preko granica stvaraju prekograničnu regiju.“⁴⁹

Upravo „europski projekt“, prema Orlić, „svojevrsan je katalizator za preispitivanje odnosa između različitih razina vladanja, tj. prigoda za jačanje regionalnog identiteta potisnutog u nacionalnom kontekstu. Regije i vodeći akteri regija su prepoznali procese europske

⁴⁵ Butković, D.: „Predizborne pozicije HDZ-a i SDP-a“, *Jutarnji list*, 1. rujna, 2007., <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/predizborne-pozicije-hdz-a-i-sdp-a-3303512>, preuzeto 5. srpnja 2021.

⁴⁶ Rihtman-Auguštin, D.: „Zašto i otkad se grozimo Balkana?“, *Erasmus – časopis za kulturu demokracije* 19, 1997., str. 27.

⁴⁷ Laffan, B.: „The Politics of Identity and Political Order in Europe“, *Journal of Common, Market Studies* 34/1, 1996., str. 9.

⁴⁸ Perkman, M.: „Cross Border Regions in Europe – significance and drivers of Cross-border cooperation in Europe“, *European Urban and Regional Studies*, 10/2, 2003., str. 155. – 161.

⁴⁹ Isto, str. 206.

integracije na regionalnoj razini kao sredstvo za ostvarivanje svojih ciljeva (političkih, poput autonomije, ali i posve gospodarskih). Iako je Laffan pisala o regionalizmima unutar zemalja članica, evidentno je da se regionalizam, kao jedan od aspekata europeizacije, „prelio“ i u zemlje i njihove regije koje nisu članice.“⁵⁰ Banovac ističe da se upravo to dogodilo u Istri, „gdje je ideja o Europi regija poslužila kao legitimno sredstvo otpora centralizaciji moći.“⁵¹

⁵⁰ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 40.

⁵¹ Banovac, B.: „Etničnost i regionalizam u Istri: povijesni rakurs i suvremeni kontekst“, *Migracijske teme*, 12, sv. 4., Rijeka 1996., str. 73.

3. ISTRA: geografski položaj

Površinom je gotovo jednaka ukupnoj površini nekih manjih država u Europi poput Luksemburga, Andore, Malte ili Lihtenštajna. Svojim najvećim dijelom (90%) poluotok Istra pripada Hrvatskoj od toga većim dijelom Istarskoj županiji, manjim dijelom Primorsko-goranskoj, zatim Sloveniji (9%) te Italiji (1%). Po broju stanovnika danas ima približno koliko i Island.

3.1. Povijesni kontekst

Povijesni razvoj Istra uvelike može zahvaliti i geografskom položaju poluotoka, na čijem su se prostoru dodirivale tri različite etničke skupine: Slaveni, Romani i Germani. Ovisno o jačini, što političkoj što vojnoj, ovisilo je tko će biti gospodar na poluotoku, a kada nije bio dovoljno jak za cijeli prostor osvajao bi jedan njezin dio, stoga su kroz povijest Istru dijelili na Istru do Raše i Istru preko Raše (Liburniju) u starom i srednjem vijeku, zatim na srednju i istočnu Istru pod njemačkim feudalnim gospodarima, južnu i zapadnu Istru pod Mlečanima, a danas na Istru koja je većinskim dijelom pripada Hrvatskoj i manjim dijelom Sloveniji i Italiji. „Budući da je u Istru otvoren prolaz morem s juga, zapada i istoka, a kopnom kroz Furlansku nizinu sa zapada i kroz Postojnska vrata sa sjevera i istoka, tim su prolazima naseljavali Istru narodi iz tih pravaca, pa se može reći da se Istra stoljećima nalazila na vjetrometini, ali je, zbog svog poluotočnog položaja bila mjesto za narode koji su se sklanjali s puta raznim osvajačima kada su nadirali s balkanskih i srednjoeuropskih prostora prema zapadu ili s Apeninskog prostora prema istoku.⁵²“

Miodrag Kalčić u monografiji *Istra – po mjeri čovjeka* geografski opisuje Istru kao kopneni trokut utopljen u sjevernom Jadranu. „Prostor gdje Mediteran (*Mare nostrum*, kako ga nazivahu stari Rimljani), središte Svijeta (lat. *medius* – srednji + *terra* – zemlja, Sredozemlje), dotiče Srednju Europu i najdublje penetrira u srž podkontinenta, samo civilizacijskom konvencijom kontinenta, koji je i sam zapadni poluotok velikoga Euroazijskog kopna. Na rubu Mediterana i Srednje Europe, a u središtu Europe, Istra je u svim dimenzijama, od geofizičkih do metafizičkih, sudbinski pratila europske mijene: bila je i ostala malim, ali slasnim zalogajem europskih povijesti i kultura. Kao najveći poluotok na Jadranu i tek

⁵² Peruško, T., Bertoša, M., Črnja, Z. i ostali: *Knjiga o Istri*, Školska knjiga, Zagreb, 1968., str. 13.

zamjetnom fenomenološkom razlikom između otoka i poluotoka obrubljenog planinskim masivom Ćićarije, zemljopisnim je položajem i povijesnim trajanjem specifičnost, ne samo, Mediterana, već i čitave srednje Europe.⁵³

Od prapovijesti pa do današnjih dana, Istra je oduvijek bila predmet želje mnogima iz različitih razloga, od osvajačkih, češće nomadskih, pa do suvremenih – posljednjih, turističkih. Na ovim se prostorima živjelo paralelno s legendama i mitovima „iskonski, pećinski, neartikulirano, neandertalski i kromanjonski; predurbano i precivilizacijski početkom prvog tisućljeća prije Krista, u kasnome brončanom dobu kašteljerske kulture, u plemenskoj zajednici Histra, etnikuma kojemu Istra duguje ime i tritisućljetni teret povijesti; te civilizacijski i urbano u Rimskom Carstvu, Bizantu, pod Francima, Akvilejom, Mlečanima, Napoleonom, u Austriji, Austrougarskoj, Italiji, Jugoslaviji i sada u Hrvatskoj“⁵⁴ i to samo kada govorimo o najznačajnijima. Bilo je to i jest mjesto gdje se miješaju kulture, narodi, običaji, jezici, vjerovanja, tradicije, mentaliteti, umjetnosti itd. Prema Kalčićevim riječima posebnost Istre je u tome što je ona uvijek bila na nekoj periferiji, rubu što carstava što država, a opet u nekakvom središtu Europe te kao takva gotovo nikada nije zrcalila niti dijelila potpuni usud društva u kojem se povijesnom igrom slučaja našla, već je ona bila izdvojena na neki sebi svojstveni način – posebna. Tako je to danas u Hrvatskoj, tako je ranije bilo u socijalističkoj Jugoslaviji, fašističkoj Italiji, Austro-Ugarskoj, Veneciji, Bizantu pa sve do Rima. Unatoč brojnim povijesnim nedaćama poput ratova, siromaštva, gladi, egzodusa, bolesti, pošasti i prirodnih nepogoda, Istra je uvijek uspijevala zadržati i sačuvati svoju zasebnost, istarsku posebnost. „Na poprištu triju kultura, romanske, slavenske i germanske (kasnije profilirane talijanske, hrvatske i austrijske), u jednoj vjeri, autoritativno prisutnoj od samih začetaka, kršćanstvu, iskristalizirala se zavičajnost, istarska samosvojnost, isplivao je tijekom povijesti specifični, tolerantni odnos i odnosu na dvije dominantne nacionalne povijesti, talijanske i hrvatske, njihovih kultura i jezika, odnos koji je postupno nametao i stvarao snošljivi suživot na relativno malenom prostoru.“⁵⁵

⁵³ Kalčić, M.: *Istra – po mjeri čovjeka*, Udruga StudioLab, Pula, 2016., str. 7.

⁵⁴ Na i. mj.

⁵⁵ Na i. mj.

Kalčić smatra da su burna i kaotična povijest Starog kontinenta u srazu s ugodnom klimom ovog Sredozemnog trokuta definirale europsku posebnost odnosno univerzalnost Istre, „njezine nacionalne (danas preostale hrvatske i talijanske) i zavičajne sastavnice, u svim segmentima materijalne i nematerijalne baštine. Povijesno i geografski nastala istarska posebnost, zbog iste te povijesti, nije se uzdignula u svoju prepoznatljivu kulturu, tek u zamjetnu potkulturu (subkulturu) koja se nije nametala ni opirala, niti se opire (kao kontra kultura) kulturi šire zajednice. Naime, svojevrsna istarska autohtonost nije u njezinim žiteljima (starosjeditelja odavno nema), jedinim prenositeljima istrijanstva, jer oni su, u vremenskim kategorijama preduge povijesti golemom većinom epizodni neistarski došljaci koji se periodično i sporadično smjenjuju, nastavljaju i modificiraju zatečena međudjelovanja kultura, stanja koja njeguju i respektiraju stoljetna iskustva narodnih običaja i tradicija, i iz njih proizašlih istarskih iznimnosti u jeziku, glazbi, graditeljstvu, enogastronomiji, mentalitetu, suživotu, pomirljivosti, ponašanju... Nastali su univerzalni uvjeti za suvremenu posebnost na svakom koraku današnje Istre - za turizam.“⁵⁶

Kada govorimo o povijesnim okolnostima Istre, ali i o simbiozi različitih narodnosti koje su obitavale i koje obitavaju na ovim prostorima, neizbježno je ne spomenuti *Knjigu o Istri* u kojoj autori za posebnost ističu dva kulturna kruga. „Pod utjecajem društveno-ekonomskih procesa koji su s jedne strane poticali razvitak autonomnih gradskih općina (komuna), a s druge strane stimulirali otpornost tradicionalnih institucija u cijelom izvangradskom području, konstituirala su se u Istri dva različita kulturna, društvena i ekonomska kruga. To nije bila specifična istarska pojava jer su gradska i seljačka područja gotovo posvuda u Europi izgrađivala svoje duhovne i društvene strukture na kontroverznim osnovama. Ali u Istri se - osim čimbenika gospodarske i društvene naravi i osim svih onih faktora koji su se zasnivali na razlikama u stupnju i karakteru materijalne civilizacije – kao konstitutivni činilac društvene i kulturne diferencijacije, javilo i pitanje jezične, odnosno narodnosne pripadnosti. U zatvorenom krugu gradskih općina na bazi kolonijalnog utjecaja Venecije i merkantilističkih odnosa prevladao je talijanski jezik, a patrijarhalno seljačko područje – također zatvoreno i izolirano – ostalo je vezano isključivo u svoj jezik i uz tradiciju koja je bila izrazito hrvatska. Talijanizam mletačkih gradova u Istri postao je atribut gradske civilizacije i kulture nezavisno od etničkog porijekla građana. Na isti način hrvatski jezik bio je bitan biljeg sela i seljačkog života, a svi koji su prelazili oštru klasnu granicu mijenjali su ne samo društvene navike i

⁵⁶ Kalčić, M.: *Istra – po mjeri čovjeka*, Udruga StudioLab, Pula, 2016., str. 7.

odijelo nego i jezik. Ta pojava postala je karakteristična za cjelokupnu društvenu i kulturnu situaciju u Istri bez obzira na graničnu liniju između mletačkih posjeda i Pazinske grofovije. Izvan ovog osnovnog kulturnog rasporeda nalazilo se seljačko stanovništvo istroromanskog porijekla (Bale, Galežana i dr.) koje je, oslanjajući se također na pučki konzervativizam, zadržalo svoj zaseban romanski jezik. U Liburniji, koja je bila bliže jačim središtima hrvatske nacionalne kulture, fenomen seljačke isključivosti hrvatskog kulturnog kruga odrazio se u znatno manjoj mjeri. Ali s obzirom na ekonomske izvore života i demografsku ekspanziju seljački kulturni krug bio je trajna etnička osnova u stoljetnom razvoju Istre.“⁵⁷

3.2. Specifičnost istarskih identiteta

Višestoljetna podijeljenost Istre među tada najjačim europskim silama uvelike je utjecala na pojavu tzv. *banderijskih identiteta*, odnosno identiteta (prije svega Kraljevaca i Benečana) koji su se oblikovali ovisno o strani granice ili o vladaru, a ne po načelu pripadnosti istoj etničkoj skupini.⁵⁸ Osim toga, brojne su migracije pogodovale stvaranju heterogenosti kultura u Istri. Povjesničar Miroslav Bertoša upućuje na specifičnost istarskih identiteta „koji su od srednjovjekovlja do danas zbroj 'razmrvljenih' identiteta pojedinih dijelova hrvatskog etničkog prostora, koji su se u tim prijelomnim stoljećima oblikovali pod utjecajem promjena na Mediteranu, srednjoj i jugoistočnoj Europi.“⁵⁹

Lidija Nikočević napominje kako je i za same autore, koji su se bavili poviješću Istre i stanovništvom Istre u 18. i 19. stoljeću, teško bilo razaznati radi li se o Slavenima, Morlacima, Ćićima ili Vlasima jer je, kako i sama kaže, ovdje vladao jedan „Mischung.“⁶⁰ Moglo bi se reći da je 20. stoljeće bilo najburnije i najzanimljivije barem što se promjena na ovom poluotoku tiče, s obzirom na to da se na ovom području odvijala prava *promenada* političkih režima, i to svih vrsta, nekih blažih i konstruktivnijih, a nekih žešćih i destruktivnijih. Istra je, kako je već navedeno, u prošlom stoljeću bila pod vlašću nekoliko državnih režima, od Austro-Ugarske Monarhije, koja je Pulu stavila na kartu zasigurno najvažnijih centara ovog dijela Staroga kontinenta i ostavila iza sebe mnoga graditeljska, ali i

⁵⁷ Peruško, T., Bertoša, M., Črnja, Z. i ostali: *Knjiga o Istri*, Školska knjiga, Zagreb, 1968., str. 65.- 66.

⁵⁸ Bertoša, M.: „U znaku plurala. Višebrojni i višeslojni identiteti istarski (kroki ranoga novovjekovlja; XVI – XVIII stoljeća“, u: *Identitet Istre. Ishodišta i perspektive*, ur. M. Manin, L.J. Dobrovšak, G. Črpić i R. Blagoni, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., str. 21.

⁵⁹ Isto, str. 18.

⁶⁰ Nikočević, L.: „State Culture and the Laboratory of Peoples: Istrian Ethnography during the Austro-Hungarian Monarchy“, *Narodna umjetnost*, 43/1, 2006., str. 44.

kulturna postignuća. Propast je doživjela potkraj Prvoga svjetskog rata kada na scenu dolazi Italija i fašistički režim koji je tada vladao političkom scenom i trajao do 1943. te dvogodišnje razdoblje njemačke okupacije koja je, za razliku od Austro-Ugarske Monarhije, istarskom čovjeku bila puno destruktivnija i za sobom ostavila puno ožiljaka, ali i nekih pozitivnih, kao što je poznavanje talijanskog jezika koji je specifikum ovih prostora. Vraćanje teritorija Istre teritoriju Hrvatske događa se u razdoblju SFR Jugoslavije. Tada su skrojene granice između Jugoslavije i Italije, ali i unutar Jugoslavije, između socijalističkih republika Hrvatske i Slovenije, a iste između Hrvatske, Slovenije i Italije vrijede i danas. Prema Darku Dukovskom „*Rujanskim odlukama* donesenim u Pazinu 1943. odlučeno je pripojenje Istre Jugoslaviji, a nakon 1990., osamostaljenjem Republike Hrvatske, dio Istre koji je pripadao Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, danas se nalazi unutar granica Republike Hrvatske.“⁶¹ Taj istarski fenomen, kao i činjenica da je Istra bila uvijek „nečija“, možda je najlakše prikazati kroz dobro poznatu istarsku anegdotu: *moj nono se ni maka deset kilometri od svoga sela, a je kambja četiri gospodara.*

Olga Orlić se u svojem radu dotaknula pitanja granice između Hrvatske i Slovenije danas te objasnila: „U kontekstu antropologije granica zanimljiva je studija slovenskog etnologa Boruta Brumena o tome kako je uspostavljanje međunarodne granice između Slovenije i Hrvatske utjecalo na život stanovnika Svetog Petra (u Sloveniji) i preoblikovanje njihova identiteta i identiteta njihovih susjeda.“⁶² Borut Brumen smatra kako su „do uspostavljanja međunarodne granice i jedni i drugi su bili Istrani (lokalni identitet stanovnika Svetog Petra podrazumijevao je identifikaciju kao Šupetrci). Nakon uspostave granice, stanovnici Svetoga Petra konstruirali su šavrinski identitet, a njihovi su susjedi postali Hrvati. Jedan od sugovornika spominje kako su njihovi susjedi do uspostave međunarodne granice bili Istrani, kao i oni sami, a da su nakon toga dobili naziv hrvatski Istrani.“⁶³

Migracijski tijekovi, kao i brojne kolonizacije, označili su Istru kroz povijest. Istra je često bila i mjesto u kojemu su mnogi došli pronaći zaklon, pogotovo pred najездом Turaka, kao što i sam Miroslav Bertoša napominje. Destruktivno je za Istru bilo iseljavanje njezinih žitelja (pretežito Hrvata), koji su pred najездом fašista trajno napustili ovo područje, ali i nakon završetka rata od 1947. do 1954. egzodusom Talijana koji se nisu slagali s novom stvarnošću

⁶¹ Dukovski, D.: *Rat i mir istarski: model povijesne prijelomnice 1943.-1955.*, C.A.S.H. Pula, 2001., str. 20.

⁶² Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 47.

⁶³ Brumen, B.: „The State wants it so, and the folk cannot do anything against the state anyway“, *Narodna umjetnost*, 33/2, 1996., str. 146.

SFR Jugoslavije i politikom koja je tada vladala. Kako ističe Boris Banovac, u istome razdoblju u Istru doseljeno stanovništvo iz drugih dijelova Jugoslavije (20 000) i Hrvatske (23 000). Tada se odnos moći drastično promijenio jer su se Talijani, dotad elita na poziciji moći, našli na mjestu nacionalne manjine.⁶⁴ Istra je doživjela još jedan migrantski val i to 90-ih godina prošloga stoljeća usred Domovinskoga rata, odlaskom dijela obitelji vojnika JNA i dolaskom prognanih i izbjeglih Hrvata. Trenutne migracije koje zahvaćaju Istru i njezine žitelje manjega su obima i uglavnom se radi o radnim migracijama, što prema Istri što iz Istre.

3.3. Istarska orijentacija

U Istri se mogu pronaći dva tipa orijentiranosti prema prostoru koje odlikuju jasna razlikovna obilježja. Prvi od njih svakako je simbolički, za kojeg Beatrice Ploch kaže da obuhvaća „sve opise i znakove koji se ubrajaju u kategoriju estetskih preferenci: tradicijske vrijednosti, vrijednosti koje se odnose na imidž i vrijednosti sjećanja, koje asociraju na prostor kao cjelinu ili na označitelje prostora.“⁶⁵ Drugi je tip orijentiranosti politički.

Njemački etnolozi, poput Läufer i Müllera, proučavajući regiju i prostor ustanovili su moguću tipologiju povezanosti s prostorom te su stanovnike regija podijelili na nekoliko tipova:

- *lokalpatriot (Lokalpatriot)* - svoje mjesto boravka i njegovu najbližu okolicu shvaća kao točku djelovanja i života, kao središte svojeg svijeta
- *otočan (Insulaner)* - živi u dotičnom mjestu, no povučeno – unutar svoja četiri zida – kao na otoku
- *bezmjesni (Ortloser)* - živi u imaginarnim mjestima, kao npr., u prošlosti
- *građanin svijeta (Weltbürger)* - ima kozmopolitski i čvrsti, često elaborirani, pogled na svijet, *višemjesni (Mehrörtler)* - živi i radi u više od jednoga mjesta
- *regionalist (Regionalist)* - živi, radi i provodi slobodno vrijeme u različitim mjestima, što u njegovim očima stvara dimenziju regije, koja dobiva sasvim subjektivno i

⁶⁴ Banovac, B.: „Etničnost i regionalizam u Istri: povijesni rakurs i suvremeni kontekst“, *Migracijske teme*, 12, sv. 4., Rijeka, 1996., str. 116.

⁶⁵ Ploch, B.: „Die Symbolisierung der eigenen Velt: Das Raumorientierungsmodell als Schlüssel zu den Meantal Maps“, u: *Region: Heimaten der individualisierten Gesellschaft, Kulturanthropologie – Notizen*, sv. 50, ur. Heinz Schilling i Beatrice Ploch, Frankfurt am Main, 1995., str. 177.

općenito značenje *korisnik regije (Regionnutzer)* – kao aktivni potrošač već postojeće ponude, izuzetno mobilan, ima raznolike interese i odlično je informiran.⁶⁶

Kada govorimo o suvremenoj europskoj regionalizaciji, tj. o regionalnom kontekstu, treba svakako uzeti u obzir globalizacijske procese i trendove, nikako njihove suprotnosti, a u tranzicijskim zemljama uključivanje u europske integracije kao dodatan kontekst. Kada govorimo o drugoj strani regionalizacije, ona je gotovo uvijek odraz unutarnjih, društvenih i političkih prilika jedne države. Iako u bivšoj Jugoslaviji regija nije bila tretirana kao *neprijatelj poretka*, može se reći da joj se nije pridavalo ni previše pozornosti. Tadašnje je ustrojstvo države tzv. povijesne regije sasvim zanemarilo, tako da su tek osnutkom hrvatske države početkom 90-ih bile ponovno institucionalizirane u vidu županija, koje su najvećim dijelom odgovarale njihovim povijesnim granicama.

Prema razmišljanju Sanje Kalapoš, raspadom Jugoslavije i osnivanjem novih država, regionalizmi su se – posebice u Istri – ponovno snažno razvili. U prvome su redu ljudi u novostvorenoj državi vidjeli mogućnost ostvarivanja posvemašnje slobode, koja je svakako obuhvaćala i slobodu oblikovanja identiteta bez straha od političkih, društvenih ili pravnih posljedica ili sankcija. Stoga su se stanovnici regija, ohrabreni čestim medijskim istupima o novostečenoj slobodi i uživajući podršku političara i njihove retorike, okrenuli svojim regijama, dijalektima, običajima, zaboravljenim ili donedavno zabranjenim pjesmama, glazbalima i blagdanima. Istrani su, dijelom zbog svoje prošlosti i u najmanju ruku *neugodnih* iskustava s institucijom države (sjećanja na život pod fašističkom Italijom i dalje su živa), neskloni identificiranju s državom. Osim toga, ta nesklonost ima svoje korijene i u višestoljetnoj povijesti ove regije, u kojoj su se vlade, države i vlastodršci izmjenjivali izuzetno često, a budući da se uglavnom radilo o strancima, koji nisu imali bliske ni pretjerano prijateljske odnose s lokalnim stanovništvom, nedostajala je prijeko potrebna emotivna komponenta koja bi omogućila bliskost s institucijom države.

Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća, smatra Kalapoš, „nacionalni identitet u Istri izražavao se mnogo diskretnije nego u nekim drugim hrvatskim regijama (ili u inozemnim regijama s većinskim hrvatskim stanovništvom, primjerice u zapadnoj Hercegovini), što je Istri u medijima i javnom diskursu vrlo brzo pribavilo status *nedovoljno hrvatske, talijanske*

⁶⁶ Läufer E., Müller, G.: „Menschen und Lebenswelten: Eine Typologie ihrer Raumbezogenheiten“, u: *Region: Heimaten der individualisierten Gesellschaft, Kulturanthropologie – Notizen*, Sv. 50, ur. Heinz Schilling i Beatrice Ploch, Frankfurt am Main, 1995., str. 245. – 275.

ili separatističke regije, naknadno pojačan činjenicom da desničarska stranka jakog nacionalnog naboja Hrvatska demokratska zajednica na tlu Istre nije dobila izbore. Međutim, takva retorika ukazuje na očigledno nepoznavanja istarskih prilika i nerazumijevanje ondašnje povijesti: Istrani su tijekom stoljeća provedenih pod stranom vlašću uspjeli sačuvati svoj – hrvatski – jezik i identitet, na što su neobično ponosni, a njihovo neidentificiranje s institucijom države i ravnodušan odnos prema njezinim simbolima nipošto ne znači da su manje Hrvati od ostalih. Upravo suprotno, novostvorenu su slobodu iskoristili za učvršćivanje svoje povezanosti s regijom.⁶⁷

Prema Bertoši, „nacionalni identitet je u Istri bio mnogo vidljiviji u razdobljima ratova, a 90-ih godina za vrijeme Domovinskog rata jednostavno nije postojalo ništa što bi isprovociralo njegovo ponovno etabliranje, za razliku od Hrvata iz krajeva zahvaćenih ratom, kojima su pitanja nacionalne identifikacije bila od primarne važnosti.“⁶⁸ Boris Banovac smatra kako „neke povijesne situacije dovode do homogenizacije nacionalnog identiteta pri čemu on postaje određujući u djelovanju pojedinaca i grupa, a druge situacije opet pogoduju afirmaciji lokalnih i regionalnih (...). Etnički i nacionalni identiteti su najviše dolazili do izražaja upravo u vrijeme najžešćih pokušaja njegovog iskorijenjivanja.“⁶⁹

Kako i sama Kalapoš ističe u svojoj knjizi *Rock po istrijanski*, „osjećaj regionalne pripadnosti na istarskom poluotoku probudio se zbog dva snažna razloga. Prvi kao reakcija na dominantan model glasnog i ponekad nametljivog izražavanja nacionalnih osjećaja koji je protekom vremena iz dominantnog osjećaja prerastao u jedini priznati. Drugi se pojavljuje kao reakcija na centralizaciju, kao i na neshvaćanje i manju osjetljivost (političkog i državnog) centra za istarski način izražavanja hrvatstva koji je bio mnogo tiši, mirniji i staloženiji nego u drugim krajevima zemlje tih godina.“⁷⁰ Nakon provedenih istraživanja autorica zaključuje kako snažni nacionalni osjećaji nisu dominantni u kontekstu suvremene Europe, već je regionalna orijentacija, tj. regionalno svakako *in* i svakako dobrodošlo za Europu.

⁶⁷ Kalapoš, S.: *Rock po istrijanski*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2002., str. 136.-138.

⁶⁸ Bertoša, M.: *Istra između zbilje i fikcije*, Matica hrvatska (Mala knjižnica Matice hrvatske, Novi niz: kolo I., knjiga 5.), Zagreb, 1993., str. 98.

⁶⁹ Banovac, B.: „Etničnost i regionalizam u Istri: povijesni rakurs i suvremeni kontekst“, *Migracijske teme*, 12, sv. 4., Rijeka, 1996., str. 279.

⁷⁰ Kalapoš, S.: *Rock po istrijanski*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2002., str. 139.

4. O MULTIKULTURALNOSTI ISTRE

Riječ kultura ima nekoliko značenja - dolazi od lat. riječi *cultura*, što može označavati obrađivanje zemlje, njegu tijela i duha, oplemenjivanje i poštovanje.

Enciklopedija je definira kao „pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem. Po definiciji E. B. Tylora⁷¹, koja se smatra prvom znanstvenom i najširoom definicijom, kultura se odnosi na znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje... Spajajući prirodu i duh, nužnost i slobodu, antropologiju i estetiku, pojam kulture oscilirao je tijekom povijesti među tim polovima, što ga je obilježilo unutarnjom podvojenošću te stalnim pokušajima njezina prevladavanja.“⁷²

Za potrebe ovog rada, a u svrhu boljeg razumijevanja, proveli smo anketu na području triju gradova u Istri - u Rovinju, Puli i Labinu - kako bismo direktno s „terena“ doznali kako Istrani gledaju na multikulturalnost, je li ona „specifikum“ u Hrvatskoj, treba li je možda zaštititi kao nematerijalnu kulturnu baštinu i je li ona „isplativa“ turistički, financijski? U anketi su sudjelovali građani različitih dobnih i rodni skupina, vjeroispovijesti i političkih uvjerenja. Vodilo se računa o tome da u anketi sudjeluju i pripadnici različitih manjina prisutnih na području Istre. Anketa je izrađena na malom uzorku građana (od 10 sudionika) i nije mjerodavna za opću sliku, no ipak se iz nje daju naslutiti neka zanimljiva mišljenja, kao i sugestije vezane za temu ovoga rada. U ovom poglavlju prikazat ćemo tako najzanimljivija gledišta, tj. odgovore koje su nam dali naši ispitanici te pokušati ostati „neutralni“ jer je i sama bit multikulturalizma i multikulturalnosti priznavanje tuđih mišljenja, pogleda na život, prihvaćanju različitih kultura, vjera i svjetonazora.

4.1. Identitet

Riječ identitet dolazi od kasnolat. *identitas* i njem. *Identität*. Sa sociološkog aspekta enciklopedija definira identitet kao „skup značajki koje određuju posebnost pojedinca ili skupine u smislu različitosti ili pak pripadnosti u odnosu na druge pojedince ili skupine. Individualni identitet odgovor je na pitanje 'tko sam ja?', a proizlazi iz činjenica koje tvore

⁷¹ Tylor, E. B.: „Primitive Culture”, u: Paul Bohannan i Mark Glazer (eds.), *High Points in Anthropology*, New York: Alfred A. Knopf, 1973., str. 63.

⁷² <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34552>, preuzeto 28. lipnja 2021.

pojedinačev životopis, koji je jedinstven i neponovljiv, te iz vlastitih iskaza o pripadnosti različitim skupinama, odn. državljanstvu, koje čine društveni ili kolektivni identitet, svojstven ili tipičan većemu broju pojedinaca. Društveni identitet odgovor je na pitanje „tko smo mi?“, a može biti spolni ili rodni, dobni, seksualni, rodbinski, jezični, vjerski, nacionalni, regionalni, klasni, profesionalni, organizacijski, klupski, politički, tradicionalni, moderni, itd. Neki su identiteti podijeljeni ili višestruki, što znači da pojedinac može istodobno pripadati različitim skupinama, poput jezičnih (npr. dvojezičnost), profesionalnih (osoba s dva ili više zanimanja), regionalnih (npr. Istranin, Hrvat, Europljanin), a neki su identiteti kategorijski ili isključivi (npr. spol/rod, nacionalnost). Identitet je uvjetovan kulturom, kao i povijesnim promjenama.⁷³

Razumijevanjem navedenog pojma sa sociološkog aspekta i provedbom ankete možemo navesti kako su naši sudionici različitog društvenog identiteta pa tako imamo podjednaki broj žena i muškaraca ispitanika, zatim raspon godina ide od 19 pa sve do 91. godine. Imamo jednu pripadnicu LGBT zajednice, četiri ispitanika visoke stručne sprema te troje ispitanika srednje stručne sprema. Kod pitanja vjeroispovijesti razlikujemo one najraširenije u cijeloj zemlji kao što je katolička vjeroispovijest, pravoslavna vjeroispovijest te islamska vjeroispovijest. Nadalje ispitanici su različitih političkih pozicija (neki su odlučili i ne odgovoriti na pitanje vezano uz politiku), ali kad govorimo o višestrukoj podjeli identiteta unutar ankete možemo naići na *Istrijana* i *Istrijanku*, kao i na Hrvata i Hrvaticu te Talijana temeljenu na regionalnoj podjeli. Da bismo dobili bolji uvid u razumijevanje pojma identiteta u našem društvu na istarskom području postavili smo pitanje ispitanicima što pojam identiteta predstavlja za njih te naišli na zanimljive odgovore:

Ma mi se para da je to kada imate ono po čemu vas prepoznaju anke u Americi da ste iz naših kraji. Kako govorimo, ljudi poznati ki su iz naših kraji pa su načinili karijeru u Meriki. Ugo iz Pule, 91 godina.

Pa moraš imati svoje ja de god da ideš i da te znaju šta si i čiji si. Slobodan, doselio iz Zemuna u Pulu, 65 godina.

Ono kako nas vide furešti i kako se mi vidimo u špegalj, Franko iz Rovinja, 83 godine.

⁷³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26909>, preuzeto 28. lipnja 2021.

Identitet bih pojmla ukratko kao poimanje i pozicioniranje sebe kroz iskustvo života, što podrazumijeva društvena uvjetovanja, sredinu u kojoj se odrasta, tradiciju, kulturu, naslijeđe, stvara se kroz rast i razvoj pojedinca. Ana iz Pule, 30 godina.

Iz navedenih odgovora evidentno je da je identitet nešto po čemu nas drugi prepoznaju (naš jezik, običaji, ponašanje), imati *svoje ja* te zbog toga pojedinca prepoznaju tko je, čiji je i odakle dolazi.

No, dobili smo i prodobnije odgovore, gdje valja istaknuti onaj koji nam je dala Jelisaveta (19 godina), pripadnica LGBT zajednice, pravoslavne vjeroispovijesti, iz Labina, koja je na postavljeno pitanje odgovorila:

Pripadati jednoj skupini, prepoznatljivoj skupini po kojoj će vas mjeriti i odmjeravati doma ili vani. Recimo, Hrvate vole identificirati kao nasilne navijače, desničare, ultrareligiozne i pomalo zatucane. Ja vjerujem da istina nije baš daleko od toga jer nas vijesti svakoga dana upravo o tome i izvještavaju, mržnja prema drugima i drugačijima, korupcija i neosjetljivost prema nepravdama, iako ima i svijetlih točaka ponekad. Ja se izjašnjavam kao Istrijanka jer je u Istri situacija malo drugačija nego u ostatku Hrvatske, pogotovo ako si pripadnik LGBT zajednice, a vidjeli smo kako u nekim krajevima Lijepe naše prolaze „drugačiji“.... kamenovanjem kao u srednjem vijeku!

Za neke je, pak, pojam identitet paradoks, što se vidi iz odgovora Jakše (30 godina), doseljenika iz Bjelovara u Pulu: *Identitet je skupina činjenica koje služe da se jedna osoba razlikuje od druge, a istodobno spaja više osoba istih interesa u određenu skupinu. Identitet je paradoks.*

Nerijetko se kaže da je identitet nešto što većina ljudi traži godinama jer on ne mora značiti samo ono po čemu nas drugi prepoznaju, već se pojedinac može sam konstantno preispitivati tijekom svojega odrastanja (a nikad zapravo doista ne odrastemo), tko je, odakle dolazi, koja su mu uvjerenja ..., što možemo pronaći u odgovoru: *Identitet predstavlja ukupnost svih mojih uvjerenja, navika, utjecaja okoline, vlastitih izbora, „pogrešaka i pogodaka“.* Ono u čemu se još uvijek tražim. Anita, 32 godine, iz Pule.

4.1.1. Nacionalne manjine

Republika Hrvatska Ustavnim je zakonom o pravima nacionalnih manjina (NN br. 155/02) definirala prava gdje pripadnici nacionalnih manjina biraju svoje predstavnike radi sudjelovanja u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama samouprave s ciljem unaprjeđivanja, a u svrhu očuvanja i zaštite položaja nacionalnih manjina u društvu. „Vijeće nacionalne manjine je sukladno odredbama Ustavnog zakona, neprofitna pravna osoba. Svojstvo pravne osobe stječe upisom u registar vijeća nacionalnih manjina koji vodi ministarstvo nadležno za poslove opće uprave. U vijeća nacionalnih manjina županije bira se 25 članova pripadnika nacionalne manjine, neposredno tajnim glasanjem, za razdoblje od četiri godine. Vijeća nacionalnih manjina donose Statut, program rada, financijski plan i završni račun.“⁷⁴

Na stranicama Istarske županije može se pronaći koja su prava Vijeća nacionalnih manjina u jedinici samouprave:

- predlagati tijelima jedinica samouprave mjere za unapređivanje položaja nacionalne manjine u državi ili na nekom drugom području, uključujući davanje prijedloga općih akata kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalnu manjinu tijelima koja ih donose,
- isticati kandidate za dužnosti u tijelima državne uprave i tijelima jedinica samouprave,
- biti obaviješteni o svakom pitanju o kome će raspravljati radna tijela predstavničkog tijela jedinice samouprave, a odnosi se na položaj nacionalne manjine,
- davati mišljenja i prijedloge za programe radijskih i televizijskih postaja na lokalnoj i regionalnoj razini namijenjene nacionalnim manjinama ili na programe koji se odnose na manjinska pitanja.

Na temelju Odluke Vlade RH (NN br. 80/11) o raspisivanju izbora za članice i članove Vijeća i Predstavnik/ca nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, dana 10. srpnja 2011. provedeni su izbori u Istarskoj županiji. U navedenom izbornom terminu svoje su zakonsko pravo iskoristile sljedeće nacionalne manjine: albanska,

⁷⁴ Vijeća i Predstavnic/e nacionalnih manjina, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-talijansku-nacionalnu-zajednicu-i-druge-etnicke-skupine/vijeca-i-predstavnici-nacionalnih-manjina/>, preuzeto 28. lipnja 2021.

bošnjačka, crnogorska, češka, mađarska, makedonska, romska, slovačka, slovenska, srpska i talijanska.

Prema popisu stanovništva iz 2011. u Istarskoj županiji živi 4.85% stanovništva Republike Hrvatske, što je ukupno 208.055 stanovnika. Mušku populaciju čini 48,62%, a 51,38% čini ženska populacija. Kad govorimo o narodnosti, prva tri mjesta zauzeli su Hrvati s 68,33%, Talijani 6,03% i Srbi 3,46% u ukupnom broju stanovnika, što je vidljivo iz popisa (slika 1).

Narodnost	Ukupan broj	Udio u ukupnom broju stanovnika u %
Hrvati	142173	68,33
Talijani	12543	6,03
Srbi	7206	3,46
Bošnjaci	6146	2,90
Albanci	2393	1,15
Slovenci	1793	0,86
Crnogorci	759	0,36
Romi	858	0,41
Ostali	827	0,40
Nisu se izjasnili	4078	1,96
Regionalna pripadnost	25203	12,11

Slika 1: Prikaz ukupnog broja narodnosti u Istri te udjela u ukupnom broju stanovnika
Izvor: <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/stanovnistvo/>, preuzeto 28. lipnja 2021.

Iz navedenog možemo zaključiti da, osim talijanske i srpske nacionalne manjine, na istarskom su poluotoku prisutne i brojne druge, doduše u nešto manjem postotku. Zanimljivo je što se gotovo 1,96% stanovnika nije izjasnilo o svojoj narodnosti, dok se preko 25 000 stanovnika izjasnilo prema regionalnoj pripadnosti.

Pojam nacionalnosti u Istri nije nešto o čemu bi se trebalo konstantno raspravljati, što je evidentno iz odgovora naših ispitanika, gdje neki smatraju kako na nacionalne manjine ne bi ni trebalo gledati kao „nešto posebno“ jer smo svi jednaki, dok drugi smatraju da je to jedini način da se uklope u društvo:

Ma mi tu po Istri ne gledamo se kako na manjine, mi smo tu svi Istrijani, Srbi, Talijani, anke Crnogorci ili Slovenci mi smo vajka bili zajedno i smo plesali skupa, kantali naše i njihove, smo bili u školi i na delu skupa kako jedno i smo bili oženjeni jedni sa drugima i ni portalo jer je čovik, čovik. Ugo

Mislim da im se osigurava i prostor i vrijeme, a koliko su građani svjesni manjina i na koji im način prilaze je na individualnoj razini. Ana

Isto tako nerijetko se moglo naići na odgovore kako ima manjina i „manjina“, čime bi se aludiralo na to da postoje one koje su možda „popularnije“ od ostalih i koje se na neki način štiti i protežira:

Forsira se talijanska manjina, a siguran sam da postoje i druge manjine. Albanska se zajednica širi obalnim dijelom Istre, no otvaranje slikarske izložbe u SKUC-u stvorilo je nelagodnu situaciju na ulici, a da ne govorimo o tome kako ne postoji saznanje da u Istri ima i Mađara. Jakša

Ma manjina ima, ali nažalost ima „većih“ manjina i „manjih“ manjina. Talijanska je u Istri jako zastupljena i prepoznatljiva, dok su druge nekako u sjeni, ali za to ne možemo kriviti Italiju koja se brine za svoju manjinu već nebrigu drugih država za svoje ljude koji žive i rade ovdje u Istri. Ja bih voljela puno više festivala srpske ili crnogorske kulture, albanske ili bosanske, slovenske ili možda češke i sl. Jelisaveta

Pa neke se manjine više trude, neke manje. Talijanska manjina se najviše trudi, ali nisu ni druge loše. Ja sam tamo na papiru kao i moji, ali imamo puno posla da bi se još sad i time bavili. Ali nije loše da postoje, neki put dobro dođu za probleme koje imamo ili kad ne znamo gdje što pitati. Merisa

Naravno, ima i onih odgovora gdje ispitanici smatraju kako su manjine ništa drugo negoli politička igra kojom se lakše dolazi do boljih pozicija u politici:

Ma meni nekako sve te manjine izgledaju kao neke političke lutkice s kojima se ovi veliki igraju kada i kako im zatreba. Nije se jedanput desilo da se određene manjine odreknu svojih prava i svojih „programa“ kako bi njihovi ušli u sabor ili ostali na funkcijama. Takve manjine ne trebamo i zato ljudi ne veruju u manjine. Jedina manjina ovde u Istri šta nešto radi je ova talijanska, a ostale su sve nekako na margini, jedva da čuješ da postoje. Slobodan

Mislim da imaju dovoljno prava, a možda ponekad i previše. Pogledajte samo što rade na svim izborima za sabor i to sjede i dobivaju plaću, a bira ih par ljudi. Manjina treba biti, ali treba se znati da one ne mogu vladati većinom i upravljati voljom većine građana.

Kad ih se u razgovoru priupitalo jesu li za to da se manjine kao takve ukinu, svi su se složili da je postojanje manjina itekako važno za Istru, ali i za cijelu Hrvatsku, no ono s čime se ne slažu je da se preko nacionalnih manjina prikupljaju politički bodovi, a da se pritom ne radi na pravima pojedinca unutar nacionalne manjine. U svakom slučaju smatra se da je očuvanje vlastite tradicije, običaja, jezika i svega onoga što čini identitet pojedinca svakako važno i presudno u formiranju društva.

4. 2. Regionalnost i pojam *Istrijan*

Prema Popisu stanovništva iz 1991., 37.027 stanovnika Istre deklariralo se regionalno, dok je 2001., dakle 10 godina kasnije, taj broj pao na 8.865 deklariranih Istrana. Prema popisu iz 2011., 25.203 stanovnika Istre deklariralo se prema regionalnoj pripadnosti. Neki znanstvenici tumače pojavu iz 90-ih kao nacionalni otpor procesima „nacionalne homogenizacije.“⁷⁵ Tadašnji član IDS-a Damir Kajin svojedobno je u *Glasi Istre* 20. lipnja 2021. izjavio kako se takvo regionalno izjašnjavanje stanovništva u Istri 1991. smatra kao odgovor na Tuđmanovu politiku. Novinar Goran Prodan u kolumni „prISTRAno“, u istom broju *Glasa Istre*, komentirao je velik broj regionalno deklariranih Istrana kao odgovor na „manifestaciju hrvatstva“, na što se gleda kao na svojevrsan oblik političkog otpora prema središnjoj vlasti.

⁷⁵ Banovac, B.: *Društvena pripadnost, identitet, teritorij - sociološko istraživanje regionalne pripadnosti u Istri*, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 1998., str. 117.

Sanja Kalapoš smatra da je u oblikovanju snažnog osjećaja regionalne pripadnosti u Istri važnu ulogu imalo i praćenje trenda stvaranja „Europe regija“⁷⁶ te je provedenim istraživanjem ustanovila da se njezini ispitanici smatraju *naprednima* i *europskima*, dok se južniji dio Hrvatske promatra kao *Balkan*, implicirajući na *nazadnost* i *zaostalost*, gdje se na kućama stavlja zastava RH pokazujući time nacionalnu pripadnost, za razliku od njih (*Istrijana*) koji nemaju takvu potrebu.⁷⁷

U Programskoj deklaraciji IDS-a navodi se kako se ta stranka zalaže „za brisanje državnih granica u Europi i stvaranje jedinstvenog europskog prostora koji će artikulirati sve interese u parlamentu europskih regija. Istra i istarski otoci oduvijek su dijelom europske civilizacije i stoga imaju pravo tražiti sukladnost s današnjim europskim dometima organizacije društva.“⁷⁸ Svakako moramo navesti i Deklaraciju o Euroregiji Istri, u kojem se Istra definira kao „transgranična regija čije područje je sastavni dio Republike Hrvatske, Republike Slovenije i Republike Italije“ te su u njoj „autohtone etničke i kulturne osobitosti posebno zaštićene“⁷⁹. Kako Orlić navodi, „Dugogodišnji predsjednik IDS-a te nekadašnji župan Istarske županije Ivan Jakovčić aktivno je sudjelovao u stvaranju Euroregije Alpe-Jadran i vrlo brzo je preuzeo i vodeću ulogu u stvaranju Jadranske euroregije. Aktivnim sudjelovanjem u stvaranju prekogranične regije i poticanjem suradnje različitih regija na različitim poljima (gospodarskom, kulturnom i sl.), nekadašnji predsjednik IDS-a može se smatrati svojevrsnim pretečom istarskih regionauta.“⁸⁰ Kad se sve navedeno uzme u obzir, ne čudi što je (uz takvu orijentaciju istarskih vodećih političara) Istarska županija uskoro postala prva hrvatska regija koja je ušla u Skupštinu europskih regija Vijeća Europe.

Unutar provedene ankete nailazimo na podatak da se od sveukupno 10 ispitanika troje izjasnilo prema regionalnoj pripadnosti, dakle, izjasnili su se kao *Istrijani*, dok se jedan ispitanik izjasnio kao *Istarski Srbin*.

⁷⁶ Kalapoš, S.: *Rock po istrijanski*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2002., str. 140.

⁷⁷ Na i. mj.

⁷⁸ *O regionalizmu*, Programska deklaracija IDS-a, https://www.idsddi.com/site_media/media/filer_public/91/a1/91a19e79-37cf-4a2785e7a188463c5571/programska_deklaracija.pdf (28. lipnja 2021.).

⁷⁹ Deklaracija o Euroregiji Istri, https://www.ids-ddi.com/site_media/media/filer_public/12/da/12da8193-a9fb-4d14-a067-b0f4c42772be/rovinjske_deklaracije.pdf (28. lipnja 2021.).

⁸⁰ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 45.

4.3. Religija

Prema Popisu stanovništva iz 2011. utvrđujemo da je na istarskom području zastupljeno nekoliko različitih vjeroispovijesti. Svakako dominira katolička vjeroispovijest (slika 2) sa 75,8% udjela u ukupnom broju stanovnika, na drugom se mjestu nalazi muslimanska vjeroispovijest s 4,79%, a na trećem pravoslavna vjeroispovijest s 3,47% udjela u ukupnom broju stanovnika.

Vjeroispovijest	Ukupan broj	Udio u ukupnom broju stanovnika u %
Katolici	156206	75,8
Pravoslavci	7220	3,47
Muslimani	9965	4,79
Protestanti	572	0,27
Židovi	15	0,01
Istočne religije	181	0,09
Ostali kršćani	686	0,33
Agnostici i neizjašnjeni	12253	5,89
Nisu vjernici	19774	9,50
Ostale vjere	169	0,08
Nepoznato	1014	0,49

Slika 2: Prikaz vjeroispovijesti u Istri te ukupnog broja vjernika
Izvor: <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/stanovnistvo/>, preuzeto 29. lipnja 2021.

Zbog povijesnih okolnosti (koje smo nekoliko puta naveli u radu), ne čudi prisutnost različitih religija, no iako se izjašnjavaju kao pripadnici određene vjeroispovijesti postavlja se pitanje koliko su doista aktivni u stvarnome životu. Kako bismo došli do odgovora postavili smo pitanje koliko su religiozni i ponudili im brojčanu skalu od 1 do 5. Unutar ankete utvrdili smo prisutnost različitih vjeroispovijesti – petero se deklariralo kao katolici, dvoje kao pravoslavci, jedna islamske vjeroispovijesti (muslimanka) te jedan ateist. Upravo zadnje opredjeljenje imalo je najzanimljiviji odgovor. Iako se deklarirao kao ateist, na pitanje koliko je religiozan

odgovorio je najvećom ponuđenom ocjenom, što se može zaključiti da vjerovati u nešto (imati vjere/vjeru) i biti dijelom religije nema prevelike veze jedne s drugom.

4.3.1. Uloga religije u definiranju nacija u Istri

Istra je u prošlosti bila poprište različitih političkih previranja te se njezina povijesna autonomnost u odnosu na ostatak Hrvatske odvijala sve do kraja Drugog svjetskog rata kad se pripojila Hrvatskoj. U doba Austro-Ugarske Monarhije bila je tek nevažno „periferno područje“⁸¹, stoga se otvaranjem pomorskog puta kroz Suez modernizira i jug poluotoka, dok unutrašnjost Istre zaostaje, a razvojem industrije razvija se i zapadno istarsko priobalje. S dolaskom Talijana na vlast te Drugim svjetskim ratom razvoj Istre staje. Tek po njegovom završetku započinje druga etapa razvoja poluotoka i to razvojem turizma na zapadnoj strani obale te otvaranjem industrijskih pogona u unutrašnjosti Istre krajem pedesetih godina. Razvoj industrije i turizma stanovništvu donosi više zapošljavanja i mogućnost dodatnog izvora prihoda, što je za posljedicu imalo rast životnog standarda te tako omogućilo „velikom dijelu stanovnika oponašanje životnog stila referencijalne skupine srednje klase razvijenog zapadnog društva. Usvajanje normi i vrijednosti zemljopisno i kulturno bliskog Zapada pripomoglo je i praćenje masovnih medija, ponajprije talijanskih TV programa. Rastom životnog standarda rastu i aspiracije ka potrošnji (...). Prihvatanje načina života modernog potrošačkog društva ostavilo je duboke sekularizacijske tragove u istarskom društvu, po čemu će se ono razlikovati od hrvatskog prosjeka. Reflektira se to u podacima o vjeroispovijesti u popisu stanovništva iz 2001., kada se izvan vjermičkih kategorija u Istri svrstalo 2,6 puta više ispitanika od prosjeka Hrvatske (13,63% , 5,21%).“⁸²

Kada govorimo o političkoj modernizaciji Istre, prema Boneti, kod oblikovanja nacija, uspostavljanja birokratske strukture vlasti i njezinih institucija i uloge religijskoga razlikuje se od ostatka zemlje. Boneta smatra da iako su na poluotoku prisutne tri autohtone istarske etničke skupine, Talijani, Slovenci i Hrvati, koje pripadaju dvjema različitim kulturama, slavenskoj i romanskoj, povezuje ih katolička vjera, no ona nije ta premisa od koje kreće formiranje nacije, već su to „čimbenici sekularne naravi: jezik, status i socijalni prostor.“⁸³ Upravo je jezik postao okosnicom formiranja nacionalnih grupa – o čemu ćemo kasnije pisati – jer je zajedno s pismom doveo do raslojavanja unutar crkve, gdje je liturgija na

⁸¹ Boneta, Ž.: „Modernizacija i religioznost u Istri“ u: *Identitet Istre. Ishodišta i perspektive*, ur. Manin, M., Dobrovšak, Lj., Črpić, G., Blagoni, R., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., str. 377.

⁸² Isto, str. 378.

⁸³ Isto, str. 379.

staroslavenskom jeziku i glagoljaštvo bilo tipično za unutrašnji dio Istre i Kvarnerske otoke, dok je istodobno politička sfera „gurala“ modernizacijski proces te tako imala ulogu u formiranju nacija u Istri. Nije se moglo pojmiti svećenike kao nositelje modernizacijskih političkih trendova, no moramo napomenuti da su u doba Ilirskoga pokreta bili obrazovaniji od ostatka puka, stoga su za ulogu imali osvješćivanje naroda. U razdoblju Drugog svjetskog rata i s približavanjem partizanskom pokretu protiv fašizma odigrali su ulogu „narodnih tribuna“⁸⁴ koja je u ostatku Hrvatske nakon njega jenjavala, dok je u Istri takva netrpeljivost između crkve i puka bila ublažena posredstvom mons. Milanovića kad se Istra 1945. priključila Hrvatskoj. Na taj način, prijelazom iz jedne države u drugu (u kojoj su svi bili zadovoljniji), odnosno uspostavom komunizma, tj. političkim promjenama, značajno dolazi do odvajanja ljudi od religije i crkve.

U 90-im godinama prošloga stoljeća i 2000-im godinama provela su se istraživanja o prisutnosti religije unutar obitelji te je ustanovljeno da iako se u razdoblju socijalizma religija „protjerala“ iz javne sfere itekako je ostala prisutna u obiteljskoj sferi života. U razgovoru s našim ispitanicima saznali smo da je većina krštena, a iako neki nisu primili sve crkvene sakramente smatra ih se članovima crkvene zajednice. Isto tako u slobodnom razgovoru saznali smo da većina prakticira vjeru „kod kuće“, što znači da nisu redoviti na misama, već su prisutni u određenim „velikim“ blagdanima, a kod jedne ispitanice odgovor je bio:

Jesam, religiozna sam, ako me pitate idem li u crkvu, odgovor bi bio rijetko, kad su veći blagdani, dakle po tom pitanju Jednostavno ne vjerujem u ono što institucija propagira jer se miješanjem u politiku ne stvara dojam prihvaćanja ljudi kao naličja Bogu, već se radi na tome da se misli i djeluje onako kako Crkva to želi. A s njezinim se razmišljanjima u nekim dijelovima nikako ne slažem.

Zaključujemo, dakle, da ulogu u formiranju nacije nije imala religija već jezik, status i socijalni prostor. Razdoblje socijalizma možda je naoko odvojilo religiju od javnosti, no ona je svakako ostala prisutna unutar obitelji, gdje je ostala i danas. Vraćamo na se na već prije rečeno, kako vjerovati i biti dijelom religije nije isto, što se na kraju očituje i u odgovorima naših ispitanika.

⁸⁴ Boneta, Ž.: „Modernizacija i religioznost u Istri“ u: *Identitet Istre. Ishodišta i perspektive*, ur. Manin, M., Dobrovšak, Lj., Črpić, G., Blagoni, R., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., str. 379.

4.4. Višejezičnost i višekulturalnost u Istri

Povijesno utemeljene, kulturološki i jezično razlučive višejezičnost, a samim time i višekulturalnost, bitne su odrednice istarskoga poluotoka. Zbog prisutnosti triju nacionalnih standardnih jezika (hrvatskoga, slovenskog i talijanskog) „na jedinstvenome području pod administracijom triju suverenih država, koji unutar odnosa većine i manjine mogu biti: jezik većine i autohtone manjine (talijanski, slovenski i hrvatski); drugi nacionalni jezici koji su na istarskom području pod hrvatskom administracijom priznati kao manjinski alohtoni jezici (kao što su srpski, albanski, makedonski, bošnjački); makroregionalni ili panregionalni dijalekti (istromletački i čakavski *koinè*); mikroregionalni dijalekti i lokalni dijalekti“⁸⁵, možemo zaključiti kako je današnja istarska jezična situacija prilično složena.

Kada govorimo o mikroregionalnim dijalektima, istarske govore dijelimo na čakavske (liburnijski govori; središnji govori s tipovima: žminjsko-pazinski, labinski, boljunski; čepićki; ćićki govor s munskim tipom i govorom Skadanjšćine), štokavske (vodnjanski, ćićki i perojski) i slovenske dijalekte (dekanski, pomjanski u sjeverozapadnoj Istri i slovensko-čakavski u okolici Buzeta i na južnom dijelu Ćićarije). Prema Blagoniju, najbrojniji govornici skupine hrvatskih dijalekata istarske regije pripadaju čakavskoj dijalektalnoj skupini te posjeduju staroslavenske te mnoge riječi dalmatinskoga i mletačkoga podrijetla.⁸⁶

Kada govorimo o lokalnim dijalektima, na najstarijem romanskom supstratu⁸⁷ nastaju istriotski ili istroromanski dijalekti, odnosno skupina predmletačkih autohtonih romanskih govora jugozapadnog dijela Istre, u Rovinju, Balama, Vodnjanu, Galožani, Fažani i Šišanu. Istriotski je sačuvao latinski *stratum in situ* te se do današnjih dana lingvisti još nisu složili oko njegovog položaja i klasifikacije unutar romanske jezične obitelji. Osim toga, među lokalne se dijalekte ubrajaju istrorumunjski dijalekti koji se govore u sjeveroistočnoj Istri, na sjeveru i jugu Učke, gdje žive Istrorumunji – populacija rumunjskih korijena koja se doselila na istarski poluotok krajem 15. stoljeća. Rumunjsko-čakavska dvojezičnost (koja se razvijala stoljećima bez pisanih tekstova, izvan institucionalnih sfera i bez izvornog folklora) te nedostatak doticaja s izvornim govornicima rumunjskog, dovode do izuzetno duboke

⁸⁵ Blagoni, R., Poropat Jeletić, N.: „Jezici i višekulturalnost u popisima stanovništva na primjeru Istre kroz prizmu talijanske nacionalne manjine i romanske jezične otočnosti“, u: *Multikulturalizam i popis stanovništva: etnolingvističke, demografske i političke perspektive*, ur. Robert Blagoni i Nada Poropat Jeletić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., str. 160.-161.

⁸⁶ Na i. mj.

⁸⁷ Na i. mj.

slavenizacije govora na svim jezičnim razinama – osobito na sintaktičkoj razini.⁸⁸ Važno je napomenuti kako se navedenim dijalektom služi jako mali broj žitelja, ispod tisuću, stoga je uvršten u UNESCO-ov Popis ugroženih jezika kao jezik s visokom opasnošću od izumiranja. Njime se danas služi vrlo ograničeni broj starijih žitelja ili manje aktivno (većina ga razumije, ali se njime ne služi) te je stoga njegovo stanje i opstanak ugrožen. Često se navodi krizna situacija etničke skupine i jezične baštine te se pretpostavljaju visoki izgledi za njezinu asimilaciju i izumiranje kroz nekoliko godina.⁸⁹

Svakako posebna tipologija lokalnoga dijalekta u Istri jest crnogorski štokavskoikavski dijalekt Peroja, tzv. perojskih Crnogoraca koji su većinom došli u 16. i 17. stoljeću iz Crne Gore (Crmnice). Jezično je njihov došljački idiom, odnosno crnogorski jekavsko-štokavski govor, zanimljiv za slavensku dijalektologiju jer se radi o arhaičnom crnogorskom dijalektu štokavskoga tipa.⁹⁰

Statutom Istarske županije hrvatski i talijanski nacionalni standardni jezici propisani su kao službeni jezici. Praktična je provedba dvojezične politike uz Statut, napominje Blagoni, regulirana odredbama županijskih, lokalnih (gradskih/općinskih) Statuta te se položaj i prava talijanskoj nacionalnoj zajednici jamče i odredbama Ustavnoga zakona o ljudskim pravima i pravima etničkih i nacionalnih zajednica Republike Hrvatske te brojnim europskim i međunarodnim sporazumima i ugovorima (npr. Memorandum o sporazumu između Hrvatske, Italije i Slovenije o zaštiti talijanske manjine iz 1992., Sporazum između Republike Italije i Republike Hrvatske o manjinskim pravima iz 1996. itd.). Zanimljivost se očituje u činjenici da je institucionalna dvojezičnost prisutna u nekim gradovima poput: Buje-Buie, Umag-Umago, Novigrad-Cittanova, Poreč-Parenzo, Rovinj-Rovigno, Pula-Pola i djelomično u Labinu te u sljedećim općinama: Ližnjan-Lisignano, Fažana-Fasana, Bale-Valle, Brtonigla-Verteneglio, Grožnjan-Grisignana, Motovun-Montona i Oprtalj-Portole.

⁸⁸ Kovačec, A.: *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, ZUM, Pula, 1998., str. 34.

⁸⁹ Filipi, G.: „Koiné istriana“, u: *Jezici i kulture u doticajima*, Zbornik I. Međunarodnog skupa održanog u Puli, Pula, 14.-15. IV. 1988. = Atti del 1mo convegno internazionale, Pola, 14-15 IV 1988., uredila: Glavinić, Vera, Pula: Pedagoški fakultet u Rijeci, znanstveno nastavna djelatnost Pula, 1989., str. 156.-160.

⁹⁰ Blagoni, R., Poropat Jeletić, N.: „Jezici i višekulturalnost u popisima stanovništva na primjeru Istre kroz prizmu talijanske nacionalne manjine i romanske jezične otočnosti“, u: *Multikulturalizam i popis stanovništva: etnolingvističke, demografske i političke perspektive*, ur. Robert Blagoni i Nada Poropat Jeletić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., str. 162.

Posebni statutarni zaštitni oblici i sadržaji usmjereni su isključivo prema službenom jeziku talijanske nacionalne zajednice, talijanskom književnom/standardnom jeziku, jednom od jezika repertoara istarske italofonije te je primjena hrvatsko-talijanske dvojezičnosti uređena člankom 6. i drugim člancima III. poglavlja (od čl. 21. do čl. 31.), u kojima se navodi da su hrvatski i talijanski jezik „ravnopravni u službenoj uporabi u radu županijskih tijela u samoupravnom djelokrugu županijske Skupštine i Poglavarstva“ te na dijelovima ili na cijelom području općina i gradova gdje prebivaju pripadnici talijanske nacionalne zajednice. Ujedno je pripadnicima talijanske nacionalne zajednice zajamčeno pravo na „javnu uporabu njihovog jezika te obrazovne i druge ustanove, organizacije, udruge“, uz pravo na okupljanja na talijanskom jeziku te pravo na „očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta“, a u tu svrhu mogu osnivati kulturna i druga društva koja su autonomna, imaju pravo na slobodno organiziranje informativne i izdavačke djelatnosti, pravo na odgoj i osnovno, srednje i sveučilišno obrazovanje na vlastitom jeziku prema posebnim programima u kojima je primjereno sadržana njihova povijest, kultura i znanost te pravo na isticanje nacionalnih obilježja (čl. 24). Isto tako određeno je da Županija zapošljava određeni broj djelatnika (službenika/službenica) koji se „podjednako aktivno služe hrvatskim i talijanskim jezikom“ (čl. 25) te je predviđena jezična ravnopravnost „u postupcima prvog i drugog stupnja pred upravnim tijelima Županije i u onima prvog stupnja u tijelima državne uprave.“ Građanima je dano pravo na „dvojezično izdavanje javnih isprava i obrazaca koji se koriste u službene svrhe“. Uz istarsku dvojezičnu toponimiju i pokretanje instrumenata za promicanje uzajamnog poznavanja u općinama s dvojezičnim statutom, u školama gdje je nastava na hrvatskom jeziku „posebno se potiče i osigurava učenje talijanskog jezika kao jezika društvene sredine“, na područjima gdje se bilježi povijesna prisutnost talijanske nacionalne zajednice, odnosno „osigurava se i posebno potiče učenje talijanskoga jezika kao jezika društvene sredine“ u obrazovnim ustanovama s hrvatskim nastavnim jezikom.⁹¹

⁹¹ Statut Istarske županije, <https://www.istra-istria.hr/hr/dokumenti/statut-istarske-zupanije/>, preuzeto 1. srpnja 2021.

4.4.1. Demografsko-lingvistički čimbenici

Jedna od temeljnih značajki istarskoga poluotoka svakako je neprekidno doseljavanje ljudi različitih narodnosnih, kulturnih i jezičnih pripadnosti. Brojni znanstvenici napominju kako je priroda društvenoga tkiva Istre migracijski definirana jer se danas, kao i u prošlosti, radi o organiziranom ili spontanom naseljavanju kojem redovito prethode, ali i nerijetko slijede, tragedije kao što su pomori i egzodusi prouzročeni ratovima, epidemijama ili bijedom. Rezultat je tako utemeljenih povijesnih, društvenih, kulturnih i jezičnih strujanja opredmećen u sinkronijskoj osebnosti kulturnog i jezičnog stanja u Istri. „Istra je područje na kojem je u uporabi više nacionalnih književnih jezika i dijalekata te većina njezinih žitelja poznaje i rabi u svakodnevici više od jednog jezika i/ili dijalekata.“⁹² Blagoni i Poropat Jeletić zaključuju da su žitelji istarskoga poluotoka ne samo u neposrednom međusobnom doticaju koji se očituje upravo u njihovoj višejezičnosti, već da je u doticaju i očitovanoj višejezičnosti moguće razabrati jasno međusobno razlikovanje jezičnom, dakle i kulturnom i narodnosnom (etničkom) pripadnošću, ili osjećajem te pripadnosti.

4.4.2. Dvojezičnost u Istri ili suživot (*convivenza*) Talijana i Hrvata

Na teritoriju istarskog poluotoka postoje i djeluju različite manjine (kao što smo i prethodno naveli), no svakako bi valjalo izdvojiti talijansku manjinu kao dobar primjer suživota, integracije, ali i oplemenjivanja našega (hrvatskog) načina života, razmišljanja, rada na način na koji to rade naše susjedi, Talijani, a kroz rad talijanske manjine to direktno možemo vidjeti i osjetiti svakoga dana u skoro svakom „kantunu“ Istre.

Osobno sam i sam dio te „priče“ budući da sam završio talijansku srednju školu te sam i sâm mogao osjetiti kako se i na koji način Talijani brinu za svoju kulturu, jezik, obrazovanje, za svoju manjinu, a da pritom poštuju lokalne običaje, dijalekte itd. Pri odabiru srednje škole dosta je djece moje generacije odlazilo u talijansku školu jer su oni nudili mogućnost besplatnih knjiga, putovanja kroz cijelo školovanje, što je nama, ali i našim roditeljima bilo od velike pomoći i sigurno je to put koje bi i druge manjine trebale slijediti kako se neki

⁹² Blagoni, R., Poropat Jeletić, N.: „Jezici i višekulturalnost u popisima stanovništva na primjeru Istre kroz prizmu talijanske nacionalne manjine i romanske jezične otočnosti“, u: *Multikulturalizam i popis stanovništva: etnolingvističke, demografske i političke perspektive*, ur. Robert Blagoni i Nada Poropat Jeletić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., str. 165.

običaji, jezici ne bi izgubili kroz vrijeme. Bogatstvo je to na koje zasigurno trebaju biti ponosni svi koji žive u Istri jer kada govorimo o talijanskoj manjini i talijanskom jeziku, specifikum Istre je što skoro svaki žitelj ovoga poluotoka od vrlo rane dobi govori, piše ili se barem sporazumijeva na talijanskom jeziku, a to je u današnjem globalnom vremenu itekako važno. Autor ovoga rada.

Olga Orlić u svojem se radu dotiče suživota i djelovanja talijanske manjine u Istri te objašnjava kako su „svi ti procesi doseljavanja i iseljavanja rezultirali stvaranjem kulture u kojoj su pripadnici različitih kultura živjeli zajedno, s međusobno različitim (najčešće ne pretjerano harmoničnim) odnosima i stvarali multikulturalne temelje istarskog društva. I sve se te migracije uzimaju u obzir u diskursu o istarskoj multikulturalnosti, iako je najnaglašeniji suživot Hrvata i Talijana.“⁹³ Slično je u svojoj studiji o „egzodusu talijanskih Istrana (uključivši i analizu onih koji su ostali u Istri (tal. naziv za one koji su ostali – *rimasti*) nasuprot iseljenima (tal. naziv za one koji su napustili Istru u egzodusu – *esuli*)) zaključila i američka antropologinja Pamela Ballinger. Ona piše kako istarski identitet *esuli* percipiraju kao isključivo talijanski, dok je u *rimasta* taj identitet hibridan, tj. sagledava se kao talijansko-hrvatski.“⁹⁴ Upravo su odnosi tih dviju etničkih skupina, ističe Orlić, i danas vrlo delikatni i prati ih različit odnos snaga s obzirom na pristupe moći u povijesti. „Talijani su u povijesti (pa čak i za austrijske vladavine) bila manjina na poziciji moći, dok su danas nacionalna manjina s posebnim statusom, što se najbolje vidi u tome što je Istarska županija službeno dvojezična, što je zajamčeno Statutom Istarske županije, ali i statutima pojedinačnih gradova.“⁹⁵

Rosita Rindler Schjerve smatra da su „vrlo često stavovi prema manjinama i zaštiti manjinskih jezika u zemljama nečlanicama EU pozitivni tamo gdje manjine u jednoj predstavljaju većinu u drugoj zemlji, članici EU (npr. Italija u primjeru istarskih Talijana). Takve manjine mogu profitirati od deklarirane europske multikulturalnosti i zaštite manjinskih jezika, prije svega zbog toga što u susjednoj zemlji članici imaju dobro pozicioniranog zaštitnika.“⁹⁶

⁹³ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 50.

⁹⁴ Ballinger, P.: *History in Exile: Memory and Identity at the Borders of the Balkans*, Princeton: Princeton University Press, 2002.

⁹⁵ Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina*, 31, Vol. 38., 2008., str. 50.

⁹⁶ Rindler Schjerve, R.: „Regional Minority Language Research in Europe a call for a Change in Perspectives“, *Sociolinguistica*, 20, 2006., str. 114.

Kada govorimo o talijanskom jeziku, službenom, ali i o onome koje se govorio i govori po domovima diljem Istre, valja istaknuti kako talijanski nije oduvijek imao status manjinskog jezika, već je to bio jezik elite, što je donekle i objašnjenje postojeće, današnje situacije glede visoke razine prava talijanskog jezika. Svakako treba napomenuti i razlikovati službenu upotrebu talijanskog jezika u administraciji od one neslužbene, neformalne-lokalne varijante talijanskoga jezika (istriotski, vodnjanski, rovinješki) koja podliježe deklarativnoj zaštiti.

U anketi smo se dotaknuli pitanja jezika, odnosno njegove uporabe u privatnim i službenim okolnostima te smo dobili zanimljive odgovore poput:

Ma mi smo vajak doma ma anke po gradu pričali na našem dijalektu. Neki više po taljanski neki više po domaću, a na delu su ljudi anke morali pričati onako za pravo na hrvatski. Ugo.

Srpsko-hrvatski (smijeh). Po istrijanski sa malo našega (čitaj srpskoga). Slobodan.

Na našem, hrvatskom jeziku. Mirko.

Ponekad imam osjećaj da pričam turski jer me većina ne razumije (šalim se). Kod kuće pričamo na čakavici, na poslu, ali i u školi na standardnom hrvatskom, a s prijateljima na čakavici i ponekad talijanski. Jelisaveta.

Hrvatskim jezikom, razgovornim. Koristim se mnogim engleskim riječima, a zanimljivo je što se i kod starijih ljudi danas znaju čuti engleske "trend" riječi. Ana

S roditeljima i užom obitelji govorim domaći, čakavicom. Sa suprugom kombiniram domaću (svoju čakavicu) i njegovu čakavicu s talijanizmima. S prijateljima govorim standardnim jezikom kao i u drugim situacijama koje to zahtijevaju od mene. Anita

Pa govorim bosanskim i hrvatskim, a zapravo meni je to sve isto. Merisa.

Iz odgovora, ali i slobodnog razgovora, zaključujemo kako je većina ispitanika i dalje vezana za svoje korijene, svoj jezik ili inačicu te je ljubav prema njemu prenijela na daljnja pokoljenja upotrebom svojih različitih dijalekata u neformalnim situacijama, u životu zajednice svakoga dana.

5. PROMOCIJA MULTIKULTURALNOSTI U ISTRI

U ovom ćemo poglavlju govoriti o načinima promocije, odnosno „reklamiranju“ multikulturalnosti manjinskih zajednica kroz razne manifestacije i festivale.

Valja naglasiti kako se u posljednjih nekoliko godina intenzivno radi na „imidžu“ Istre kao regije u kojoj je svaki čovjek dobro došao, bez obzira odakle dolazi i koje je boje njegova koža.

Kroz festivale manjine najlakše, najbrže i vjerojatno najljepše svakome mogu prikazati svoje običaje, ples, pjevanje, vještine, zanate... Takvi su festivali hvalevrijedne pojave u društvu u kojemu tolerancije i razumijevanja u odnosu na drugoga i drugačijeg nikada dovoljno. Bilo bi zasigurno puno bolje kada bi se to nematerijalno bogatstvo manjinskih zajednica koje one vrijedno prikazuju na festivalima slavilo i štitilo od strane šire zajednice i kada se svijetla pozornice ugase.

Odabrali smo nekoliko primjera, tj. manifestacija koje su obilježavale i slavile rad i postojanje raznih manjina koje postoje i djeluju na području Istre i tako podizale svijest o različitim kulturama, vjerama... o multikulturalnosti.

5.1. Festival multikulturalnosti u Puli

Festival multikulturalnosti održava se od 2014., a zadnjih nekoliko godina lokacija održavanja bila je u Titovom parku u Puli. Posljednji se put održao 2019. te je zbog pandemije korona virusa posljednje dvije godine u stanju mirovanja.

Festival se održava u svrhu promocije istarskog kulturnog bogatstva i obogaćivanja turističke ponude u predsezoni s ciljem međusobnog priznavanja kroz jačanje suživota, što je ujedno jedan od temelja Europske unije. Na Festivalu nastupaju amaterske udruge, zajednice i kulturna društva nacionalnih manjina na razini Istarske županije koje tako predstavljaju svoje kulturno stvaralaštvo, tradiciju, pjesme, običaje i kulturu. Valja istaknuti neke od njih: Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“, Demokratska zajednica Mađara hrvatske „Udruga za Istru“ Pula, Klub Srba Istarske županije, Kulturno umjetničko društvo „Bosna“ Istarske županije, Mađarsko kulturno društvo „Moricz Zsigmond“, Makedonski kulturni forum, Makedonsko kulturno društvo „sv. Kiril i Metodij“, Nacionalna zajednica Bošnjaka Istre, Predškolska ustanova dječji vrtić „Vesela kuća – Aseando cher“, Slovensko kulturno

društvo „Istra“, Srpsko kulturno društvo Istre „Nikola Tesla“, Udruga Roma Istre, Zajednica Albanaca Istarske županije i Zajednica Srba Istarske županije.⁹⁷

Slika 3. 4. Festival multikulturalnosti u Puli

Izvor: <https://www.scpu.hr/hr/informator/novosti/999/4-festival-multikulturalnosti-u-puli/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

Manifestacija koja promovira različitost i toleranciju prilika je za manjinske zajednice da se okupe na jednom mjestu i pokažu svoju šarolikost, posebnost, raznolikost, ali i sličnost jer je međusobno priznavanje u Istri način života.

Prema riječima tadašnjeg župana Istarske županije Valtera Flega „Festival je potvrda da mi cijenimo otvorenost, toleranciju i da želimo jednu modernu Istru.“⁹⁸

5.2. Dječji festival multikulturalnosti u Istri

Od 2017., u organizaciji Slovenskog kulturnog društva „Istra“ iz Pule, održava se Dječji festival multikulturalnosti. Ova manifestacija okuplja stotinjak djece, pripadnika nekoliko nacionalnih manjina, a njezina je posebnost u tome što pored manjinske djece na festivalu sudjeluju i djeca većinskog naroda. Svaka skupina predstavlja svoju manjinu koja

⁹⁷ 4. Festival multikulturalnosti u Puli, <https://www.scpu.hr/hr/informator/novosti/999/4-festival-multikulturalnosti-u-puli/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

⁹⁸ Festival multikulturalnosti, <https://www.pula.hr/en/news/detail/19086/otvoren-festival-multikulturalnosti/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

organizirano putem udruga, zajednice ili vijeća djeluje u Istri.⁹⁹ Misao vodilja, koja je potaknula Slovensko kulturno društvo, da se prihvati organizacije ovakve manifestacije bila je prije svega dobar osjećaj suživota koji na temeljima tolerancije i međusobnog priznavanja imaju pripadnici nacionalnih manjina u ovome gradu. Kako bi se takav kvalitetan suživot i nastavio dalje, neophodno je djeci pružiti priliku, da što ranije upoznaju drukčijeg od sebe, da dožive djelić kulture drugih naroda, a to je potreban temelj za priznavanje i međusobno poštovanje.¹⁰⁰ Djecu valja učiti da bogatstvo leži u različitosti koju treba poštovati i prihvatiti.

Od ostalih manifestacija koje podižu svijest o manjinama i o njihovoj uključenosti u život zajednice, svakako valja spomenuti:

- Festival srpske kulture u Istri – održava se u gradu Puli
- Festival istrovenetskog narječja¹⁰¹ – održava se u gradu Bujama
- Festival nacionalnih manjina „Fažani s ljubavlju”¹⁰²
- Festival „Manjine svome gradu“ – održava se u gradu Umagu.

⁹⁹ II Dječji festival multikulturalnosti, <https://nacionalnemanjine.hr/ii-djecji-festival-multikulturalnosti-u-istri/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

¹⁰⁰ III Dječji festival multikulturalnosti, <https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/19985/odrzan-3-djecji-festival-multikulturalnosti/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

¹⁰¹ Cilj manifestacije je vrednovanje i zaštita istrovenetskog narječja koje predstavlja jezik svakodnevne komunikacije, ali i kulture pripadnika talijanske manjine u Istri, Rijeci i Kvarneru, Slovenskom primorju, te se koristi i u dijelu Furlanije i Julijske Venecije. Festival je međunarodnog karaktera i povezuje tri zemlje: Hrvatsku, Sloveniju i Italiju - <https://www.istroveneto.com/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

¹⁰² Festival njeguje važnost međusobnog poštivanja i priznavanja te se na kulturni i civilizirani način njeguju posebnosti i različitosti ljudi koji žive na ovim prostorima. Organizator festivala je Vijeće srpske nacionalne manjine Općine Fažana i Koordinacija Srba u Istri, <http://www.regionalexpress.hr/site/more/festival-nacionalnih-manjina-fazhani-s-ljubavlju>, preuzeto 5. srpnja 2021.

6. SWOT ANALIZA

Za potrebe ovog rada i s ciljem boljeg razumijevanja trenutne situacije, mogućeg napretka, ali i prijetnji koje vrebaju na putu, izradili smo SWOT analizu s osvrtom na život u Istri, situaciju u pitanju kulture, identiteta, multikulturalnosti vjere, suživota, turizma, ekonomije itd. Svaku smo SWOT „nišu“ popunjavali na osnovu podataka, mišljenja i iskustva prikupljenih terenskim istraživanjem u provedenoj anketi, korištenjem literature, ali i osobnim „životnim“ iskustvom autora ovoga rada i njegove obitelji.

SNAGE:

- geografski položaj
- povoljna mikroklima
- čist zrak, voda, zemlja (mnogi napominju da je i sve manja prisutnost industrije na poluotoku „kriva“ za to)
- blizina emitivnih tržišta
- dobra ili vrlo dobra prometna povezanost
- nešto povoljniji ekonomski okvir života od većine dijelova Hrvatske
- antifašizam
- političko djelovanje, poglavito stranaka s poluotoka, koje su Istru pozicionirale visoko na europskoj karti regija ugodnih za život i po mjeri čovjeka
- tolerancija
- miran suživot manjina, kao i konstantan napredak u unapređenju prava manjinskih zajednica
- okrenutost zapadnim trendovima
- turizam koji je sve manje sezonskog tipa i sve više cjelogodišnji (zapadna obala Istre)
- turistička infrastruktura
- ulaganje u obrazovanje turističkih djelatnika
- gastro i eno destinacija
- sigurnost građana.

SLABOSTI:

- geografski položaj¹⁰³
- trenutna politička uspavanost koja je nedovoljno učinkovita glede napretka životnog standarda svojih građana
- željeznička nepovezanost s ostatkom Hrvatske, ali i Europe
- slaba ili nikakva industrija u odnosu na stanje od prije 40 godina
- prodavanje „djedovine“ kao jedini izlaz tj. način da se dođe do neke zarade, umjesto da se ta vrijednost sačuva za daljnja pokoljenja ili barem komercijalno prenamijeni u svrhu očuvanja, a ne prodaje
- nedovoljna prepoznatljivost, rad određenih manjinskih zajednica koje se osjećaju u podređenom položaju u odnosu na prava drugih manjina
- obrazovanje, manjak visoko obrazovnih ustanova na području Istre
- kulturne manifestacije uglavnom sezonskog (ljetnog) tipa.

PRILIKE:

- pozicioniranje Istre kao regije naprednih EU, ali i svjetskih trendova, ljudskih prava
- tehnološki razvoj, poglavito IT sektora (Infobip kao odličan primjer)
- poboljšanjem nekih prometnih pravaca, odnosno infrastrukture, Istra bi mogla biti puno „zelenija“ regija. Ovdje se poglavito misli na željeznicu koja bi vidno smanjila koncentraciju štetnih emisija vezanu uz cestovni prijevoz roba, ali i ljudi.
- selektivni oblici turizma (cikloturizam, kulturni turizam, sportski, eno i gastro turizam)
- prilika za zaradu sezonaca iz ostalih dijelova Hrvatske koji svake godine dolaze u Istru raditi u nekim od istarskih hotela, kampova..., koji Istru ujedno i obogaćuju svojim „tradicijama, dijalektima, običajima...“
- multikulturalna sredina koja će privlačiti ljude na život i rad u Istri, ali i da njezine vrijednosti pronose dalje
- poboljšanjem statusa nekih manjinskih zajednica do bolje integracije i suživota

¹⁰³ Iako su neki ispitanici odgovorili kako sam geografski položaj Istre zasigurno valja ubaciti pod snage, kroz ovaj rad, ali i iz razgovora s ispitanicima, i ne samo, primjećuje se kako je položaj Istre ujedno i slabost, s obzirom da smo na kraju prometnih pravaca, što cestovnih što željezničkih, što bitno poskupljuje prijevoz dobara i ljudi do određenih destinacija na poluotoku.

- izgradnjom i očuvanjem sakralnih objekata (islamski centar u Puli kao primjer) do veće prepoznatljivosti Istre kao vjerske destinacije (vjerski turizam)
- obrazovanje kroz izgradnju visoko obrazovnih ustanova koje bi privlačile studente iz drugih krajeva Hrvatske
- kultura i kulturne manifestacije cjelogodišnjeg tipa diljem cijele Istre (veća briga za unutrašnjost Istre sa njezinim kulturnim atraktivnostima)
- zdravstveni turizam.

PRIJETNJE:

- gubitak identiteta, odnosno lokalnih vrijednosti uslijed sve većeg utjecaja globalnih trendova na život ljudi u Istri
- nedovoljna briga o kulturnim objektima, materijalnoj baštini (nalazimo slučajeve kada se neki kulturni objekti koriste u turističke svrhe ili, pak, obezvređuju kulturnu baštinu Istre kao primjer kažuna koji se koristio kao WC na Istarskom ipsilonu)
- gubitak, odnosno nestajanje nekih tradicija, dijalekata zbog nebrige, tj. manjka aktivnosti institucija koje bi te tradicije, tu nematerijalnu baštinu trebale zaštititi i očuvati za daljnja pokoljenja
- masovni turizam u nekim dijelovima poluotoka
- sigurnost (izgradnjom nekih vjerskih objekata povećava se i opasnost za terorizam, incidente vezane uz vjerske razlike)
- gubitak „sela“ i seoskog života u nekim dijelovima Istre uslijed sve veće turističke iskoristivosti seoskih imanja/sela prenamjenom u turističke objekte
- nedovoljna proaktivnost Istre glede „zelenijeg“ života svojih građana, ali i infrastrukture koja je vidljiva u nekim susjednim zemljama
- slabljenje kulture, kulturnog života u Istri zbog manjka kulturnih institucija, manifestacija, a koje su godinama bile simbol prepoznatljivosti Istre.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Pokušaji „napada“, premještanja Filmskog festivala iz Pule, Sajam knjige bez trajne lokacije, izumiranje „starih“ kino-dvorana zbog pojave multipleks dvorana, manjak muzeja, poglavito drugačijih muzeja, tematskih muzeja kao npr. Muzej prekinutih veza ili Muzej 80-ih, Muzej igračkaka i sl.

7. ISTRA U OČIMA DRUGIH

U ovom poglavlju bavit ćemo se pogledom na Istru iz druge perspektive, iz očiju onih koji se tu nisu rodili, ali su se (iz nekog razloga) ovdje odlučili nastaniti, poznate osobe koje su odlučile doći u Istru i započeti neki „novi“ život. Isto tako koristit ćemo se i odgovorima naših ispitanika koji su dali svoje mišljenje o tome kako nas drugi vide.

Splićanin Dino Rađa, jedan od najboljih hrvatskih košarkaša svih vremena, član udarne petorke Jugoplastike koja je dva puta zaredom pokorila Europu, 1989. pobijedivši Barcelonu, a 1990. Maccabi, koji je uz to uspješno igrao u Italiji i Grčkoj, a vrhunac karijere proveo u legendarnim Boston Celticsima, odabrao je Istru kao destinaciju za svoju vikendicu, s kojom se ni po čemu ne želi izdvajati od ostalih. Shvatio je, kaže, kako se ovdje borba protiv korone vodi na efikasan način i to ga je, priznaje, između svih ostalih razloga ovdje posebno privuklo. „Vidin, tamo to s koronom bolje štima, pa 'ajmo doli. Imam dobrog prijatelja u Brtonigli, vlasnika San Rocca, zajedno skijamo, i ovako se družimo. U toj krizi išli smo kod njega, svidjelo mi se kako to u Istri funkcionira. Ma Istra kao da nije u Hrvatskoj, barem u nekim stvarima,“¹⁰⁵ kaže Rađa.

Osim Dina Rađe, u Istru su došle živjeti i druge poznate ličnosti u Hrvatskoj poput Elle Dvornik, Indire Levak, Rade Šerbedžije; Tony Cetinski se vratio iz Zagreba ponovno živjeti u Istri, a i pokojni Đorđe Balašević je gradio kuću u Istri. U neformalnim razgovorima s njima svi su zaključili kako Istra ima „drugačiji zrak“ od ostatka zemlje, kako kažu, ljudi su drugačiji, drugačiji je mentalitet, način razmišljanja, način vođenja posla i sl.

Na pitanje kako na Istru i njezine stanovnike gledaju strani gosti, doseljenici i je li Istra drugačija od ostatka Hrvatske, dobili smo zanimljive odgovore:

Ma njima je tu lipo. Da njih ni lipo ma kega vruga bi se peljali od Švecke do tu z makinom. Tu je njima sve lipo i jeftino perke imaju velike plaće, puno veće nego naša dica ki ne moru nanke do Juršići na ferije brižni perke delaju anke nedilje po tim šopingi centri. Ma stranci uživaju kod nas jer vole našu hranu, naše sve. Ugo.

¹⁰⁵ Dino Rađa <https://www.glasistre.hr/istra/dino-rada-jedan-od-najvecih-hrvatskih-kosarkasa-svih-vremena-grad-i-kucu-u-groznjanu-i-kaze-717467>, preuzeto 4. srpnja 2021.

Gledaju na nas kao radišne ljude i jako dobre domaćine, sposobne za sve i svašta. Mirko.

Da na Istru gledaju negativno ne bi ju nikad željeli posjetiti, niti živjeti u njoj. Mislim da se doseljenicima Istra ponekad čini kao „obećana zemlja“, nešto kao što je u prošlosti raznim ljudima Amerika predstavljala isto. Anita

Ovisno o kulturama i osobnim iskustvima. Generalno, smatram da strani gosti Istru vide kao mjesto mira, opuštanja, uživanja u blagodatima prirode, hrane. Doseljenici smatram da vide bolju priliku za život u smislu uređenijih sustava i poslovnih prilika (naglasak na turizmu), mirniji način života (suprotnost velegrada), otvorenost i prihvaćanje ljudi i sredine. Ana

Pa u Istri živi puno različitih kultura, različitih običaja, pa i jezika. Ako malo bolje pogledaš ima puno Albanaca, ima i nas Bošnjaka, ima Srba (još iz doba Jugoslavije), ima i Čeha... ovdje je svatko dobrodošao, zapravo se ne osjećaš drugačije nego kao Istrijan jer te prihvate takvoga. Oni trdi Itrijani... oni pričaju na talijanski pa znaš s kim razgovaraš, ali nisu neugodni, nego drže do tog svog, kako bih rekla... do svog jezika i kulture, kao što mi doma držimo do svojeg. Nitko te tu ne dira niti te vrijeđa... nema razloga za to. Njima je sve ok. Merisa

Ma multikulturalnija je od nekih dijelova Hrvatske, recimo Dalmacije i Like, možda Slavonije, ali sigurno nije na razini nekih gradova poput Berlina ili, Amsterdama i sl. Jelisaveta

Kod ispitanika moglo se naići i na nešto realističnije odgovore. Neki su smatrali kako nas dolazak stranih državljana ponižava te da rade na devastiranju naše djedovine, gdje se autohtoni stanovnici sele u druge zemlje, gdje smatraju da će im biti bolje.

Multikulturalna je sredina, ali nije iznimka u RH. Jakša

Pa na Istru se gleda jako dobro, svi koji dolaze tu žele mjesto gdje se ne moraju bojati tko će ih krivo pogledati ili ako će im netko nešto ružno dobaciti. Veći je problem u tim strancima koji su ponekad bahati pa misle da im sve pripada i da im sve moramo dati jer oni kod nas troše svoje novce. Više su oni ti koji ne paze kako se ponašaju nego mi koji živimo tu. Merisa.

Ovisi na koga naiđu, mišljenja i iskustva su različita. Nina

Mogla bih reći da na nas gledaju kao na vrijedne i dobre ljude, dobre domaćine, ali neću! Ono što ja mislim je da na nas gledaju kao na nižu kastu, na ljude koji nemaju puno i kojim se može uzeti i to malo što im je ostalo, poput djedovine, zemlje, kuća na selu, stanu u gradu... za nekoliko eura, franaka! Svjedoci smo pustošenja naših sela i gradova... zimi više u mojem susjedstvu nema nikoga... samo prazni bazeni i prazne kuće za unajmljivanje koje su nekada bile ispunjene smijehom, ali i vikom mojih susjeda, a sada je na njima samo oznaka sobe i nekoliko zvjezdica! Jelisaveta

Da zaključimo, svi se slažu da je Istra multikulturalna sredina i da je drugačija od ostatka zemlje u kojoj živimo, isto tako *Istrijane* smatraju dobrim i vrijednim ljudima bez premca, no kako nisu svi prsti na ruci jednaki tako nisu ni ljudi, stoga se može naići i na one malo „tvrđeg“, zadržanijeg načina razmišljanja. Ono što joj je prednost, a to je doseljavanje ljudi iz različitih krajeva zemlje, ali i svijeta, ponekad joj postaje slabost pa čak i prijetnja, primjerice, kad govorimo o prodaji djedovine u unutrašnjosti Istre i u zabačenim selima, gdje su kupci mahom strani državljani. Time dolazi do gubitka identiteta jer se polako prestaje čuti domaći govor, prestaju postojati neki običaji, stvara se noviji način života i obitavanja unutar zajednice. Kad govorimo o stranim turistima često nailazimo na problem gdje pojedinci smatraju kako se novcem sve može kupiti, gdje bi osim sunca i mora, morali ponuditi još nešto... još više, nešto što je najčešće javno dobro poput plaže za kupanje, kako bi u svojoj privatnosti mogli uživati u onome (što oni smatraju) da im pripada.

Povijesno gledano, Istru je toliki broj naroda pokušao „pokoriti“ i nametnuti joj svoje, a evidentno je da nisu uspjeli u tome jer prihvaćanjem različitoga Istra se obogaćuje, napreduje i razvija, stoga ne sumnjamo u obranu od potencijalnih prijetnji jer, kao što je već nekoliko puta navedeno, *Istrijani* su se od pamtivijeka znali izboriti za sebe imajući u vidu temeljne vrijednosti kojima teže i s kojima žive.

8. MULTIKULTURALNA KANADA – primjeri dobre prakse u svijetu

U ovom poglavlju prikazat ćemo jedan od boljih, ako ne i najbolji primjer suživota kultura, manjina, integracije, tolerancije, a samim time i velikog napretka kako u društvenim sferama tako i na ostalim poljima bitnim za čovjekovu svakodnevicu i život. Uzeli smo za primjer Kanadu koja već godinama visoko stoji na svim listama multikulturalnih zemalja i koja je od svoje multikulturalnosti napravila *brend* pa tako ljudi danas iz svih dijelova Zemlje žele doživjeti taj „svijet u malom“ kao novi doseljenici, Kanadani ili barem kao turisti. U mnogim je turističkim brošurama tako posebno naglašena „otvorenost ka novome“ (ka novim kulturama, toleranciji i to u vremenima rastućih ekstremizama, nemira, ratova i netolerancije), kao magnet ili kao nekakva oaza za sve ljude dobre volje i ljude željne novih znanja, novih kulturnih iskustava.

Kako bismo bolje shvatili odakle i kako je uopće došlo do takve razine multikulturalnosti i ugodnog suživota, valja malo bolje upoznati Kanadu kroz povijest – kao zemlju koju su obilježili brojni usponi, ali i padovi, poglavito kada govorimo o useljenicima, odnosno iseljenicima koji su dolazili, ali i odlazili iz Kanade slijedom povijesnih prilika, što na Američkom što na drugim kontinentima.

Indijanci i Eskimi, kao prvi doseljenici Kanade, nisu je shvaćali kao cjelinu, već je svako pleme imalo svoju zasebnu domenu, a između pojedinih domena nalazile su se prostrane „ničije zemlje“. Tek će ekspanzija Europljana postupno ujediniti sav prostor, ali (opet) u ambivalentnom i nelagodnom okviru. No za Europljane će se pojaviti i dilema povijesne svijesti (i osjećajnosti), za koju je kanadski filozof Georges Grant rekao da čovjek europskog podrijetla može otići u planine Stjenjaka i osjećati da bogovi tamo žive, ali da to ipak nisu bogovi njegova roda.¹⁰⁶

Godine 1871. Kanada je imala oko 2.000.000 stanovnika podrijetlom s britanskih otoka (najviše Iraca). Stvorila se tzv. anglokeltska dominantna skupina, koja će do nedavne prošlosti držati najviše položaje moći u zemlji. Među ljudima nebritanskog i nefrancuskog podrijetla prevladavali su Nijemci, Nizozemci i Skandinavci. Bitnu promjenu u etničkoj strukturi Kanade izazvala je imigracijska politika koju je na prijelazu stoljeća pokrenuo tadašnji ministar za unutarnje poslove Clifford Sifton (1896.-1906.). Želeći naseliti gotovo pustu zemlju, poglavito zapadne provincije, Sifton je stimulirao imigraciju siromašnih seljaka iz

¹⁰⁶ Grant, G.: *Technology and Empire - Perspectives on North America*, Anansi, Toronto, 1969., str. 143.

Rusije, Austro-Ugarske i Italije. U to vrijeme naglo je porastao udio slavenskih naroda u kanadskom stanovništvu.¹⁰⁷ Doduše, prva poljska (i općenito slavenska) naseobina, Wilno u provinciji Ontario, nastala je još 1860, nakon burnih političkih događaja u tadašnjoj Poljskoj. No na prijelazu stoljeća poljska, ruska i osobito ukrajinska imigracija dostigla je vrhunac.¹⁰⁸ U dijelovima provincije Mani počela su se stvarati kompaktna ukrajinska etnička područja. Uočivši tu tendenciju i ne želeći da se u Kanadi stvori neki novi „Quebec“, vlada je počela upućivati sve Ukrajinke, koje nisu unaprijed imali fiksno odredište, u druge dijelove zemlje. Što se tiče imigracije manjih slavenskih naroda, uključivši Hrvate, ona je dostigla visok omjer početkom 20. stoljeća. Manji slavenski narodi, kao i Talijani, Grci i neke druge skupine, imali su tendenciju naseliti se u gradovima i to najviše u provincijama Ontario, Quebec i Britanskoj Kolumbiji. Na migraciju manjih slavenskih i mediteranskih naroda bitno je utjecalo uvođenje sistema kvotnih ograničenja u SAD-u 1924., koja je preusmjerila migracijski priljev iz SAD-a u Kanadu. Ista pojava dogodit će se i nakon Drugog svjetskog rata, kada će udio Talijana u Kanadi osobito narasti. U prva tri desetljeća 20. stoljeća u Kanadu je uselilo ukupno oko 4.600.000 ljudi. Ipak, pravilo o Kanadi kao zemlji u koju se ide kao posljednji izbor i dalje je vrijedilo pa je tako 3.400.000 ljudi napustilo zemlju u istom razdoblju.¹⁰⁹ Najjača imigracija zabilježena je u desetljeću od 1901. do 1911., kad je zabilježeno 1.700.000 dolazaka. U odnosu na razdoblje prije Drugog svjetskog rata, doseljenici su bili stariji, bolje školovani i uglavnom su kanili trajno ostati u zemlji.

Kanada je nakon Drugog svjetskog rata ušla u skupinu najrazvijenijih zemalja svijeta zahvaljujući u uvođenju selektivnih imigracijskih mjera. Zahvaljujući imigraciji u 19. i 20. stoljeću etnička struktura kanadskog društva doživjela je bitnu promjenu. U stotinjak godina do 1981. udio ljudi britanskog podrijetla pao je s oko 60% na 40%, udio Frankokanadana zadržao se na oko 30% - prvenstveno zahvaljujući indigenom rastu - a udio ostalih se povećao od 10% 1967. na 30% 1981. Prema popisu 1981. udio žitelja rođenih izvan Kanade iznosio je čak 16,1%. Među ljudima čiji korijeni ne sežu ni do Britanije ni do Francuske prevladavaju pojedinci njemačkog podrijetla (4,7%), zatim talijanskog (3,1%), ukrajinskog (2,2%), nizozemskog (1,7%) i skandinavskog podrijetla (1,2%). K tome, oko 4,0% kanadskog stanovništva (1981.) potječe iz zemalja „Trećeg svijeta“ (Kine, Hong Konga, Indokine,

¹⁰⁷ McNaught, N.: *The Penguin History of Canada*, Penguin, London, 1988., str. 192.-193.

¹⁰⁸ Jakešova, E., Vavruš, A.: *Kanada, Obzor*, Bratislava, 1986., str. 237.

¹⁰⁹ Isto, str. 72.

Filipina, Indije, Pakistana, Zapadnih Indija, Južne Amerike, te iz nekih istočnoafričkih i bliskoistočnih zemalja).¹¹⁰ Danas se očekuje da je taj udio mnogo veći.

Tijekom posljednjih dvadeset i pet godina migranti koji su dolazili u Kanadu izabrani su na osnovu stupnja obrazovanja, odnosno stručnih kvalifikacija, znanja engleskoga ili francuskog jezika te procjene potražnje za određena zanimanja na tržištu. Premda su se povremeno priznavali i humanitarni razlozi (npr. spajanje članova obitelji i prihvaćanje izbjeglica), prevladavajući kriterij bio je ekonomski. S obzirom na tako selektivnu imigracijsku politiku, ne iznenađuje da novi migranti, ukoliko uspiju realizirati svoje kvalifikacije, često puta dostižu viši status u zanimanju i više prihode od rođenih Kanađana. To se odnosi osobito na migrante iz Azije i zemalja „Trećeg svijeta“. Od migranata pristiglih između 1971. i 1981., primjerice, 15% posjedovalo je sveučilišnu diplomu u odnosu na svega 8 % u kanadskoj neemigrantskoj populaciji.

Osnovna načela multikulturalizma obrazložio je vođa liberalne stranke premijer Kanade Pierre Trudeau u parlamentarnom govoru u listopadu 1971. Prema njegovim riječima „politika multikulturalizma u dvojezičnom okviru preporučuje se vladi kao najprikladniji način osiguravanja kulturne slobode Kanađana. Takva politika treba pomoći u razbijanju diskriminatornih gledišta i kulturne zavisti. Nacionalno jedinstvo, ukoliko uopće nešto znači na dubokoj osobnoj razini, mora se osnivati na vlastitom 'tj. pojedinačnom' identitetu; iz toga će izrasti poštovanje drugih i spremnost da se dijele ideje, stavovi i pretpostavke. Jedna živahna politika multikulturalizma pomoći će stvoriti tu osnovnu pouzdanost. Ona može stvoriti temelj društva baziranom na *fair-playu* za sve.“¹¹¹

Valja naglasiti kako je stanje u matičnim zemljama također važan element u očuvanju etničkih svijesti iseljenika i njihovih potomaka u Kanadi (kao i u drugim imigracijskim zemljama). Ukoliko se u matičnim zemljama razvijaju dinamični i privlačni kulturni procesi, ukoliko su te zemlje prisutne u pozitivnom svjetlu na svjetskoj sceni, utoliko će manjine u kanadskom „etničkom mozaiku“ imati više interesa da održavaju i razvijaju svoje kulturne baštine. Naravno, razvitak kulturnih baština podrazumijeva i prožimanje (pa i standardizaciju!) u odnosu na druge kulturne baštine u kanadskom „etničkom mozaiku“, kao i

¹¹⁰ Heršak, E., Čičak-Chand, R.: „Kanada: multikulturalizam“, *Migracijske i etničke teme*, Vol. 7, No. 1, Zagreb, 1991., str. 19.-20.

¹¹¹ Pierre Elliott Trudeau, u House of Commons, održan govor 8. listopada 1971. https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/foundation_gr9/blms/9-1-4g.pdf, preuzeto 4. srpnja 2021.

u odnosu na kulturne tijekove u matičnim zemljama ili bolje rečeno u zemljama podrijetla kanadskog pučanstva. U tom slučaju korist postaje obostrana, i multikulturalizam prestaje biti samo politički program.

8.1. Toronto

Kada govorimo o sredinama gdje je multikulturalnost najizraženija, zasigurno treba izdvojiti grad Toronto koji je od multikulturalnosti napravio svoju službenu krilaticu koja glasi „Raznolikost je naša snaga“ (*Diversity Our Strength*).¹¹² Mnoge su poznate ličnosti, poput svjetski priznatog kuhara i TV voditelja Anthonyja Bourdaina, ali i svjetskih poslovnih giganta poput Amazona, istaknuli jedinstvenu prednost Toronta kao sredine u kojoj žive, rade, uče, mole ljudi različitih kultura i podrijetla. Godine 2016. BBC Radio okrunio je grad Toronto titulom najmultikulturalnijega grada na svijetu, što je zasigurno bio jako hrabar odabir uzevši u obzir konkurenciju poput Londona, New Yorka, Sydneya, Los Angelesa, Singapura, Jeruzalema, São Paula i Mumbaija. Toronto se izdvojio od drugih gradova prvenstveno zahvaljujući činjenici da je udio populacije koja se rodila u inozemstvu i dalje veći od gotovo svih većih gradova na svijetu. Statistika kaže da se 51% stanovnika grada Toronta nije rodilo u Kanadi. To je više od bilo koje druge regije u Sjevernoj Americi i više od Londona, Sydneya, Melbournea, Pariza i Amsterdama. Jedini sjevernoamerički gradovi s većom stopom rođenih u inozemstvu od Toronta su gradovi Miami i Miami Beach, no za razliku od regije Toronto, gdje su zastupljeni gotovo svi krajevi svijeta, više od tri četvrtine imigranata u Miamiju potječu iz Latinske Amerike. U regiji Toronto tako nalazimo preko 250 nacionalnosti i 170 jezika, a otprilike polovica stanovništva identificira se kao vidljiva manjina (definirana kao azijska, crnačka, latinoamerička ili arapska). Postoji 16 zemalja koje imaju preko 50.000 ljudi zastupljenih u regiji Toronto, uključujući 337.000 iz Indije, 300.000 iz Kine i 200.000 s Filipina. Za usporedbu, danas u regiji Toronto ima više ljudi koji su se rodili u Aziji, nego onih koji žive u gradovima San Franciscu ili Dallasu. U regiji Toronto živi gotovo dvostruko više ljudi koji su se rodili u Grčkoj, nego što žive na Santoriniju.

No ovi brojevi samo su dio priče jer, kao što i sami građani Toronta vole naglasiti, dovoljno je provesti relativno malo vremena u regiji Toronto kako bi se shvatilo da je multikulturalizam utkan u svaki aspekt njihova načina života, bilo da se radi o hrani, umjetnosti, festivalima ili

¹¹² Koliko je Toronto multikulturalan: <https://torontoglobal.ca/TG-Blog/March-2019/How-multicultural-is-Toronto-Let-us-count-the-way>, preuzeto 4. srpnja 2021.

poduzećima. Građani Toronta, kao i Kanađani u cjelini, cijene i slave raznolikost kao malo koja druga mjesta na planeti. Prema riječima Yung Wua, izvršnog direktora MaRS Discovery Districta „Kanađani su sastavljeni drugačije. Različito prihvaćamo različitost. Asimiliramo se drugačije. Promjeni pristupamo drugačije“.

Institut „Martin Prosperity“ postavio je Kanadu visoko na četvrtom ukupno i prvom mjestu po toleranciji u svom Globalnom indeksu kreativnosti, istaknuvši otvorenost Kanade za etničke i vjerske manjine te promicanje LGBTQ prava. Indeks procjenjuje i ocjenjuje stanje u 139 zemalja širom svijeta na temelju tri dimenzije kreativne konkurentnosti: tehnologije, talenta i tolerancije.

Kada govorimo o stupnju obrazovanja Kanada je najobrazovanija zemlja u OECD-a (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj), što je možda i ključni faktor današnjeg dobrog stanja u gospodarstvu Kanade. Pristup talentima, posebno kada je riječ o širokom spektru vještina i perspektiva koje mogu pomoći u poticanju inovacija, nešto je što sve globalno konkurentne tvrtke žele iskoristiti i dobiti. Kada je Booking.com, svjetski lider u internetskim rezervacijama, tražio novi ured u Sjevernoj Americi, smjestili su ga u Torontu i to isključivo zbog njegove višejezične populacije. Iz Toronta pružaju usluge na engleskom, francuskom, arapskom, mandarinskom, brazilskom portugalskom i ruskom jeziku. Regija Toronto također je postala glavno odredište za klinička ispitivanja, a razlog tome nalazimo upravo u velikoj, multirasnoj i multietničkoj populaciji, koja pruža izuzetno raznoliku ispitnu bazu.

Nerijetko se tako na internetskim stranicama ili TV kanalima vezanim za grad, regiju Toronto, mogu pročitati ili čuti rečenice poput ovih: „Bilo da želite raditi, učiti, igrati se ili stvarati, regija Toronto omogućuje vam povezivanje s ljudima, mjestima i idejama iz cijelog svijeta na nevjerovatne načine.“¹¹³ To ga čini jednim od najzanimljivijih mjesta za život, ali i za rad. Kanađani smatraju kako je regija Toronto sposobna zadržati više talenata jer im nije teško pronaći svoje mjesto.

¹¹³ *Whether you're looking to work, study, play, or create, the Toronto Region allows you to connect to people, places, and ideas from around the world in incredible ways. It makes this one of the most interesting places to live and it helps our businesses grow and thrive.* Koliko je Toronto multikulturalan: <https://torontoglobal.ca/TG-Blog/March-2019/How-multicultural-is-Toronto-Let-us-count-the-way>, preuzeto 4. srpnja 2021.

9. ZAKLJUČAK

Istra je oduvijek bila i danas jest mjesto gdje se miješaju kulture, narodi, običaji, jezici, vjerovanja, tradicije, mentaliteti, umjetnosti. Upravo su brojne migracije pogodovale stvaranju heterogenosti kultura u Istri, a njihova nesklonost identificiranju s državom, gdje korijeni sežu u daleku prošlost ove regije u kojoj su se vlade, države i vlastodršci često izmjenjivali, a da pritom nisu imali ni bliske ni pretjerano prijateljske odnose s lokalnim stanovništvom, svakako su pridonijeli njezinom izdvajanju i „stigma“ o različitosti i drugačijem. Zbog svega navedenog nacionalni identitet u Istri u današnje se vrijeme izražava mnogo diskretnije nego u ostatku zemlje, što ne znači da su *Istrijani* manje Hrvati od ostalih, već na svoju relativno novu slobodu gledaju kao na učvršćivanje svoje povezanosti s regijom.

Prema sloganu Europske unije „Jedinstvo u različitosti“ (*Unity in Diversity*), Istra se objeručke priključuje toj sintagmi s obzirom na svoju višejezičnost i višekulturalnost unutar regije, što za posljedicu ima specifičnost identiteta, prouzročenu različitim povijesnim previranjima.

Provedbom ankete zaključili smo da su na Istru „kao na obećanu zemlju“ prije doseljenja gledali oni koji jedno desetljeće žive ovdje jer im je predstavljala izvor različitih mogućnosti, razvijanja, napretka i općenito dobrog života, što se vidi u njezinoj usmjerenosti ka zapadu, a što opet potvrđuje mišljenja različitih znanstvenika o osebujnoj povijesti Istre koja ju je i dovela do pozicije u kojoj se danas nalazi i kako na nju gleda stanovništvo izvan njezinog teritorija. S druge strane oni koji su se rodili u Istri (prema anketi) smatraju da nije ništa čudno u tome što se različiti ljudi doseljavaju jer im nije teško prihvatiti drugačije, bez obzira na boju kože, rasu, jezik, običaje i sl.

Swot analizom, koju smo izradili prema odgovorima ispitanika, ali i prema osobnom dojmu autora ovoga rada i njegove obitelji, prednost Istre svakako je u njezinoj prirodi i očuvanom okolišu, bogatoj arhitekturi i osebujnoj povijesti, srdačnosti, različitim tradicijama koje obogaćuju kulturu, ali i političkim opcijama koje su pridonijele današnjoj poziciji Istre na karti Europe te nacionalnim manjinama koje se „bore“ za bolji život svojih članova. Kao nedostatke ispitanici, pogotovo autohtoni koji pamte i ona druga (bolja vremena), često ističu uništavanje industrije i nedovoljnu upornost za njezinim pokretanjem i održavanjem, nedostatak entuzijazma za boljom prometnom povezanošću (pogotovo željezničkom),

skupoću namirnica i života, nedovoljnu brigu o kulturnim objektima i materijalnoj baštini, smatraju kako su privilegirani životom na ovom prostoru jer su neki dijelovi zemlje u lošijem položaju, ali za Istru kažu i uvijek može bolje.

Prikazom jedne multikulturalne zemlje poput Kanade i grada Toronta, koji svoju multikulturalnost stavljaju na svoje „vizit“ karte, koji su od multikulturalnosti napravili svoj *brend*, donosimo model kojime bi se i naša regija trebala voditi, pogotovo u vremenima u kojima vladaju netolerancija, nekultura, ali i u vremenima terorizma i nepriznavanju drugih i drugačijih.

Istra je itekako svjesna svojih prednosti, stoga ih nastoji što bolje iskoristiti u promotivne svrhe, organizira različite festivale i manifestacije, što za odrasle, što za djecu, kako bi očuvala svoju multikulturalnost, toleranciju ka drugačijem, ali i kako bi povezala različite identitete, što bi zajednicu još više učvrstilo, nadopunjavalo i razvijalo.

Stoga za kraj možemo potvrditi da je Istra i dan-danas multikulturalna regija koja se svakako zaslužuje staviti na popis nematerijalne kulturne baštine jer za mnoge Istra kao da i nije u Hrvatskoj, barem po nekim pitanjima.

LITERATURA

KNJIGE

- Banovac, B.: *Društvena pripadnost, identitet, teritorij - sociološko istraživanje regionalne pripadnosti u Istri*, Pravni fakultet, Rijeka, 1998.
- Bertoša, M.: *Istra između zbilje i fikcije*, Matica hrvatska (Mala knjižnica Matice hrvatske, Novi niz: kolo I., knjiga 5.), Zagreb, 1993.
- Čaplar, A. i dr.: *Blaga Hrvatske: neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013.
- Dukovski, D.: *Rat i mir istarski: model povijesne prijelomnice 1943.-1955.*, C.A.S.H. Pula, 2001.
- Kalanj, R.: *Argumenti za sociologiju kulture*, Pogovor knjige Franca Crespia *Sociologija kulture*, Politička kultura, Zagreb, 2006.
- Kalapoš, S.: *Rock po istrijanski*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2002.
- Kalčić, M.: *Istra – po mjeri čovjeka*, Udruga StudioLab, Pula, 2016.
- Kivisto, P.: *Multiculturalism in a Global Society*, Blackwell Publishing, 2002.
- Kovačec, A.: *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, ZUM, Pula, 1998.
- Kymlicka, W.: *Liberalizam, zajednica i kultura*, Deltakont, Zagreb 2004.
- Marasović, T., *Kulturna baština*, sv. I., Split, 2001.
- Mesić, M.: *Multikulturalizam, društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Peruško, T., Bertoša, M., Črnja, Z. i ostali: *Knjiga o Istri*, Školska knjiga, Zagreb, 1968.

ČLANCI U ČASOPISIMA

- Banovac, B.: „Etničnost i regionalizam u Istri: povijesni rakurs i suvremeni kontekst“, *Migracijske teme*, 4, 1996., str. 267.- 288.
- Carek, R.: „Nematerijalna kulturna baština – UNESCO i njegova uloga“, *Informatica museologica*, 35, 3-4, 2004, str. 69. – 71.
- Čačić-Kumpes, J.: Politike reguliranja kulturne i etničke različitosti: o pojmovima i njihovoj upotrebi, *Migracijske i etničke teme*, Vol. 20, br. 2 - 3, 2004., str. 143. - 159.

- Heršak, E., Čičak-Chand, R.: „Kanada: multikulturalizam“, *Migracijske i etničke teme*, Vol. 7, No. 1, Zagreb, 1991., str. 13. - 28.
- Hrovatin, M.: „Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No. 36, 2012., str. 125.-126.
- Orlić, O.: „Mnogoznačje istarskog multikulturalizma“, *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 31, Vol. 38, 2008., str. 39. – 59.
- Rihtman-Auguštin, D.: „Zašto i otkad se grozimo Balkana?“, *Erasmus – časopis za kulturu demokracije*, 19, 1997., str. 27. – 35.
- Šošić, T., M.: „Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51., 4/2014., str. 833. – 860.

ČLANCI U ZBORNICIMA

- Boneta, Ž.: „Modernizacija i religioznost u Istri“ u: *Identitet Istre. Ishodišta i perspektive*, ur. Manin, M., Dobrovšak, Lj., Črpić, G., Blagoni, R., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., str. 371. – 390.
- Bertoša, M.: „U znaku plurala. Višebrojni i višeslojni identiteti istarski (kroki ranoga novovjekovlja; XVI – XVIII stoljeća“, u: *Identitet Istre. Ishodišta i perspektive*, ur. M. Manin, Lj. Dobrovšak, G. Črpić i R. Blagoni, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2006., str. 17. – 29.
- Blagoni, R., Poropat Jeletić, N.: „Jezici i višekulturalnost u popisima stanovništva na primjeru Istre kroz prizmu Talijanske nacionalne manjine i romanske jezične otočnosti“, u: *Multikulturalizam i popis stanovništva: etnolingvističke, demografske i političke perspektive*, uredili: Robert Blagoni i Nada Poropat Jeletić, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., str. 151. – 191.
- Dragojević, S.: Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulutralizam, plurikulutralizam: supotstavljeni ili nadopunjujući koncepti, u: *Kultura, etničnost, identitet*, priredila Jadranka Čačić-Kumpes, Institut za migracije i narodnosti, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999., str. 77. – 90.
- Filipi, G.: „Koiné istriana“, u: *Jezici i kulture u doticajima*, Zbornik I. Međunarodnog skupa održanog u Puli, Pula, 14.-15. IV. 1988. = Atti del Imo convegno

internazionale, Pola, 14-15 IV 1988., uredila: Glavinić, Vera, Pula: Pedagoški fakultet u Rijeci, znanstveno nastavna djelatnost Pula, 1989., str. 156. - 160.

- Skledar, N.: „Pojedinaac, kultura, identitet“, u: *Kultura, drugi, žene*, ur. Jasenka Kodrnja, Svenka Savić, Svetlana Slapšak, Institut za društveno istraživanje u Zagrebu, Hrvatsko filozofsko društvo, Plejada, Zagreb, 2010., str. 57. – 73.

INTERNETSKI IZVORI:

- **Butković, Davor:** „Predizborne pozicije HDZ-a i SDP-a“, *Jutarnji list*, 1. rujna 2007.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/predizborne-pozicije-hdz-a-i-sdp-a-3303512>, preuzeto 5. srpnja 2021.

- **4. Festival multikulturalnosti u Puli:**

<https://www.scpu.hr/hr/informator/novosti/999/4-festival-multikulturalnosti-u-puli/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

- **II Dječji festival multikulturalnosti:**

<https://nacionalnemanjine.hr/ii-djecji-festival-multikulturalnosti-u-istri/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

- **III Dječji festival multikulturalnosti:**

<https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/19985/odrzan-3-djecji-festival-multikulturalnosti/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

- **Dino Rađa:**

<https://www.glasistre.hr/istra/dino-rada-jedan-od-najvecih-hrvatskih-kosarkasa-svih-vremena-grad-i-kucu-u-groznjanu-i-kaze-717467>, preuzeto 4. srpnja 2021.

- **Deklaracija o Euroregiji Istri:**

https://www.ids-ddi.com/site_media/media/filer_public/12/da/12da8193-a9fb-4d14-a067-b0f4c42772be/rovinjske_deklaracije.pdf, preuzeto 28. lipnja 2021.

- **Festival multikulturalnosti:**
<https://www.pula.hr/en/news/detail/19086/otvoren-festival-multikulturalnosti/>, preuzeto 5. srpnja 2021.

- **Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama:**
<https://min-kulture.gov.hr/print.aspx?id=19524&url=print> , preuzeto 6. lipnja 2021.
- **Identitet:**
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26909>, preuzeto 28. lipnja 2021.

- **Koliko je Toronto multikulturalan:**
<https://torontoglobal.ca/TG-Blog/March-2019/How-multicultural-is-Toronto-Let-us-count-the-way>, preuzeto 4. srpnja 2021.

- **Kultura:**
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34552>, preuzeto 28. lipnja 2021.

- **Kulturna baština:**
<https://min-kulture.gov.hr/?id=349> , preuzeto 5. lipnja 2021.

- **Nematerijalna kulturna baština:**
<https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-kulturna-bastina-i-procedure-upisa-na-popise/16442> , preuzeto 6. lipnja 2021.

- **O regionalizmu, Programska deklaracija IDS-a:**
https://www.idsddi.com/site_media/media/filer_public/91/a1/91a19e79-37cf-4a2785e7a188463c5571/programska_deklaracija.pdf, preuzeto 28. lipnja 2021.

- **Pierre Elliott Trudeau, u House of Commons, održan govor 8. listopada 1971:**
https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/foundation_gr9/blms/9-1-4g.pdf, preuzeto 4. srpnja 2021.

- **Statut Istarske županije:**
<https://www.istra-istria.hr/hr/dokumenti/statut-istarske-zupanije/>, preuzeto 1. srpnja 2021.
- **UNESCO. Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine:**
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>, preuzeto 6. lipnja 2021.
- **Vijeća i Predstavnic/e nacionalnih manjina:**
<https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-talijansku-nacionalnu-zajednicu-i-druge-etnicke-skupine/vijeca-i-predstavnicie-nacionalnih-manjina/>, preuzeto 28. lipnja 2021.
- **Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change:**
https://www.researchgate.net/publication/26386856_Whither_Europeanization_Concept_Stretching_and_Substantive_Change, preuzeto 13. lipnja 2021.

LITERATURA NA STRANOM JEZIKU:

- Ballinger, P.: *History in Exile: Memory and Identity at the Borders of the Balkans*, Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Brumen, B.: „The State wants it so, and the folk cannot do anything against the state anyway“, *Narodna umjetnost*, 33/2, 1996., str. 139. – 155.
- Castles, S.: „Democracy and Multiculturalism in Western Europe“, *Journal of Area Studies*, Vol 8, 1996., str. 51-76.
- Grant, G.: *Technology and Empire - Perspectives on North America*, Anansi, Toronto, 1969.
- Inglis, C.: „Multiculturalism: New Policy Responses to Diversity“, *Management of Social Transformations (MOST) – UNESCO, Policy Paper – No. 4, 2003.*, str. 1. – 41.
- Jakešova, E., Vavruš, A.: *Kanada*, Obzor, Bratislava, 1986.

- Kelly, P.: „Introducton: Between Culture and Equality“, u Paul Kelly (ed.), *Multiculturalism Reconsidered, Culture and Equality and its Critics*, Polity Press, 2002., str. 1. - 17.
- Kroeber, A., Kluckhohn, C.: *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*, New York: Vintage Books, 1967.
- Laffan, B.: „The Politics of Identity and Political Order in Europe“, *Journal of Common, Market Studies* 34/1, 1996., str. 81. – 102.
- Läufer E., Müller, G.: „Menschen und Lebenswelten: Eine Typologie ihrer Raumbezogenheiten“, u: *Region: Heimaten der individualisierten Gesellschaft Kulturanthropologie – Notizen*, SV, 50, uredili: Heinz Schilling i Beatrice Ploch, Frankfurt am Main, 1995., str. 245. – 275.
- McNaught, N.: *The Penguin History of Canada*, Penguin, London, 1988.
- Milich, K., Peck, M. (eds): *Multiculturalism in Transit, A German-American Exchange*, New York-Oxford, Berghahn Books, 1998.
- Nikočević, L.: „State Culture and the Laboratory of Peoples: Istrian Ethnography during the Austro-Hungarian Monarchy“, *Narodna umjetnost*, 43/1, 2006., str. 41. – 57.
- Perkman, M.: „Cross Border Regions in Europe – significance and drivers of Cross-border cooperation in Europe“, *European Urban and Regional Studies*, 10/2, 2003., str. 153. – 171.
- Ploch, B.: „Die Symbolisierung der eigenen Velt: Das Raumorientierungsmodell als Schlüssel zu den Meantal Maps“, u: *Region: Heimaten der individualisierten Gesellschaft Kulturanthropologie – Notizen*, Sv. 50., uredili: Heinz Schilling i Beatrice Ploch, Frankfurt am Main, 1995., str. 176. – 196.
- Radaelli, M., C.: „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change“, *European Integration online Papers*, 4/8., 2000.,
- Rindler Schjerve, R.: „Regional Minority Language Research in Europe a call for a Change in Perspectives“, *Sociolinguistica*, 20, 2006., str. 105. – 120.
- Sassatelli, M.: „Imagined Europe: The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy“, *European Journal of Social Theory*, 5/4, 2002., str. 435. – 451.
- Taylor, C.: „The Politics of Recognition“, u: Amy Gutmann (ed.), *Multiculturalism, Examining the Politics of Recognition*, Princeton University Press, 1994., str. 25. – 74.

- Tylor, E. B.: „Primitive Culture”, u: Paul Bohannan i Mark Glazer (eds.), *High Points in Anthropology*, New York: Alfred A. Knopf, 1973., str. 63. - 78.
- Young, M., I.: „Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal of Universal Citizenship“, *Ethics*, 99, 1989., str. 250. – 274.

POPIS SLIKA

Slika 1: Prikaz ukupnog broja narodnosti u Istri te udjela u ukupnom broju stanovnika	2
Slika 2: Prikaz vjeroispovijesti u Istri te ukupnog broja vjernika	3
Slika 3: Prikaz fotografije 4. Festivala multikulturalnosti u Puli	5

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNICA: ANA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 29. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

30

2. Spol

Ž

3. Gdje ste rođeni?

Pula

4. Rodno opredjeljenje?

Ž

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

VSS (magistra)

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Zaposlena

7. Koje ste nacionalnosti?

Hrvatica

8. Koliko godina živite u Istri?

30

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

/

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Katolicizam

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

1

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

/

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Identitet bih pojmla ukratko kao poimanje i pozicioniranje sebe kroz iskustvo života što podrazumijeva društvena uvjetovanja, sredinu u kojoj se odrasta, tradiciju, kulturu, naslijeđe, stvara se kroz rast i razvoj pojedinca.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Sjedinjavanje, prihvaćanje, razumijevanje različitih kultura.

15. **Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?**
Naravno i utječu na promjenu kulture.
16. **Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Itekako.**
Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest? Ljepota
17. **Koje su prednosti života u Istri?**
Smatram da su ljudi puno otvoreniji i pristupačniji ako generalno gledamo sliku naše države; prirodne ljepote, more, turizam i ugostiteljstvo što znači posao, miran i staloženiji život.
18. **Koji su nedostaci života u Istri?**
Premalo prilika za razvoj potencijala, neiskorišten potencijal mladih ljudi.
19. **Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?**
Smatram da smo itekako u tom pogledu otvoreniji i da nam ne predstavlja problem prihvatiti ljude koji odabiru Istru za život.
20. **Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?**
Ovisno o kulturama i osobnim iskustvima. Generalno, smatram da strani gosti, Istru vide kao mjesto mira, opuštanja, uživanja u blagodatima prirode, hrane. Doseljenici smatram da vide bolju priliku za život u smislu uređenijih sustava i poslovnih prilika (naglasak na turizmu), mirniji način života (suprotnost velegrada), otvorenost i prihvaćanje ljudi i sredine.
21. **Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?**
Prvenstveno po prirodnim ljepotama, turizmu, štabelim i radnim ljudima, po mom mišljenju.
22. **Thompson u Areni, DA ili NE?**
Osobno ne bih otišla na koncert. Al' smatram da umjetnici, glazbenici, glumci imaju pravo dobiti angažman.
23. **Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?**
Hrvatskim jezikom, razgovornim. Koristim se mnogim engleskim riječima, a zanimljivo je što se i kod starijih ljudi danas znaju čuti engleske "trend" riječi.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Mislim da im se osigurava i prostor i vrijeme, a koliko su građani svjesni manjina i na koji im način prilaze je na individualnoj razini.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Dok ne postane poznato :)

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Smatram da se trudimo da zadržimo i lokalno na razini. Stvar je balansa koji treba održavati. Kako prihvaćamo druge kulture, važno je održati i živjeti i našu.

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Trenutno ne.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Smatram da svugdje mogu biti bolja, još uvijek to nije na razini ravnopravnosti kakva bi trebala biti i postojati.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Nemam problema s time, iako smatram da postoje prioritetnije gradnje i ulaganja od bilokakvih religijskih ustanova.

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Glazbeni instrumenti, folklor, nošnje, hrana i vino specifični za Istru.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Itekako.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Da.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Naravno.

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNICA: ANITA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 29. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

32

2. Spol

Ženski.

3. Gdje ste rođeni?

U Rijeci, živjela sam na Krku.

4. Rodno opredjeljenje?

Heteroseksualna osoba

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

VSS

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Zaposlena.

7. Koje ste nacionalnosti?

Hrvatica

8. Koliko dugo živite u Istri?

Živim gotovo 14 godina.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Nisam članica nikakve manjinske skupine.

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Katolkinja.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

Jesam, religiozna sam, ako me pitate idem li u crkvu, odgovor bi bio rijetko, kad su veći blagdani, dakle po tom pitanju 2.

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Lijevo. Uvjetovano je odgojem koji sam imala i zajednicom kojom sam okružena. Smatram li da je današnja ljevica doista lijeva, a desnica doista ono što kažu da jesu, ne, ne smatram. Mislim da su svojim djelima pokazali da su odstupili od ideologije stranke koju zastupaju. Kad bi se govorilo o tome koje je razdoblje bilo bolje, ono prije (kada još nisam ni bila rođena), gdje su ljudi imali posao, gdje si je svatko mogao priuštiti ljetovanje, gdje su postojala normalna radna vremena, gdje su ljudi vikendima i blagdanima bili kod kuće sa svojom obitelji..., a danas ga pojedinci nazivaju

mračnim ili ovo što danas živimo, kosi se sa svime što je prije nabrojano... zasigurno bih se opredijelila za ovo prvo, stoga je odgovor pozicija lijevo.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Ukupnost svih mojih uvjerenja, navika, utjecaja okoline, vlastitih izbora, „pogrešaka i pogodaka“. Ono u čemu se još uvijek tražim.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Ukupnost različitih kultura na jednome području.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Moderni trendovi svakako utječu na moj život i na moju svakodnevicu, no s druge strane moj je vlastiti izbor hoću li ih prihvatiti u potpunosti ili ću ih prilagoditi svome načinu života. Mislim da svaki trend za sobom donosi nešto novo, drugačije ili nas tjera da se, njegovim (ne)prihvatanjem sami preispitamo te ustanovimo na kojoj se poziciji nalazimo.

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li po tom pitanju drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest _____?

U Istri se svakako dobro osjećam. Istrijane karakterizira otvorenost, toplina i prihvaćanje, stoga mogu reći da je multikulturalna sredina jer im nije teško prihvatiti nešto drugačije, što možda ostatku zemlje jest, pogotovo nama otočanima, mi smo puno rezerviraniji pa čak i nepovjerljiviji. Sjećam se kad sam upisivala fakultet profesori su bili oduševljeni mjestom odakle dolazim, bili su jako sretni što sam izabrala Istru (Pulu za studij), moglo bi se reći da su bili počašćeni, moram priznati da to nisam nigdje drugdje doživjela. Mislim da oni nemaju problema s drugim vjeroispovijestima pa zar nije u novinama izašlo da se gradi Islamski centar?! Isto tako nemaju nikakvog problema s drugim jezicima, kad su i sami dvojezični. Sve nacionalnosti su dobrodošle, sve dok se i njih poštuje, što je po meni sasvim u redu.

Prva asocijacija na Istru... hmm... ne znam, možda Arena (smijeh), Alen Vitasović i Gustafi...

17. Koje su prednosti života u Istri?

Svi ti daju priliku da se iskažeš. Nitko te ne podcjenjuje, nitko te ne pita prvo odakle si došao, već koliko si sposoban i nije im teško niti ispod časti prihvatiti tuđe ideje, različita mišljenja. Istrijani su jako radišni, puno su „napredniji“ u poslovnom smislu od ostatka zemlje, pretpostavljam da je to zbog usmjerenosti ka Italiji. Ima puno manje kiše nego riječko područje (smijeh) i puno manje bure.

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Skupoća. Namirnice, stanarina, režije... skuplje su u odnosu na druge dijelove zemlje. Loša prometna povezivost, željeznica je u jako lošem stanju, ponekad imaš osjećaj da te je ostatak države zaboravio i da im nisi bitan.

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Mislim da Istri za sad ide jako dobro. Mislim da se ne treba previše forsirati u isticanju svoje multikulturalnosti jer to nije nešto što treba biti napisano velikim slovima na plakatima niti objavljeno na društvenim mrežama. Istra je oduvijek bila multikulturalna i to zahvaljujući ljudima koji su odgojeni da ne mrze drugačije, već da daju priliku svakome da se iskaže i pridonosi njihovoj zajednici/regiji.

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Da na Istru gledaju negativno ne bi ju nikad željeli posjetiti, niti živjeti u njoj. Mislim da se doseljenicima Istra ponekad čini kao „obećana zemlja“, nešto kao što je u prošlosti raznim ljudima Amerika predstavljala isto.

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Mislim da je poznata po Brionima, gastronomiji, maslinovom ulju svakako, Areni, bogatoj povijesti, Titovim bunkerima, vojsci koja je tamo obitavala, talijanskome jeziku – ne zove ih ostatak zemlje Vonabi Talijanima (mislim da je to napisao iz zavisti i ljubomore). Možda najviše po opuštenosti, dobrom poslovanju što se turzima tiče, novim idejama i sl.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Zeznuto pitanje... Arena nije privatno vlasništvo, stoga bi trebala biti dostupna svima. To bi bio kao neki diplomatski odgovor. Osobno, Thompson ima par jako lijepih pjesama poput Dida i ja, Vjetre s Dinare..., ali puno puno više onih koji pozivaju na mržnju, iskripljavanje povijesti, svrstavanje na „pravednu“ desnu stranu, pokušavanje nametanja i prizivanja nečega čega smo se u povijesti sramili i nečega što je bilo

osuđivano, stoga u tom kontekstu nisam za njegov nastup u Areni jer znam da Istra nije takvog mišljenja i ne drži do takvih vrijednosti, ako se to uopće može nazvati vrijednostima?!

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

S roditeljima i užom obitelji govorim domaći, čakavicom. Sa suprugom kombiniram domaću (svoju čakavicu) i njegovu čakavicu s talijanizmima. S prijateljima govorim standardnim jezikom kao i u drugim situacijama koje to zahtijevaju od mene.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Pozdravljam to! Očuvanje svoje prošlosti i identiteta svakoj osobi je važno neovisno je li većina ili manjina, stoga svakako „navijam“ za nezaborav.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Bojim se zmija, tako da odlazak u šumu mi radi veliku nelagodu (smijeh). Nije mi ugodno ići „u nepoznato“, ali opet predstavlja mi neku vrstu ushićenja i istraživanja.

26. Gubi li se „lokalno“ pred najездом „multikulturalizma“?

Ponekad mi se čini da bi različitost trebalo dozirati jer se gube neke vrijednosti koje smo stjecali godinama, desetljećima pa čak i stoljećima. Ali opet kad se uzme u obzir da sve ono što smo stvarali je utjecaj nekoga ili nečeg drugog, tuđeg... nije nešto čega bi se trebalo bojati. Kao i s navikama, ostaju one koje nam služe, a one koje ne služe mijenjamo ih i prihvaćamo neke nove... tako i s različitim kulturama, običajima, vrijednostima, ako nam nešto služi zašto to ne prihvatiti, ali isto tako i zadržati ono što već imamo, a pokazalo se da nam od pamtivijeka služi.

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Za sad još uvijek ne vidim. Mislim da još nismo dovoljno „zanimljivo“ područje za takvo nešto.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Nisam stekla dojam da različite kulture utječu na prava žena u Istri, mislim da je to pitanje cijeloga svijeta. Osobno ovdje nisam uočila bilo kakvu negativu po pitanjima prava žena. Otvaranje novim kulturama ili religijama ne bi trebalo raditi na štetu prava žena, mislim da bi ju različitost trebalo obogatiti, ako ne i promovirati.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Ako postoji potreba za tim, zašto ne?!

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Talijanski jezik, odnosno višejezičnost do koje oni zaista drže i cijene. Nakon toga glazba, stvaranje na čakavici, potom razni običaji...

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Mislim da polako Istra ide u tom smjeru da postane naplativa, svaki šold u blagajni je dobrodošao.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Zašto ne bi bilo moguće?!

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Svakako!

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNIK: FRANKO

DATUM ISTRAŽIVANJA: 12. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

83

2. Spol

M

3. Gdje ste rođeni?

Na otoku Krku

4. Rodno opredjeljenje?

Ča je to? - (nakon objašnjenja odgovor je bio heteroseksualan)

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

Srednja škola

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Penzioner

7. Koje ste nacionalnosti?

Istrijan

8. Koliko dugo živite u Istri?

Od 1954. ča ja znan, računaj... 67 let.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Pasivan

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Katolik

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

4

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Centar

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Ono kako nas vide furešti i kako se mi vidimo u špegalj

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

A više kultura na jednomu mistu i onda se zmišaju tako da jedna drugu obogaćuje

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Ne pak

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest? mir za tilo i dušu

17. Koje su prednosti života u Istri?

Ča nan je sve blizu

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Aj vero hi ni

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Više bi rabilo te tolerancije, da si ljudi pomažu anke ko su drugih kultura i vjera

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Da smo jušti i da je tu jedan mali raj na zemlji

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Po prirodi ma anke i po muzinkantima, po hrani

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Ki je ti? (nakon objašnjenja odgovor je bio NE)

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Ma na našem dijalektu

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Vajk more bolje ma anke i gore!

25. Bojite li se nepoznatoga?

Bojim se onih ki dolaze kako gospodari i ki ne poštuju naše

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Malo da.

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

A štorija nas uči da su „komedije“ moguće svuda pa anke i kod nas tu u Istri

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Mislim da utječu. Na drugo pitanje ispitanik je odgovorio da ne zna što bi odgovorio.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Grade svi pa ča fali ko grade i oni

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Ples i glazba

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Nego ča da je

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Je

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Anke i praunucima i onima ki dolaze pokle njih!

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNIK: JAKŠA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 15. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina? Godine starosti?

30 godina.

2. Spol

Muškarac.

3. Gdje ste rođeni?

Zagreb.

4. Rodno opredjeljenje?

Protivim se podijeli.

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

VSS

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Zaposlen.

7. Koje ste nacionalnosti?

Trenutno Hrvat.

8. Koliko godina živite u Istri?

11 godina.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Pasivni član mađarske nacionalne manjine.

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Ateist.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

5

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Ništa od navedenog, ja sam socialist.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Skupina činjenica koje služe da se jedna osoba razlikuje od druge, a istodobno spaja više osoba istih interesa u određenu skupinu. Identitet je paradoks.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Prihvatanje drugih ljudi.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Svakako je sve povezano, no s velikim protokom informacija dolazi konstantna izmjena istih, stoga se stvara distanca između novih informacija i njihovog subjekta.

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest? Vlaga

Multikulturalna je sredina, ali nije iznimka u RH.

17. Koje su prednosti života u Istri?

Živim samostalno, bez potpore obitelji i pokušavam stvoriti vlastiti život.

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Hrvatska. Da elaboriram, turizam i potpuna devastacija ostalih grana privrede.

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Trebalo bi početi od kućnog odgoja, svaki daljnji pokušaj širenja multikulturalnosti neće imati efekta zbog averzije prema nečemu što je godinama prije bilo usađeno te prisilnim pokušajem širenja iste može stvoriti negativne osjećaje, a time i suprotni efekt, tj. širenje mržnje prema drugima.

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Povratnici i doseljenici često znaju biti iznenađeni određenim stvarima, nakon čega slijedi replika kako tamo (mjesto iz kojeg potječu) nije tako (stvari se rade na drugačiji način zbog političkih razlika između dvije zemlje) ili oni koji potječu iz iste zemlje, što je u ovom slučaju RH, imaju mišljenje kako su oni najvrijedniji (napustili su vlastitu regiju zbog nižih primanja pa time smatraju kako trebaju biti više plaćeni) te kako su Istrijani bezobrazni te su očekivali kako će ih se ovdje odmah prihvatiti (naravno ti subjekti nemaju namjeru upoznati kulturu područja kojeg su naselili, a povijesni događaji koji su prethodili njihovom dolasku zaboravljeni su zahvaljujući RH).

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Po određenih sortama vina, tartufima te određenim turističkim atrakcijama poput Rovinja, Huma i Pule te Muzilu ako se razgovara sa starijim osobama s područja SFRJ. Prepoznatljivost u vlastitoj republici svela se na broj noćenja i posjeta, te par ljudi koji su napravili vlastitu proizvodnju maslinovog ulja, vina, gaziranog

bezalkoholnog pića kojeg ne izvoze iz Istre ili tvornica koje još uvijek opstaju blizu centralne Istre.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Hiti par lavova da gledamo gladijatorske igre.

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Nestandardnim hrvatskim jezikom.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Forsira se talijanska manjina, a siguran sam da postoje i druge manjine. Albanska se zajednica širi obalnim dijelom Istre, no otvaranje slikarske izložbe u SKUC-u stvorilo je nelagodnu situaciju na ulici, a da ne govorimo o tome kako ne postoji saznanje da u Istri ima i Mađara.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Da, patim od talasofobije koja je prouzročena činjenicom da ne znam što je ispod mene kad ne dotičem dno mora. Ako je pitanje vezano za ljude i njihova opredjeljenja, ne nemam konkretan strah od ideologija ili opredijeljenih ljudi.

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Ne, radi se o pleonazmu. Multikulturalizam nije amalgam lokalnog, već je dio njega. Skupinu mladih ljudi/djece sastavljenih od osoba različitih vjera ili nacionalnosti ne spaja njihova svijest o drugim kulturama već neki zajednički interes (serveri za računalne igre, bavljenje sportom). Oni sebe percipiraju kao skupinu, kao nešto što je lokalno te sadrži vlastitu kulturu, a tek kasnije tijekom odrastanja, zaposlenja i najčešće pod pritiskom roditelja javlja se potreba za izražavanjem i promicanjem vlastite kulture te biranje društva koje je multikulturalno po tome što se određena skupina drži vlastite grupe te ne prihvaća ljude druge skupine, jer ne pripadaju XY nacionalnosti ili vjeri. Drugim riječima, osobe koje su sebe percipirale kao dio lokalne skupine (Istrijan, Labinjon, osoba iz Šijane) može postati dio multikulturalne zajednice, ali ta će zajednica postati dio lokalnog identiteta (pripadnik nacionalne manjine može biti isto Istrijan, Labinjon, osoba s Montezara).

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Teroristi nemaju interesa na području koje je već uništeno lošim političkim odlukama.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Prava svakog čovjeka, bez obzira na spol, zajamčena su međunarodnim ljudskim pravom. Odnos pojedinaca prema suprotnom spolu uzrok je lošeg odgoja a ne pripadnosti određenoj kulturi.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Kao i svega što se gradi, a nikada neću koristit, moje mišljenje ovisi o tome tko financira taj projekt.

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Svako selo ima svoje običaje i tradiciju koju ne mogu prepričati ili reći što je značajno. U Vidulinima je bio običaj da se povodom crkvenih obreda sviraju roženice i onda pomole tri molitve određenim redosljedom. Novi svećenik je odlučio kako je to bogohulje, zabranio im sviranje roženica i priznao je samo Zdravo Marija i Oče Naš. Radilo se o pogrebu sestre koja je cijeli svoj život radila kao časna u toj kapeli, što je naslijedila od ujaka, koji je od svog ujaka i tako u par koljena jer je uvijek netko u obitelji bio svećenik ili časna te su održavali tu obiteljsku kapelu. Svećenik je bio protjeran i kapelu su zatvorili, multikulturalno je u ovom slučaju zakazalo, zato je lokalno stalna konstanta.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

U talijanskoj školi prof. primaju veće plaće zbog sufinanciranja Italije. Tako da je isplativa, a netko ih je morao platiti, ergo naplativa je.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Ne bih znao odgovor na to pitanje.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Ne mogu odgovoriti na to pitanje jer nemam vlastitu djecu, niti posvojenu djecu.

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNICA: JELISAVETA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 10. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina? Godine starosti?

19 godina.

2. Spol

Ženski.

3. Gdje ste rođeni?

Labin.

4. Rodno opredjeljenje?

Lezbijka.

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

SSS Završena gimnazija

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Studentica i sezonac.

7. Koje ste nacionalnosti?

Istrijanka.

8. Koliko godina živite u Istri?

Cijeli život.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Nisam, ali podržavam kako god i kad god mogu rad LGBT udruga

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Pravoslavne.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

3

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Anarhist.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Pripadati jednoj skupini, prepoznatljivoj skupini po kojoj će vas mjeriti i odmjeravati doma ili vani. Recimo Hrvate vole identificirati kao nasilne navijače, desničare, ultrareligiozne i pomalo zatucane. Ja vjerujem da istina nije baš daleko od toga jer nas vijesti svakoga dana upravo o tome i izvještavaju, mržnja prema drugima i drugačijima, korupcija i neosjetljivost prema nepravdama iako ima i svijetlih točaka ponekad. Ja se izjašnjavam kao Istrijanka jer je u Istri situacija malo drugačija, nego u ostatku Hrvatske pogotovo ako si pripadnik LGBT

zajednice, a vidjeli smo kako u nekim krajevima Lijepe naše prolaze „drugačiji“..., kamenovanjem kao u srednjem vijeku!

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

A trebalo bi biti nešto dobro, lijepo, trebalo bi biti sjecište različitih kultura i polazište tolerancije, empatije i morala, ali to je samo izgleda na papiru. U stvarnom svijetu obično je to izvor različitih sukoba vezanih za vjerska i politička uvjerenja to je izlika za nemoral i sebičnost. Umjesto da surađuju i uče jedne od drugih, kulture teže dominaciji jedne nad drugima.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Da bar! Pa ovdje kod nas u Labinu sve je kao 1980. Da bar ima više te „globalizacije“ pa da se i mi uključimo u 2021.

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest? Trst, shopping ☺

Ma multikulturalnija je od nekih dijelova Hrvatske, recimo Dalmacije i Like, možda Slavonije, ali sigurno nije na razini nekih gradova poput Berlina ili, Amsterdama i sl..

17. Koje su prednosti života u Istri?

A tko to kaže da ima prednosti? Pa Istrijani masovno odlaze u Irsku, Njemačku, ništa manje od Slavonaca, Ličana ili Zagrepčana itd. Da je ovdje ok ljudi bi ostajali i uživali u suncu i moru!

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Poluotok smo, a ponekad se ponašamo kao otok. Rezniranost....

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Pa možda bi ti naši političari trebali otputovati o svom trošku u neke multikulturalne zemlje/gradove i boraviti tamo neko vrijeme, učiti od ljudi koji su pokušali i uspjeli u traženju kulturnog balansa, a da pritom nisu izgubili onaj svoj pečat, svoje „JA“. Ima takvih krajeva, ima takvih zajednica, društva ali imam osjećaj da smo mi preponosni na naše „dide i babe“ na naš „kamen“ da bi shvatili da idemo u krivom smjeru i bi danas možda naše dide i babe krenuli u drugom smjeru, boljem smjeru. Da bi voljeli za nas više smijeha, bolje plaćenih poslova, svakako tolerantnije društvo, a ne da se ja sa 19 godina bavim ustašama i partizanima koje sam „by the way“ vidjela samo na slikama!

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Mogla bih reći da na nas gledaju kao na vrijedne i dobre ljude, dobre domaćine, ali neću! Ono što ja mislim je da na nas gledaju kao na nižu kastu, na ljude koji nemaju puno i kojim se može uzeti i to malo što im je ostalo, poput djedovine, zemlje, kuća na selu, stanu u gradu...za nekoliko eura, franaka! Svjedoci smo pustošenja naših sela i gradova..., zimi više u mojem susjedstvu nema nikoga..., samo prazni bazeni i prazne kuće za unajmljivanje koje su nekada bile ispunjene smijehom ali i vikom mojih susjeda, a sada je na njima samo oznaka sobe i nekoliko zvjezdica!

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

- Po IDS u i po Brijunima. Po Gustafima, Alenu Vitasoviću.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Iskonski sam pobornik sloboda izražavanja i djelovanja, ali on predstavlja jednu lošu, jako lošu Hrvatsku u kojoj su mržnja i netolerancija u prvim redovima..., ali toga nažalost ima i izvan Hrvatske, nije to samo problem Thompsona i Pule. Meni je ok da on djeluje i pjeva te svoje primitivne pjesme, ali ne u Areni! Po meni je Arena simbol otpora prema takvima i takvome *No pasaran!*

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Ponekad imam osjećaj da pričam turski jer me većina ne razumije (šalim se). Kod kuće pričamo na čakavici, na poslu, ali i u školi na standardnom hrvatskom, a s prijateljima na čakavici i ponekad talijanski.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Ma manjina ima, ali nažalost ima „većih“ manjina i „manjih“ manjina. Talijanska je u Istri jako zastupljena i prepoznatljiva dok su druge nekako u sjeni, ali za to ne možemo kriviti Italiju koja se brine za svoju manjinu već nebrigu drugih država za svoje ljude koji žive i rade ovdje u Istri. Ja bih voljela puno više festivala srpske ili crnogorske kulture, albanske ili bosanske, slovenske ili možda češke i sl.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Bojim se ljudi koji se ne boje jer to nisu više ljudi već roboti! Bojim se nasilnih povika, bojim se bačenog kamena u masu koja traži svoja ljudska prava, bojim se

oduzimanja prava na pobačaj, bojim se „nutelle“ koja nije ista za Hrvatsku kao i za Njemačku.... bojim se!

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Ma lokalno će uvijek biti lokalno jer će i onaj Kanađanin, kao i onaj Australac, nakon nekog vremena postati „lokalac“....

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Nažalost da, tome se više ne može pobjeći.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

O da. Pa to i ptice na granama već znaju. Probajte vi jednoj ženi muslimanske vjere objasniti vaše zapadnjačke „slobode“ kao žena i dolazite do zida..., ali možda otvaranjem novim kulturama uđe i nešto svjetlosti pa se i naše žene osvijeste i shvate da mogu puno više, poslovno!

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

- A zašto ne... pa bilo bi super i budistički hram u Labinu!

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Pa tu kucate na prava vrata... nema prepoznatljivije od naše cakavice! Razvili smo dijalekt koji je prepoznatljiv u cijeloj Istri i šire, a shvatljiv samo nama na Labinštini (ok možda i u Vijetnamu... he he).

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Sve danas ima svoju cijenu pa tako i kultura, odnosno multikultura. 9,99 kn na akciji!

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Iako još nismo na tom stupnju na kojemu su neki drugi, negdje drugdje.... trebalo bi... kao primjer, kao neka oaza kulture u pustinji netolerancije i nekulture.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Nemam pojma, odgovorila bih da „da“, ali ne znam da li će nama lezbijkama uopće ikada biti dozvoljena i dana neka ljudska prava pa da i ja mogu svoju djecu učiti da je Istra drugačija, naprednija, multikulturalnija!

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNICA: MERISA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 10. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

26.

2. Spol

Ženski.

3. Gdje ste rođeni?

U Puli.

4. Rodno opredjeljenje?

Heteroseksualna osoba.

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

SSS

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Zaposlena.

7. Koje ste nacionalnosti?

Bošnjakinja.

8. Koliko dugo živite u Istri?

Od kad znam za sebe.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Pasivan član bošnjačke nacionalne manjine.

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Islamske.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

Dosta sam religiozna, 5.

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Možda bih se više odlučila za desno. Nekako mi se više sviđa njihov rad i ono za što se zalažu.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Ono što jesam, ono što su me učili, moj odgoj, jezik, kultura, običaj, način življenja.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Kad na jednom prostoru zajedno živi više različitih kultura.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Utječu. Drugačije je sad kad imaš internet i možeš se lakše čuti s rodbinom koja je daleko, kad nešto ne znaš ne moraš tražiti u knjigama, samo to sve ukucaš na internet i sve ti dođe, bez problema. Roditelji se često ljute na mene i moju braću i sestre jer kažu da gubimo sve ono što nas je Allah učio, da nam se kultura i svi običaji polako gube jer smo postali lijeni i previše se pravimo pametni... kažu da smo postali prkosni i zaboravili biti ponizni.

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li po tom pitanju drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest? More

Pa u Istri živi puno različitih kultura, različitih običaja, pa i jezika. Ako malo bolje pogledaš ima puno Albanaca, ima i nas Bošnjaka, ima Srba (još iz doba Jugoslavije), ima i Čeha... Ovdje je svatko dobrodošao, zapravo se ne osjećaš drugačije nego kao Istrijan jer te prihvate takvoga. Oni trdi Itrijani... oni pričaju na talijanski pa znaš s kim razgovaraš, ali nisu neugodni, nego drže do tog svog kako bih rekla... do svog jezika i kulture, kao što mi doma držimo do svojeg. Nitko te tu ne dira niti te vrijeđa..., nema razloga za to. Njima je sve ok.

17. Koje su prednosti života u Istri?

Pa imaš more, sunce, lijep krajolik, nitko te ne gnjavi...

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Dosta se ljudi seli iz Istre pa iz cijele zemlje zbog toga što ne mogu dobiti posao u struci za koju su se školovali, željeli bi više toga da mogu normalno živjeti i prehranjivati svoju obitelj. Možda bi se na tome trebalo poraditi... ne znam..., to bi bio neki nedostatak.

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Dobro je ovako. Možda da se više djecu uči u školi o različitim vjerama, različitim običajima da imaju više znanja o tome pa da se ne rugaju jedni drugima oko onoga što ne kuže.

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Pa na Istru se gleda jako dobro, svi koji dolaze tu žele mjesto gdje se ne moraju bojati tko će ih krivo pogledati ili ako će im netko nešto ružno dobaciti. Veći je problem u tim strancima koji su ponekad bahati pa misle da im sve pripada i da im sve moramo

dati jer oni kod nas troše svoje novce. Više su oni ti koji ne paze kako se ponašaju nego mi koji živimo tu.

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Istra ima dugu povijest, puno starih građevina i tih znamenitosti. Ima i tu talijansku manjinu koja je najviše poznata okolo i to puno njih čudi zašto vole talijanski jezik kad su ih toliko godina maltretirali. Ali opet puno se ljudi doseljava ovdje jer im je lijepo.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Čini mi se kao ok lik, zašto ne?!

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Pa govorim bosankim i hrvatskim, a zapravo meni to sve isto.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Pa neke se manjine više trude, neke manje. Talijanska manjina se najviše trudi, ali nisu ni druge loše. Ja sam tamo na papiru kao i moji, ali imamo puno posla da bi se još sad i time bavili. Ali nije loše da postoje, neki put dobro dođu za probleme koje imamo ili kad ne znamo gdje što pitati.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Ne znam, mislim da ne.

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Meni se čini da se možda malo gubi. Ali mislim da se to gubi kod svih, ne samo zbog multikulturalizma, nego i zbog te moderne tehnologije. Ljudima je sve manje stalo do njihovog, nekako im je to postalo dosadno i htjeli bi nešto novo..., a onda se žale da im drugi uzimaju njihovo i da su se pogubili...

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Terorizma se bojim, pogotovo kad netko spomene teroriste odmah svi gledaju u nas muslimane jer kao mi smo svi teroristi i svi smo zatučani da želimo uništiti cijeli svijet. A nismo, i mi se isto tako bojimo tih radikala koji ispiru mozgove drugih ljudi. Nije me strah za Istru, još uvijek. Tu je još dobro.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Naša kultura i vjera ima određen stav prema ženama i koja je njihova zadaća u društvu, samo se ne shvaća da smo mi s time zadovoljne i ne gledamo na to strašno kako drugi ljudi gledaju... pogotovo kod oblačenja..., imamo ta svoja pravila po kojima živimo i nije nam loše. Svatko ima pravo na svoj izbor. Mislim da različite kulture mogu kod neke žene napraviti to da ona počne razmišljati drugačije i da joj to pomogne da joj bude bolje u životu, a neke se mogu samo još više pogubiti... tako da... ne znam, za nekoga će biti bolja, za nekoga baš i ne.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Jako nam je drago zbog toga što se otvara centar. Drago nam je da su nas ljudi toliko prihvatili da nam žele još ugodniji život ovdje.

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Glazba... Gustafi, Alen Vitasović, po onim sopilama i onom nečem napuhanom od neke životinje što im ide ispod ruke (smijeh)..., mislim da svi Istru po tome prepoznaju.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Pa je. Kad Istru prepoznaš po svemu što smo prije pričali onda nema druge nego da to naplatiš kao što to radi i ostatak svijeta. Sve ima svoju cijenu.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Ne znam ništa o tome. Možda se i može.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Da.

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNIK: MIRKO

DATUM ISTRAŽIVANJA: 8. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

45

2. Spol

M

3. Gdje ste rođeni?

Rovinj.

4. Rodno opredjeljenje?

Normalan. Ma ja ne razumijem sve te druge, gej i te. Ja sam oženjen već 20 godina .

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

Srednja škola za kuhara.

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Radim u jednom restoranu, ali zbog te korone sam radio svašta jer je restoran bio zatvoren.

7. Koje ste nacionalnosti?

Hrvat.

8. Koliko godina živite u Istri?

Cijeli život!

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Nisam.

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Katolik.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

5.

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Desno.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Kada mi Hrvati idemo po svijetu i onda nas stranci prepoznaju. Znaju nas po ljepotama naše zemlje, nogometu, Nikoli Tesli, ali i Domovinskom ratu.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Kada se kulture pomiješaju.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Da. Prije je bilo sve sporije a danas sa tom globalizacijom svijet je puno brži, svijet je selo. Meni se to ne sviđa. Čovjek se otuđuje od svoje male zajednice s tim internetom i kompjutorima.

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest _____?

Ma Istra je stvarno dobar primjer, ali ima i u ostalim dijelovima Lijepe naše dobrih primjera. Recimo Zagreb, Rijeka..., ma di ima puno ljudi ima i kultura.

17. Koje su prednosti života u Istri?

More, turizam, financijski bolje stojimo od nekih drugih krajeva u Hrvatskoj, ali to je zbog toga jer nas rat nije dirao direktno.

18. Koji su nedostaci života u Istri?

Malo smo izolirani prometno, moglo bi to puno bolje, recimo željeznica je nešto što nam u 21. stoljeću fali i avio prijevoz na višoj razini.

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Nije potrebno.

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Gledaju na nas kao radišne ljude i jako dobre domaćine, sposobne za sve i svašta.

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Po svojoj dvojezičnosti kada govorimo o Hrvatskoj, a po vinu, hrani, maslinovom ulju i opuštenom životu kada govorimo o tome kako nas prepoznaju stranci.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Naravno! (na ovo je pitanje ispitanik odgovorio pomalo ljutito) Thompson je domoljub i jako dobar glazbenik, a Arena nije privatna već je to javno dobro za svakoga!

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Na našem, hrvatskom jeziku.

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Mislim da imaju dovoljno prava, a možda ponekad i previše. Pogledajte samo što rade na svim izborima za sabor i to...., sjede i dobivaju plaću, a bira ih par ljudi. Manjina treba biti, ali treba se znati da one ne mogu vladati većinom i upravljati voljom većine građana.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Ne bojim se ničega.

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Da. Ja sam rođen tu i vidim kako se stvari mijenjaju, a pogotovo zadnjih par godina. Ljudi prodaju djedovinu za par eura i onda više nema poznatih lica u susjedstvu već neki stranci, druge boje kože i tako...

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Ma nas nije pokorio rat devedesetih pa neće ni to.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Ma žene su uvijek imale prava kod nas u Hrvatskoj, Istri i žena je za nas svetinja.

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Mislim da nam to nije potrebno. Neka oni grade drugdje, a naša vjera mora biti uvijek najzastupljenija...

30. Kad govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Batana možda...., gradnja batane... čitao sam da je zaštićena.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Ma i da i ne. Mislim da je naplativo danas sve ako je dobro reklamirano pa tako i to. Mislim da treba više gurati naš hrvatski identitet, a multikulturalnost može kao dodatak.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Ne. Onda bi trebalo uvrstiti i neke druge dijelove Hrvatske.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Naravno!

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNICA: NINA

DATUM ISTRAŽIVANJA: 15. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

32

2. Spol

ž

3. Gdje ste rođeni?

Pula

4. Rodno opredjeljenje?

Ž

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

Dvostruka magistra struke.

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Nezaposlena.

7. Koje ste nacionalnosti?

Hrvatske.

8. Koliko godina živite u Istri?

30-ak.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)? _____

10. Koje ste vjeroispovijesti?

(paganizam)

11. Jeste li religiozni i koliko?

Od 1 do 5. 1

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Centar, premda bježim od politike.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Ono što me čini pojedinkom unutar skupine.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Tolerancija i raznovrsnost.

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

U nekoj mjeri, da.

16. **Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest?** Predivna priroda, bogata baština i ograničeni mentalitet.
17. **Koje su prednosti života u Istri?**
More, sezonalnost posla...
18. **Koji su nedostaci života u Istri?**
Sezonalnost posla, skupoća hrane, režija, nekretnina...
19. **Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?**
Dovoljno je i ovo.
20. **Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?**
Ovisi na koga naiđu, mišljenja i iskustva su različita.
21. **Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?**
Po osebujnoj i bogatoj ostavštini...
22. **Thompson u Areni, DA ili NE?**
NE, NE i NE!!
23. **Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?**
S obitelji – španjolski i hrvatski, izvan obitelji – hrvatski, ali ne nužno i standardni.
24. **Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?**
Mislim da imaju dovoljno slobode i prava.
25. **Bojite li se nepoznatoga?**
Ovisi na što se odnosi pitanje. Bojim se nepoznatih etnita.
26. **Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?**
U nekoj mjeri, da. Zato treba poraditi na tome i očuvati ono što se očuvati može.
27. **U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?**
Još uvijek ne.

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Naravno. Ne treba komentirati one religije u kojima žene na +50 hodaju zamotane od glave do pete, ne mogu ići na ginekološki pregled, prisiljene su udati se u 14-oj godini itd...

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?
Bespotrebno. Ima važnijih i hitnijih investicija.

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Legende kao dio usmene književnosti, nošnja, glazba i naravno – gastronomija.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Uvijek je bila i bit će.

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Moguće je, ali ne vidim svrhu.

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Dok je ovakva situacija s nezaposlenošću u Istri i dok se očekuje „bonamenat“, ne bih preporučila ni neprijatelju, kamoli tek djeci. Ukoliko bi se to promijenilo, onda bismo mogli razmisliti...

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNIK: SLOBODAN

DATUM ISTRAŽIVANJA: 10. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

65 godina.

2. Spol

Muški.

3. Gdje ste rođeni?

Zemun.

4. Rodno opredjeljenje?

Aj ne pitaj gluposti.

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

NKV

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

U penziji službeno, ali nema se para za život pa radim i dalje kad se nešto ponudi.

7. Koje ste nacionalnosti?

Istarski Srbin.

8. Koliko godina živite u Istri?

Došo sam ovde sa 18 godina i osto.

9. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Ne.

10. Koje ste vjeroispovijesti?

Pravoslavac.

11. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

2, slavim sve Božice... bitno da se fešta (smijeh)!

12. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Levo, nikad desno.

13. Što po Vama znači pojam identitet?

Pa moraš imati svoje je de god da ideš i da te znaju šta si i čiji si.

14. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

Ma to se danas nešta spominje i laprda kao da je novi auto na cesti, a to smo mi uvek imali u Istri. Pa mene su primili kao da sam tu rođen od prvog dana, nisam se osećao kao drugačiji, bio sam samo Slobodan!

15. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Ma normalno da da. Osećam to svaki dan, u banci u dućanu... pa sve smo prodali... Kada uđeš u banku gleda te neka sretna familija na slici, a ispod piše nešto na nemačkom ili engleskom, u dućanima sve nešto lajt i sve nešto slim, a nema više domaćih jogurta, mleka, masnoće... sve je nešto otišlo u lajt....

16. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest?

Antifašizam, socijalizam, bratstvo.

Ovde je sve bolje, ljudi još uvek imaju volje da pomažu drugima i da puste druge da žive u miru. Kad pasan Učku sve je lepše!

17. Koje su prednosti života u Istri?

Ma ima ih sto.

18. Koji su nedostaci života u Istri?

- Deca zaboravljaju šta smo morali da prođemo da bi oni danas na sve stavljali samo cenu ... samo da se proda i kupi novi auto, novi kompjuter i te gluposti.

19. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

Ma šta da radi, ko da radi? Pa sve je bilo napravljeno... Šta bi vi sada izmišljali toplu vodu ...lepo je bilo i pre 30 godina .. u mraku, a sad ste vi nešto pametni i upalili svetlo!

20. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Ma gledaju oni na nas ko mačak u jetricu! Pa nema bre lepšeg od naše Istre!

21. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Po kasarnama smo bili poznati u Jugoslaviji, nema ko nije znao za Muzil i Katarinu. Danas nas znaju po maslinovom ulju i propalom Uljaniku.

22. Thompson u Areni, DA ili NE?

Ma dao bi ja njemu da peva na jednom lepom splavu na Adi, da zaradi čovek pošteno....

23. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Srpsko hrvatski (smijeh). Po istrijanski sa malo našega. (čitaj srpskoga).

24. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Ma meni nekako sve te manjine izgledaju kao neke političke lutkice sa kojima se ovi veliki igraju kada i kako im zatreba. Nije se jedanput desilo da se određene manjine odreknu svojih prava i svojih „programa“ kako bi njihove ušli u sabor ili ostali na funkcijama. Takve manjine ne trebamo i zato ljudi ne veruju u manjine. Jedina manjina ovde u Istri šta nešto radi je ova talijanska, a ostale su sve nekako na margini, jedva da čuješ da postoje.

25. Bojite li se nepoznatoga?

Bojim se ljudi u odelima sa dobrim namerama... oni će da te izveslaju!

26. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Nego šta nego se gubi! Pa pogledaj samo kuhinju po Istri, danas pola recepata se izgubilo, po selima svi nešto spremaju i pripremaju po nekim svetskim standardima, a lokalne običaje više skoro da i ne poznaju. Sve je nešto etiketirano, sve je nešto na internetu, vina su nam sve prozirnija i prozirnija, maslinovo ulje još malo pa će da se prodaje po parfumerijama.... ma nema više lokalnoga.

27. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Ma nema šanse. Pa tu su već pokušali da zamute vode al nije išlo i neće! Ovde ljudi brinu o pravim problemima u životu, gledaju da prehrane svoju decu, da preoraju njivu, da im firme kako tako opstanu na tržištu sa ovim nametima.... e to bre napiši... nameti su terorizam za ovu zemlju!

28. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Jaoooo, ma šta i ti sa tim ženama. Pa de god se okreneš svi nešto prava ono prava ovo. Pa žene su bile i bit će uvek bake, mame, žene i ćerke, bit će radnice i bit će šefice. Uvek je bilo i bit će, a ove udruge, te Babe, pa to je sumrak za žene, pa više su štete napravile za ženski rod nego koristi. Žene muslimanke, pravoslavke, katolkinje ... pa sve one moraju da idu na posao, da kuvaju, da uče.... sve one moraju da plaćaju račune... kao i njihovi muževi i sinovi. Na istom smo tržištu bre svi mi! Ispada da mi ništa dobrog nismo imali pre interneta i televizije, da su žene bile vezane i u nekima spiljama da su živele....

29. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

Ma neka grade... al neka onda grade i za druge, to bi bilo pošteno! Islama je uvek bilo u Puli i u Istri i to je dobro jer Istra je mesto de svi mogu da žive, mole i da dišu kako znaju i kako žele. Tako je bilo i za mene kad sam došo ovde ko klinac i tako mora da bude i za „neke nove klince“ ko šta kaže Đole!

30. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Maneštra, muzika.

31. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

A šta danas nema cenu?

32. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

Sve može da se ugura kad se oće. Bilo bi dobro da to tako bude pa da onda imaš jedan dobar primer koji će da slede i ovi iz Dalmacije, Slavonije.... svima nama treba više kulture... ako će nešta biti u nekakvom registru pa onda je to kao službeno i priznato pa će onda na to da se gleda malo ozbiljnije.... e onda je to dobro za sve!

33. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Bi ja al oni neće, pa kako da ih držimo ovde kada para nemaju, posla nemaju. Pa neće valjda svi da rade po dućanima, da prodaju maglu strancima.... Odu oni za Irsku, Nemačku... čim prodaju sve ono šta smo mi izgradili za njih nekim strancima.... eto ti njih u tuđini!

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
MULTIKULTURALIZMA U ISTRI

MULTIKULTURALIZAM KAO NEMATERIJALNA
KULTURNA BAŠTINA ISTRE

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČ: ANDREJ OPLANIĆ

OBAVJESNIK: UGO

DATUM ISTRAŽIVANJA: 10. lipnja 2021.

1. Koliko imate godina?

91

2. Spol

M

3. Gdje ste rođeni?

U Piranu.

4. Rodno opredjeljenje?

Ko i svi drugi san bio oženjen.

5. Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja?

Osnovna škola.

6. Koji je Vaš trenutni radni status?

Penzioner.

7. Koje ste nacionalnosti?

Talijan.

8. Jeste li aktivan ili pasivan član manjinske skupine (odgovara na pitanje ukoliko je član)?

Ma san bio aktivan puno godina ma sad više nemam force i vremena, ali idem glasati kada su izbori i kada me zovu.

9. Koje ste vjeroispovijesti?

Katoliko.

10. Jeste li religiozni i koliko? Od 1 do 5.

4

11. Kada se govori o politici, obično se razlikuje lijevo, centar i desno. Gdje biste se pozicionirali?

Moj je tata bio veliki komuništa ma anke ja san na lijevo ma ne ko on, malo manje, ali gren i u crkvu za fešte.

12. Što po Vama znači pojam identitet?

Ma mi se para da je to kada imate ono po čemu vas prepoznaju anke u Americi da ste iz naših kraji. Kako govorimo, ljudi poznati ki su iz naših kraji pa su načinili karijeru u Meriki.

13. Što po Vama znači pojam multikulturalnost?

To je ono kako imaju Kanadeži ili u Šviceri da ljudi pričaju na više jezika u istoj zemlji, da su više različitih crikvi i vjera i da ninemu ne smeta niš. To bi rabilo biti i u Puli više jer me smeta kad su neki ljudi ki su došli jučer sada počeli govoriti kako smo mi ovakvi ili onakvi tu u Istri i nam govore da zašto mi govorimo na taljanski kad smo tu u Hrvatskoj, a neznaju nanke našu štoriju od Pule i od Istre. Mi smo od vajk bili dobri ljudi i smo pomagali svima i ni portalo ko je niki iz nekih drugi kraji samo ko je bio jušti i ko je bio za delo!

14. Utječu li moderni trendovi, globalizacijski, na Vašu svakodnevicu, život i kulturu?

Ma ja neznam puno o temu, ja čitam Glas Istre ujutro i gledam Dnevnik navečer i to mi je dosta za cili dan informacija. Ne pratim taj novi „internet“ i me šekiva kada moram kupovati stalno te nove antene za satelite perke onaj stari ni više dobar da gledan vijesti navečer. Svijet je doša kako niko selo, se svi poznaju s tin „internetom“, ali ljudi više nisu skupa, nanke u kampanji ljudi više skoro ni...

15. Je li po Vama Istra multikulturalna sredina, je li, po tom pitanju, drugačija od drugih krajeva Hrvatske? Kad kažemo Istra, Vaša prva asocijacija jest _____?

Mir i ča je priroda lipa, nema puno neboderi ma anke to se kambiva pomalo s tim šopingi centri. Je dobro tu ma će biti i bolje, forši ko dica ne budu zabila ki smo i ča smo, ča smo za njih učinili i koliko smo se mučili da bi oni danas imali to ča imaju.

16. Koje su prednosti života u Istri?

Ča smo blizu Italije perke san ima i brata i sestru u Italiji, za delo je dobro perke puno naših je vajka delalo u Sloveniji i Italiji, smo pošli po špežu priko i to.

17. Koji su nedostaci života u Istri?

Ma tu smo kako nikako zaprti, je slabo to spojeno sa tom „ferovijom“ ma anke je bilo bolje prije kad je bila Parenzana, ma anke sa brodom smo išli puno više iz Pule svuda, a sad je to sve niš.

18. Na čemu valja poraditi kako bi se multikulturalnost Istre podignula na višu razinu, ako smatrate da je to uopće potrebno?

A puno više, puno puno više bi rabilo da ljudi se dogovaraju, da nauče kako je drugima, a da ne misle samo kako je njima samima perke čovik je tu na zemlji da bude

u kompaniji, a ne sam kako brek. Mi u Istri volimo druge ljude od vajka, porta samo da su dobri ljudi i da poštivaju ono ča je tu bilo prije nego ča su oni rivali, a mi da od njih da naučimo ono drugo ča su donesli. Lipo je biti z nikim drugim ljudima, fureštima jer smo i mi od vajka bili furešti po svitu, Istriani po svitu.

19. Koje je Vaše mišljenje o tome kako na Istru i stanovnike Istre gledaju strani gosti, doseljenici?

Ma njima je tu lipo. Da njin ni lipo ma kega vraga bi se peljali od Švecke do tu z makinom. Tu je njima sve lipo i jeftino perke imaju velike plaće, puno veće nego naša dica ki ne moru nanke do Juršići na ferije brižni perke delaju anke nedilje po tim šopingi centri. Ma stranci uživaju kod nas jer vole našu hranu, naše sve.

20. Po čemu je Istra prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i izvan nje?

Ja se domišljan kako su vajka nas znali po pametnim i dobrin ljudima u svitu. Još kad san bija na brodu, san bija noštromo puno lit na brodu i san vidija puno svita. Puno ljudi ki je bilo u Istri je pokle pričalo svojima doma kako je lipo kod nas pa bi nan došli i anke moj sused Toni ki je z Argentine je doša sa svojon famejon tu prije puno lit i su učinili hižu i sada su skoro svako lito tu njegove nuke sa famejama.

21. Thompson u Areni, DA ili NE?

Ma to je uni uštaša? Ne, ja ne morem kapiti takove perke smo mi bili antifašisti od vajka tu i naši su se borili i puno njih je anke poginulo da bi dicit danas bilo lipo i da njin drugi ne zapovidaju i da moru kušeljati kako će na bilo kom jeziku.

22. Kojim jezikom govorite dok razgovarate s obitelji, s prijateljima i u ostalim životnim situacijama?

Ma mi smo vajk doma ma anke po gradu pričali na našem dijalektu. Neki više po taljanski neki više po domaću, a na delu su ljudi anke morali pričati onako za pravo na hrvatski.

23. Što mislite o manjinama koje su zastupljene u Istri, o stupnju očuvanja i prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici, društvu?

Ma mi tu po Istri ne gledamo se kako na manjine, mi smo tu svi Istrijani, Srbi, Talijani, anke Crnogorci ili Slovenci..... mi smo vajka bili zajedno i smo plesali skupa, kantali naše i njihove, smo bili u školi i na delu skupa kako jedno i smo bili oženjeni jedni sa drugima i ni portalo jer je čovik, čovik!

24. Bojite li se nepoznatoga?

Ma ja se bojim sada te korone samo.

25. Gubi li se „lokalno“ pred najezdom „multikulturalizma“?

Ma svit vajk gre naprid. Niš se ne gubi ko greš naprid kako triba, bez laži i bez potrebe da uzmeš ono ča ni tvoje! Mi smo puno se napatili da bi bili to ča jesmo, smo malo anke štupidi nikada jer damo svoje za par euri ma anke smo jušti kad čoviku rabi pomoći. Ko niki musliman ili niki crni dojde kod nas on je za nas čovik kako i svi drugi, a još ko impara naše uzance i kako mi tu se ponašamo onda je on naš.

26. U vremenima rastućeg ekstremizma i terorizma u svijetu, vidite li opasnost i za ljude u Istri?

Ne ne, tu ne.

27. Utječu li različite kulture na prava žena? Mogu li ta prava u Istri, po vama, biti bolja ili lošija otvaranjem novim kulturama, religijama?

Ma ne, žene su od vajka bile gospodarice doma, bez njih se ni moglo i se neće moći nikada, crne ili bile, furešte ili domaće, ne porta. Žena je žena!

28. Kakvo je Vaše mišljenje u vezi gradnje novog Islamskog centra u Puli?

A ča oni ča delaju na Montegrande? Ma neka ga učine, san vidija slike u Glasu Istre, će biti lipi. A foši će anke naša dica delati da ga učine pa će si zaraditi kakovo šoldo. Bi bilo lipo da anke mi ki nismo muslimani moremo viditi unutra kad fine ga delati.

29. Kada govorimo o nematerijalnoj kulturnoj baštini Istre (običajima, glazbi, tradicijama, umijećima...), biste li mogli reći koja su po vama najreprezentativnija?

Naša muzika, naš dijalekt, kužina ma anke kako delamo barke, batanu u Rovinju, mi je ža za naš škojo Olivi perke san dela tamo puno lit i anke moji pretelji i su bili jako dobri kalafati i su znali jako dobro delati barke i je škoda da nisu pokle njihova dica nastavila tu tradiciju. Bi rabilo da su neke škole da nauče dicu tim tradicijama prije nego ča hi više ni.

30. Je li multikulturalnost naplativa (turistički, poslovno?)

Ma u Kanadi su učinili puno dolari tako ča nama bi se škifalo da učinimo kako i oni? Turisti vole kada je puno tega zmišano perke je to njima interesanto...

31. Prema Vašem mišljenju je li moguće uvrstiti multikulturalnost Istre u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske za nematerijalna kulturna dobra?

A ča ni to već? A ko ni onda bi to rabilo brzo napraviti, to je jedini put za naprid!

32. Biste li poželjeli Vašoj djeci, unucima život u Istri?

Samo štupido bi reka da ne. Tu je lipo, tu je more, tu su sela, tu je kampanja, tu je čovik!

SAŽETAK

Ovaj se rad bavi multikulturalnošću Istre, njezinom specifičnošću glede kulture identiteta i utjecaja globalnih tekovina na lokalnu zajednicu, običaje, jezik i dijalekte, prepoznatljivošću multikulturalnosti Istre izvan njezinog teritorija, načinima promicanja, „brendiranja“ te ponajviše zaštite multikulturalnosti kao nematerijalne kulturne baštine. Zbog zanimljive povijesti, gdje su brojne migracije pogodovale stvaranju heterogenosti kultura, te nesklonosti identificiranju s državom, što za posljedicu danas ima mnogo diskretnije izražavanje nacionalnog identiteta u odnosu na ostatak države, a gledano kroz prizmu tolerancije, mirnog suživota kultura, vjera, priznavanja drugih i drugačijih, ovaj se poluotok visoko pozicionira na karti poželjnih mjesta za život, gdje se podizanjem kvalitete života pokušava stvoriti i idealna turistička destinacija za odmor. U tom je kontekstu multikulturalnost itekako dobra i za turizam i za ekonomiju jednog grada, jedne regije, stoga i jedne zemlje. U radu je posebna pozornost posvećena pozitivnim stranama multikulturalnosti i benefitima koje donosi užoj, ali i široj zajednici, no isto tako ukazuje se na sve one opasnosti i negativne aspekte koji mogu poremetiti neke odnose u lokalnim zajednicama, običajima, pogotovo danas u vremenima povećanih napetosti među različitim religijama, terorizma i različitih pogleda na život, kulturu i vjeru.

Rad je podijeljen u osam poglavlja. Uvod se bavi tematikom rada te iznosi svrhu i cilj istraživanja. Prvo se poglavlje bavi kulturom i nematerijalnom kulturnom baštinom, drugo poglavlje definira pojam multikulturalizma, njegove važne teoretičare i poziciju unutar Europske Unije. Treće poglavlje obrađuje povijesni kontekst i razvoj Istre, geografski položaj i prisustvo triju naroda zbog kojih i dolazi do višekulturalnosti te razvoj istarskog identiteta i naglašavanje regionalnosti. Četvrto i najvažnije poglavlje rada donosi rezultate istraživanja na temu identiteta, religija, odnosno vjeroispovijesti, nacionalnih manjina, regionalnosti, višejezičnosti te suživota Talijana i *Istrijana*. Peto se poglavlje bavi promocijom kroz različite festivale i manifestacije. U šestom poglavlju izrađena je SWOT analiza prema dobivenim rezultatima istraživanja, a sedmo poglavlje uključuje poznate ličnosti koje su odlučile živjeti u Istri. Posljednje poglavlje donosi pregled funkcioniranja multikulturalizma u svijetu na primjeru Kanade. Na kraju rada autor iznosi zaključke na temelju provedenog istraživanja te potvrđuje pretpostavku o Istri kao multikulturalnoj sredini.

Ključne riječi: Istra, multikulturalnost, nematerijalna kulturna baština

ABSTRACT

This paper deals with multiculturalism of Istria, its uniqueness in terms of culture identity and the influence of globalisation on local community, traditions, language and dialects, recognition of multiculturalism of Istria outside its territory, ways of marketing, branding and most of all, protection of multiculturalism as intangible cultural heritage. Because of its interesting history where numerous migrations favoured the creation of cultural heterogeneity and the reluctance of the locals to identify with their country, and as a result has a much more discrete display of national identity in comparison with the rest of the country, looking through the prism of tolerance, peaceful cohabitation of cultures, religions, recognition of others and different, this peninsula ranks high on the map of desirable places to live where by improving the quality of life tries to create an ideal tourist holiday destination, too. In this context, multiculturalism is very good for tourism, too, and for the economy of a town, its region, and therefore also its county. In this paper special attention is given to the positive aspects of multiculturalism and the benefits it brings to the local, and its wider community, but it also points out all possible dangers and negative aspects which can create disturbances in relations among the people in local communities and traditions, especially nowadays in times of heightened tensions between different religions, terrorism and different views on life, culture and religion.

The paper is divided into eight chapters. The introduction is to the subject matter points out the purpose and the aim of the research. The first chapter focuses on the culture and the intangible cultural heritage, the second chapter defines the term multiculturalism, important theorists and the position of it in the European Union. The third chapter revolves around the historical context and the development of Istria, its geographical position and the presence of three nations which causes multiculturalism and the development of Istrian identity and emphasizing regionalism. The fourth and the most important chapter of this paper reports research findings on the topic of identity, religions, that is beliefs, national minorities, regionalism, multilingualism and the cohabitation of Italians and *Istrians*. The fifth chapter is about promotion through different festivals and events. In the sixth chapter a SWOT analysis was conducted in accordance with the research results; as the seventh chapter includes famous people who decided to live in Istria. The final chapter brings an overview of how multiculturalism appears in the world, Canada is regarded as a good example. At the end of

this work the author draws conclusions on the basis of the conducted research and verifies assumption about Istria as a multicultural environment.

Key words: Istria, multiculturalism, intangible cultural heritage

Ines Jelenović, mag. educ. philol. angl. et mag. paed.